

ANTI-TERRORPLANLÆGNING I KØBENHAVN

ROSKILDE UNIVERSITET
PLAN-BY OG PROCES
2016

INSTAGRAM
@SAINTBOLLARD

Roskilde Universitet
Efterår 2016
Kandidat - Plan, By og Proces

Anti-terrorplanlægning i København

Et Projekt af:

Christian Hedegaard (52167)

Sara Almeida Santos Daugbjerg (52175)

Tobias Bagge Gotland (59569)

Vejleder:

John Andersen

Formalia:

Anslag i alt med mellemrum: 226747

Normalsider i alt: 94,5

Antal sider i alt: 117

Abstract

Terrorism have become a reality in the western world. The latest year we have witnessed several attacks, as the ones in France, in Brussels and latest in Berlin. This raises questions for urban planning that this project seeks to investigate. The project aims to contribute to a reflexive discussion on anti-terror planning, underling the dilemmas found on the way counter-terrorism is being handled in Copenhagen. Inspired by Michel Foucault governmentality perspective, the project explores how the stakeholders involved in the process of securing the danish parliament against terror attacks, operate within the field of counter-terrorism. Other examples are also taken into consideration, but the process of securing the parliament is the base study in this project. The research has shown that PET (The danish security and intelligence service) has a considerable power regarding decisions of what to, and how to, secure the city. Due to the level of secretness of their work, and the high consideration other stakeholders have for the service, a discussion of prioritizing security rather than other aspects can be challenging. In addition, implementing security measures immediately after a near attack, is shown to be a tendency. This can have consequences on how the planning generally is done, and what measures are chosen to be implemented. There is a need for a more opened, widely and reflective discussion on which rationalities are behind the way counter-terrorism measures are being implemented in the city, and on which way they affect the development of the city.

Indholdsfortegnelse

Abstract	3
Indholdsfortegnelse	4
1 - Indledning	6
Motivation og problemfelt	6
Problemformulering og arbejdsspørgsmål	8
Overblik	9
Afgrænsning	11
Projektdesign og læsevejledning	13
Vores planlægningsståsted	16
2 - Review af anti-terrorplanlægning i en bredere kontekst	18
Diskussioner og problematikker ved anti-terrorplanlægning	18
Planlæggerrolle	22
Opsamling	26
3 - Et governmentalityperspektiv	28
Opsamling	33
4 - Metode	35
At arbejde med en case	35
Valg af Christiansborg som nedslagspunkt	35
Casestudiet	37
Phronetisk planlægnings research	40
Metoder til empiriindsamling	43
Dokumentanalyse	44
Interview	46
En samlet refleksion	51
Metodisk opsamling	52
5 - Terrorsikring i København	54
Krystalgade	54
Christiansborgs Terrorsikring	57
Forslag 1	60
Forslag 2	63
Forslag 3	66
Opsamling	67

6 - Analyse	68
Politiets Efterretningstjeneste (PET)	69
PETs rolle og opgaver i en terrorsikrings kontekst	69
Terrorsikring af Christiansborg	72
Opsamling	76
Folketinget	76
Teknik- Miljøforvaltning (TMF)	80
Teknik- og Miljøudvalg (TMU)	81
Christiansborg case	82
Arkitekter som Rådgiver	87
Analyseopsamling	93
7 - Diskussion	96
Diskussion af projektets analyse	96
PETs rolle	96
Planlægningsgrundlaget	98
Implementering af midlertidige terrorsikringsløsninger	99
En kommunikativ planlægnings diskussion	100
Diskussion af projektets metode og tilgang	102
Empiri om PET	103
Governmentalityperspektiv	103
Valg af Christiansborg som nedslagspunkt	104
8 - Refleksioner om terrorsikring i København	106
9 - Konklusion	108
10 - Litteraturliste	110

1 - Indledning

Motivation og problemfelt

Motivation for dette projekt tager afsæt i en den stigende terrortrussel, som den vestlige verden oplever i disse år. I skrivende stund har et angreb netop ramt et julemarked i Berlin, hvor flere omkom. Efterfølgende har Politiet i København foretaget yderligere sikringer mod lignede angreb i København:

“Københavns Politi øger efter anbefaling fra PET sikkerheden ved københavnske julemarkeder og på Strøget.

Ud over en yderligere skærpelse af den i forvejen forøgede politimæssige tilstedeværelse, vil der visse steder også blive opsat nogle trafikregulerende foranstaltninger i form af fysiske afspærringer med videre.”

(Københavns Politi 2016)

På den ene side oplever vi en tilfredshed omkring, at der bliver taget hånd om de trusler vi kæmper imod, samtidigt oplever vi, på den anden side en stigende frygt for, hvad der kan ske, når man færdes i det offentlige rum. Ifølge PET er der god grund til dette, i og med at de vurderer, at terrortruslen er markant og at den ikke vil aftage i den nærmeste fremtid (Politiets Efterretningstjeneste 2016). Her ser man terrorsikringer i form af kampklædt politi, afspærringer, ligesom vi i medierne dagligt bliver gjort opmærksomme på at nogen vil os det ondt. I vores indledende research stødte vi på geografen Don Mitchell. Han beskriver at byudvikling siden angrebene i New York 11. september 2001 har båret præg af en frygt for at blive angrebet. Mitchell fokuserer her på, hvordan retten til det offentlige rum praktiseres og anfægtes i USA. Mitchell konstaterer, at der efter den 11. september blev indført en lang række begrænsninger for menneskers anvendelse af det offentlige rum. Sikkerhedsforanstaltninger iværksat som led i den "globale krig mod terror" har medført øget overvågning og begrænsninger i det offentlige rum. Hvis man følger Mitchells logik har frygten for angreb altså påvirket borgernes hverdagsliv (Larsen & Hansen 2012:137).

Som borger og planlægger oplever vi et manglede fokus på de bagomliggende rationaler, der dikterer måden, hvorpå vi i byen imødegår det nuværende trusselsbillede. Ud fra projekt titlen; Anti-terrorsikring er vi først og fremmest interesseret i at identificere og undersøge hvilke aktører, som har indflydelse på den terrorsikring, man foretager i København. I denne forbindelse finder vi det blandt andet interessant at forstå, hvordan relationerne de forskellige aktører imellem skabes og opretholdes; vi har den antagelse om, at der i dette felt i høj grad er tale om nogle ulige magtrelationer, som styrer planlægning inden for anti-terrorplanlægningsfelt, hvor vi i højere grad har en overbevisning om, at planlægningen vil være bedre tjent med mere åbenhed, med dialog og inddragelse som centrale elementer, for at kunne planlægge på den mest hensigtsmæssige måde. Vi er dog opmærksom på, at netop dette felt, kan have sine begrænsninger for en mere inddragende planlægningspraksis, i kraft af de fortrolige oplysninger, der arbejdes ud fra. Ikke desto mindre synes vi, at en mere inddragende og åben tilgang til planlægningen, kan forsøges at applicere i dette felt.

Vi står således overfor en tid, hvor flere terrorangreb finder sted, der ikke kan stå uberørt hen. Det er i den grad tale om et komplekst problemfelt, hvor mulighederne for hvilke retninger terrorsikringer udføres i bør overvejes nøje, da de kan have en indflydelse på hvordan byen udvikler sig.

For at forstå feltet bedre deltog vi i *Politiken Live: Antiterror-arkitektur og byen som gerningssted* i oktober. Et arrangement af Akademisk Arkitektforening i samarbejde med Politiken Live hvor tre oplægsholder diskuterede, hvordan arkitektur både forebygger og iscenesætter fremtidens terrorangreb. Her blev vi bekræftet i, at der hersker en række forskellige positioner indenfor anti-terrorplanlægningsfeltet, der kom til udtryk under arrangementet, ved Martin Dinesen, centerchef for PETs rådgivende afdeling og arkitektstanden, repræsenteret af Camilla Richter-Friis van Deurs, arkitekt MAA ved Gehl Architect og Deane Simpson, arkitekt og lektor ved Kunstakademiets Arkitektskole i København (Bilag 1 - Resumé af Politiken Live). Deres udlægning af feltet var en anelse modstridende, PETs arbejdstilgang virker en anelse ensidig, da den fokuserer på, hvordan de bedst muligt kan sikre en genstand uden egentligt at tage højde for omkringliggende faktorer. Arkitekterne problematiserede sikringspørgsmålet mere nuanceret, de var enige i, at man skulle sikre, hvis der var et behov, men mente, at hvis der foretages sikringer i byens rum, skulle man have for øje, at sikringen skulle kunne mere end blot at sikre. Arkitektstanden var især bekymret over udviklingen indenfor terrorsikring i Danmark, som de

mente, bevægede sig mod de amerikanske og engelske tilstande Mitchell beskrev tidligere (Bilag 1 - Resumé af Politiken Live).

Under oplæget blev konkrete terrorsikringer debatterede, her var det fremtrædende eksempel; sikringen af Christiansborg, dette er den eneste forholdsvis offentlige tilgængelige planlægningsproces. Dette skyldes at den er blevet politisk behandlet i Københavns Kommune. Med muligheden for at få adgang til det offentlige materiale kunne vi undersøge hvilke diskurser og rationaliteter, som ligger bag planlægningen og se hvordan de inddragede aktører opererer i feltet. Derfor valgte vi, at terrorsikring af Christiansborgs området og den indgået planlægningsprocessen skulle være projektets primære omdrejningspunkt. På den måde ønsker vi at grave ned i feltet og undersøge hvilke dilemmaer, der er på spil i anti-terrorplanlægningsfeltet.

Problemformulering og arbejdsspørgsmål

Problemformulering:

Hvilken planlægningsmæssige dilemmaer kan identificeres i terrorsikring i København?

Vi har valgt at arbejde med en bred problemformulering, eftersom vi har tilgået undersøgelsen ud fra en eksplorativ tilgang. Da terrorsikring er forholdsvis nyt i planlægningen, ønsker vi i første omgang at afdække de dilemmaer, som kan have en betydning for den videre udvikling af feltet.

Ved planlægningsmæssige dilemmaer, forstår vi dilemmaer, der relaterer sig til de planlægningspraksisser, som finder sted vedrørende terrorsikring af København. Dette inddrager dilemmaer, som kan opstå i aktørernes indbyrdes relationer, dilemmaer der kan relatere sig til fysisk ændringer i byrummet og dilemmaer der omhandler hvordan diskurser og praksisser præger den måde hvorpå der planlægges.

For at besvare fyldestgørende på problemformuleringen, vil vi arbejder ud fra følgende arbejdsspørgsmål:

- *Hvilke omdiskuterede problemstillinger fremgår ved implementeringen af terrorsikringer, og hvordan relateres disse til anti-terrorplanlægningen i København?*

- *Hvad er governmentality? Og hvordan kan vi inspireret af dette perspektiv undersøge genstandsfeltet?*
- *Hvordan kan vi på baggrund af Bent Flyvbjergs overvejelser om et casestudie, undersøge Christiansborgs terrorsikring som nedslagspunkt til at forstå anti-terrorplanlægning i København? Og på hvilken måde kan udvalgte dokumenter og interviews give indsigt i feltet?*
- *Hvordan tager udvalgte anti-terrorplanlægningsprocesser form i København, herunder særligt sikringen af Christiansborg området?*
- *Hvordan kan en undersøgelse af relevante aktører give indsigt i de planlægningsprocesser, der finder sted vedrørende terrorsikring i København? Og hvordan kan denne indsigt bidrage til, at identificere hvilke planlægningsmæssige dilemmaer, der florerer i anti-terrorplanlægning i København?*
- *Hvordan kan de identificerede dilemmaer diskuteres? Og hvorledes kan der kastes et nuanceret blik på vores metodiske tilgang?*
- *Hvordan kan der på baggrund af projektets resultater opstilles en række reflekterende tanker om i terrorsikringspraksissen i København?*

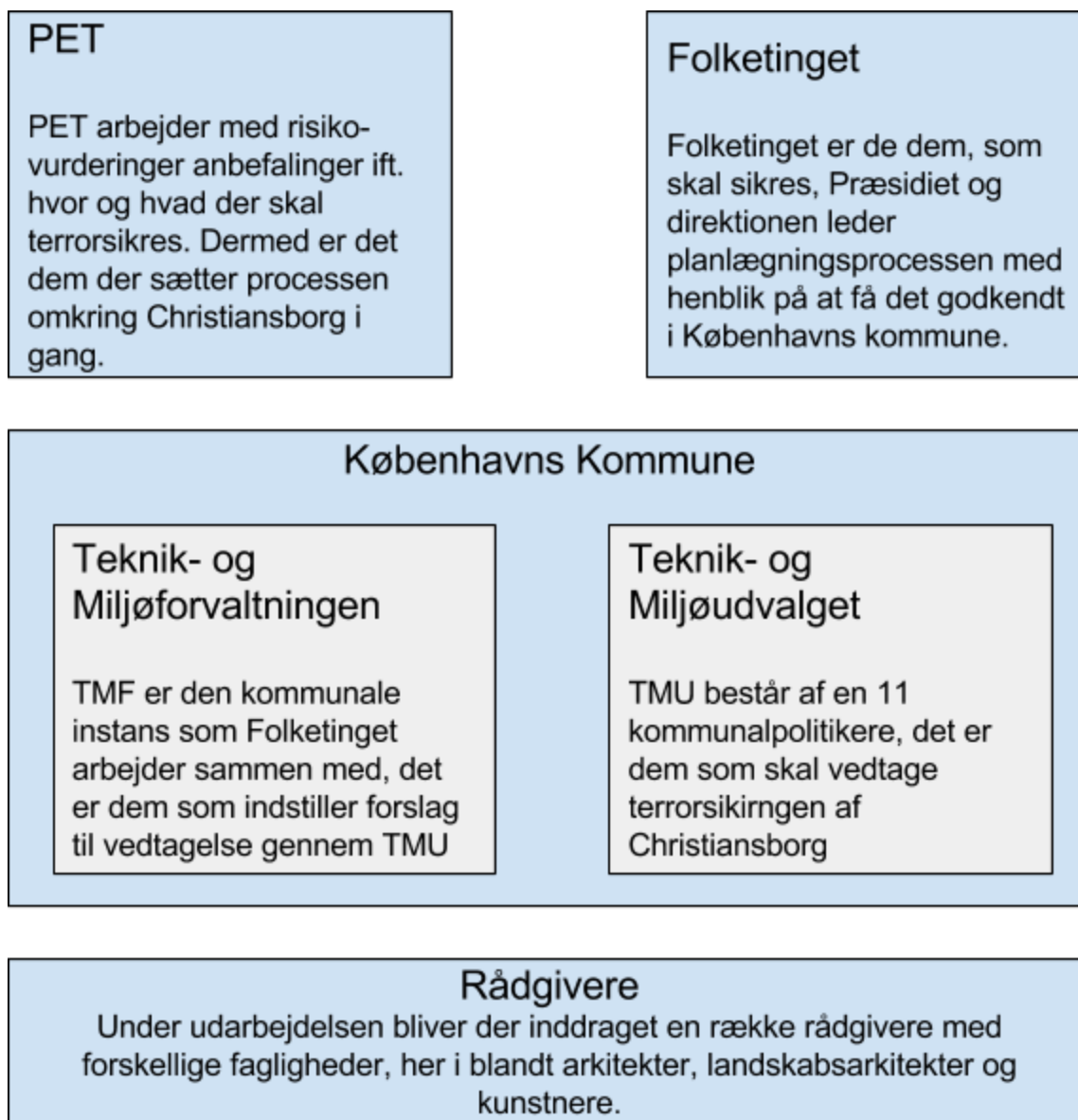
Overblik

Eftersom projektet i høj grad omhandler de involveret aktører i planlægning af Christiansborgs området, vil vi, for at overskueliggøre læsning af opgaven, præsenterer dem i figur 1 herunder. Yderligere og af samme grund, forekommer ved figur 2 længere nede, en overordnet beskrivelse af procesforløbet omkring terrorsikring af Christiansborgs området.

Som før beskrevet er en del af den viden, vi har om Christiansborgs terrorsikring fra de offentliggjorte dokumenter, fra Københavns Kommune. Yderligere har empiriindsamling vedrørende PET taget primært udgangspunkt i den information tilgængelige på deres hjemmesiden samt dokumenter vedrørende vurdering af terrortruslen i Danmark. For at få en dybere forståelse for Teknik- og Miljøforvaltnings (herfra TMF) arbejde har vi interviewet

enhedschef ved tilladelse til vejændring, Søren Kastoft. Derudover har vi interviewet to kommunalpolitikere, der sidder i Teknik- og Miljøudvalg (herfra TMU). For at få viden om hvordan rådgiver og arkitekter forholder sig til emnet, har vi interviewet Camilla van Deurs, arkitekt hos Gehl Architects. Dette beskrives yderligere i kommende *Metodekapitel*.

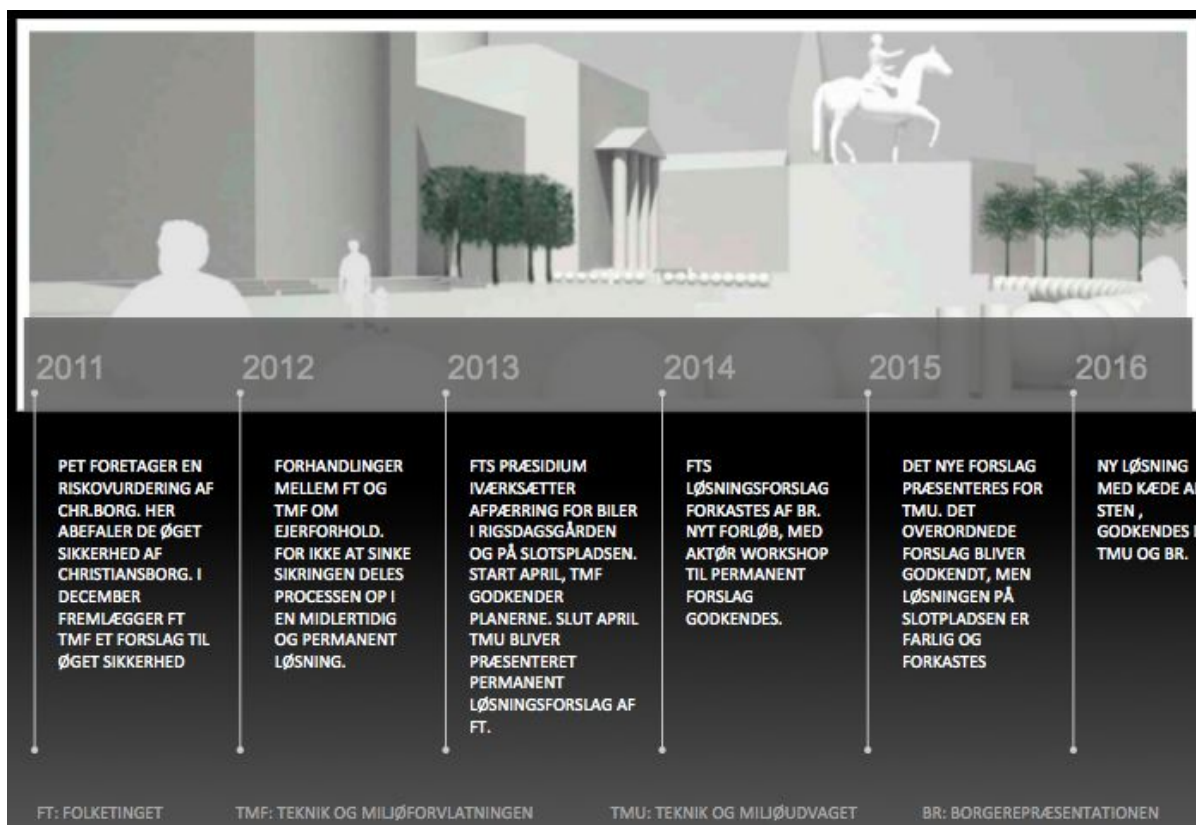
Disse aktører, præsenteret i følgende figur, har vist sig at være centrale for planlægning af terrorsikring ved Christiansborgs område og er derfor her fremhævet.

Figur 1 - Kortlægning af aktører involveret i terrorsikring af Christiansborg (Egen tilvirkning)

Følgende illustrerer i korte træk, planlægningsforløb vedrørende terrorsikrings af

Christiansborg. Det er udarbejdet på baggrund af den beskrivelse præsenteret ved kapitel 5 - *Terrorsikring i København*.

Figur 2 - Overordnet beskrivelse af procesforløb omkring terrrorsikring af Christiansborg (Egen tilvirkning)

Afgrænsning

Terrrorsikringsfeltet er komplekst og der findes mange interessante vinkler at undersøge ved anti-terrorplanlægning, dog har vi valgt at afgrænse os fra en stor del af dem, for bedre at kunne gå i dybden med et indskrænket fokus. Herunder vil vi beskrive, hvilke primære afgrænsninger vi har valgt at foretage i projektet.

Under Politiken Live blev vi gjort opmærksomme på, at mange private virksomheder og organisationer i Danmark også tager højde for terror og har i takt med udviklingen af terrortruslen implementeret terrrorsikringsløsninger (Bilag 1 - Resumé af Politiken Live). Det kunne være interessante, at undersøge hvordan terrortruslen og diskursen om terrrorsikring

bliver modtaget og håndteret af disse private aktører, for at se hvordan deres meninger og praksisser kan sættes i relation til det, vi undersøger offentlige institutioner foretager sig.

Ligeledes kunne vi have kigget på, hvordan private sikkerhedsfirmaer udtaler sig om feltet, og hvilken betydning de har for udvikling af anti-terrorplanlægning i Danmark. Man kunne forestille sig at, i og med de tilbyder rådgivning og løsninger for håndtering af terrortruslen, at de er med til at præge, hvordan feltet udvikler sig.

Vi har dog valgt at afgrænse os fra dette, eftersom projektet retter blikket mod, hvordan offentlige institutioner tager sig af anti-terrorplanlægning. Denne afgrænsning betyder dog, at der er en række aktører, vi ikke får indsigt i, trods de kan have været deltagende i de offentlige planlægningsprocesser. De har dog ikke været særligt fremtrædende i vores empiriske materiale, og er derfor blevet ekskluderet.

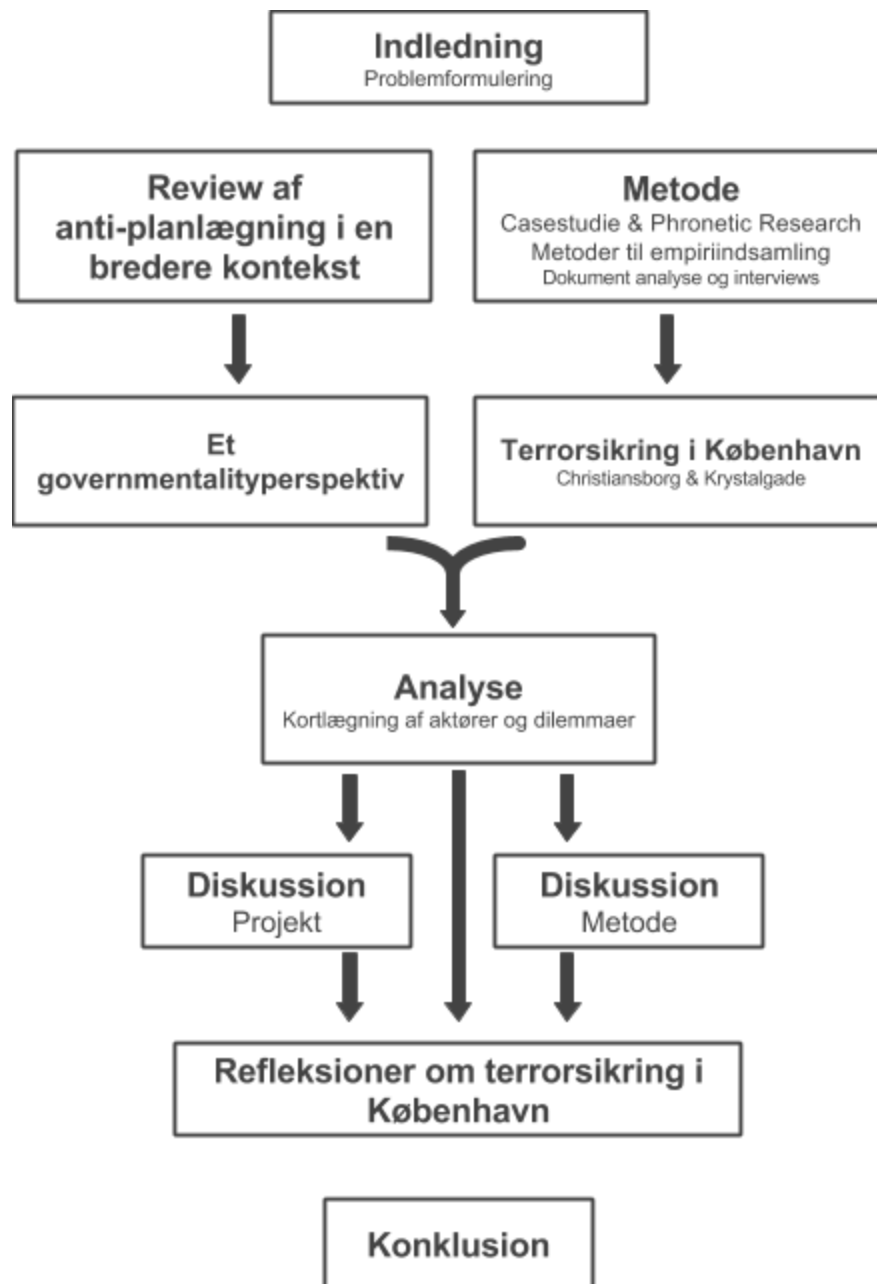
Som følge af den globaliseret verden, befinder Danmark sig, i et større netværk, som kan have en påvirkning på den måde man herhjemme håndterer visse problematikker. Efterretningstjenester samarbejder på tværs af landets grænser, og deler informationer og erfaringer. Af de grunde kunne man forestille sig, at den måde hvorpå internationale og europæiske organisationer arbejder med håndteringen af terror, kan have en påvirkning på Danmark, og på den dominerende diskurs. Det kunne have været interessant, at undersøge de udefrakommende påvirkninger, men grundet projektets begrænsede omfang har det vist sig ikke at være muligt. Vi har derfor valgt at afgrænset os til den danske kontekst, mere specifikt København.

Derudover, forholder vi os i projektet ikke til en overordnet diskussionen om, hvad begrebet terror dækker over. Vi belyser blot nogle konflikter i måden, hvorpå diskursen i Danmark bliver skabt, men fralægger os en mere dybdegående gennemgang af eksempelvis EUs terrordefinition og hvordan denne afspejles i de gængse terrorsikringer i København.

Ydermere er vores vinkel på analysen afgrænset til blot at omhandle planlægning af det fysiske byrum og de processer, som indgår heri. Derved vil vi ikke undersøge, hvilke alternativer som kunne finde sted til fysiske terrorsikringer, såsom PETs præventive arbejde osv, men blot reflektere over nogle af disse alternativer.

Projektdesign og læsevejledning

Følgende visualisering beskriver projektets design og struktur. På baggrund af figuren vil en læsevejledning forekomme.

1 - Indledning

I dette kapitel redegøres der for projektets relevans samt motivation for at undersøge terrorsikring i København. Det vil i kapitlet kort præsenteres de relevante aktører inddraget i projektet samt en kort præsentation af planlægningsforløb vedrørende terrorsikring af Christiansborg, for at overskueliggøre læsning af opgaven. Der vil desuden fremlægges problemformulering som projektet tager afsæt i, samt arbejdsspørgsmål. Yderligere vil en beskrivelse af vores planlægningsmæssige ståsted forekomme, da har betydning for hvordan vi har tilgået undersøgelsen.

2 - Review af anti-terrorplanlægning i en bredere kontekst

I review kapitel præsenteres nogle relevante perspektiver og problematikker, der er at finde i det akademiske miljø vedrørende anti-terrorplanlægning. Dette kapitel har til formål at give os et overblik over hvilke problemstillinger vi kan have os for øje i undersøgelsen af emnet i København. I dette kapitel besvares følgende arbejdsspørgsmål: *Hvilke omdiskuterede problemstillinger fremgår ved implementeringen af terrorsikringer i vestlige byer og hvordan relateres disse til anti-terrorplanlægningen i København?*

3 - Et governmentalityperspektiv

Dette kapitel vil besvare følgende arbejdsspørgsmål: *Hvad er governmentality og hvordan kan dette perspektiv bruges til at undersøge genstandsfeltet?*

Herunder redegøres der for, det Foucault inspireret governmentalityperspektiv anvendt i projektet, primært på baggrund af Anne Jensens tekst *En vilje til planlægning: Om styring via rationalitet, viden og praksis*. Dette perspektiv vil danne udgangspunkt for at undersøge styringsrationaliteter og magtrelationer, der er at finde i anti-terrorplanlægning i København.

4 - Metode

I dette kapitel redegøres der for hvordan en undersøgelse af en case, kan danne grundlag for at undersøge terrorsikringsfelt i København. Der redegøres yderligere for udvælgelsen af Christiansborgs terrorsikring, som nedslagspunkt. Her tages der udgangspunkt i Bent Flyvbjergs tekst *Fem misforståelse om casestudier*. Desuden er vil en redegørelse af *Phronetic Research* af Flyvbjergs, der vi har været inspireret af de arbejdsspørgsmål der relaterer sig til denne tilgang;

Her redegøres der for de fire værdi-relative spørgsmål, som kan danne et udgangspunkt for at undersøge og komme i dybden med en planlægningspraksis, for at kunne bidrage med forslag til mulige forandringer. Derudover beskrives der herunder hvordan vi tilgår det indsamlet empiri, i form af dokumenter og interview.

På den måde ønsker vi at besvare følgende arbejdsspørgsmål: *Hvordan kan vi på baggrund af Bent Flyvbjergs overvejelser om et case studie, undersøge Christiansborgs terrorsikring som nedslagspunkt til at forstå anti-terrorplanlægning i København? Og på hvilken måde kan udvalgte dokumenter og interviews give indsigt i feltet?*

5 - Terrorsikring i København

Kapitlet har til formål at svare på følgende arbejdsspørgsmål: *Hvordan tager udvalgte anti-terrorplanlægningsprocesser form i København, herunder særligt sikringen af Christiansborg området?*

Overblik kapitel beskriver terrorsikringsfelt i København, med fokus på forløbet omkring Christiansborgs terrorsikring. Med afsæt i dokumentanalyse og empiri indsamlet gennem interviews, fremstiller vi hvordan sikring af Christiansborg har taget form. Desuden beskrives kort terrorsikring ved synagogen på Krystalgade i København.

6 - Analyse

I analysen ønsker vi at besvare følgende arbejdsspørgsmål: *Hvordan kan en undersøgelse af relevante aktører give indsigt i de planlægningsprocesser, der finder sted vedrørende terrorsikring i København? Og hvordan kan denne indsigt bidrage til at identificere hvilke planlægningsmæssige dilemmaer florerer i anti-terrorplanlægning i København?*

Med udgangspunkt i det indsamlet empiri, vil analysen kortlægge de relevante aktørers rolle og indbyrdes relationer. Med Christiansborg som nedslagspunkt vil vi analysere på hvordan styringsrationaliteter afspejler sig i planlægningsforløb. Med fokus på hvilke diskurser, meninger, praksisser og vidensdomæner, der finder sted i planlægningen, har vi med kapitlet til formål at få indsigt i hvilke dilemmaer, som florerer i planlægningen af terrorsikringer.

7 - Diskussion

I dette kapitel besvares følgende arbejdsspørgsmål: *Hvordan kan de identificerede dilemmaer diskuteres og hvorledes kan der kastes et nuanceret blik på vores metodiske tilgang?*

Diskussions kapitlet er todelt; 1) Diskussion af projektets analytiske pointer, der tilmed perspektiveres til vores tidligere beskrevet planstædet og 2) Diskussion af vores metodiske tilgang. Den første del af diskussion søger at diskutere projektets resultater, anden del har til hensigt at diskutere de metodologiske tilgang og valg foretaget i projektet.

8 - Refleksioner om terrorsikring i København

I dette kapitel arbejder vi ud fra følgende arbejdsspørgsmål: *Hvordan kan der på baggrund af projektets resultater opstilles en række reflekterende tanker om i terrorsikringspraksissen i København?*

Forud for en konklusion, og på baggrund af analysen og diskussionen af projektets resultater, søger vi at opstille en række refleksionspunkter, som vi finder relevante at gøre sig i det fremtidige arbejde med anti-terrorplanlægning i København. På den måde forsøger vi at komme med et bidrag til planlægningsfeltet.

9 - Konklusion

I dette kapitel besvares projektets problemformulering, som er formuleret således: *Hvilken planlægningsmæssig dilemmaer kan identificeres i terrorsikring i København?*

Vores planlægningsstædet

Som skitseret i det indledende problemfelt står vi som samfund ansigt til ansigt med en reel terrortrussel, der ifølge PET ikke er aftagende. De seneste år er denne trussel kommet os tættere ind på livet, og det vækker en ubehagelig følelse af frygt i kroppen. Præmissen, for os, er således, at vi står overfor en aktuel problemstilling, vi ikke kan lade passere uberørt hen.

Selve ideen til projektets indgangsvinkel blev affødt på baggrund af en undren over mængden og måden, hvorpå man diskuterer terrorsikring i et planlægningsregi i København. En ide, som blandt andet opstod ud fra, at det indledningsvis var vanskeligt, at finde frem til hvordan man lavede terrorsikringer og på hvilket grundlag.

Vores skoling og rolle som kommende planlæggere af titel er til en vis grad inspireret af et kommunikativt planlægningsideal. Et ideal, som er modstridende med den planlægningspraksis, der umiddelbart var at se ved dette felt.

Annika Agger, der i flere år har forsket i borgerinddragelse og demokratiske processer, har med teksten *"Kommunikativ planlægningsteori - nye idealer for borgernes rolle i planlægningen"* (Agger 2007) beskrevet, hvordan kommunikativ planlægning med dialog og inddragelse i højsædet har til formål at skabe en demokratisk planlægningsproces, hvor iboende magtforhold aktørerne imellem søges udlignet (Agger 2007). Agger påpeger, hvordan deltagelse i planlægningsprocesser blandt andet kan lede til; nye forståelser og færre fordomme overfor andre deltagende aktører, fremme beslutninger med vægt på konsensus, skabe ny viden, som kan ændre praksisser og strukturer (Agger 2007:40). Tilmed skal involverede aktører have indsigt i hinanden og have lige adgang til information, og en planlægning bør anses som en forhandlende proces mellem flere aktører, offentlige såvel som private (Agger 2007).

Med dette perspektiv for øje er vi opmærksomme på, at det kan præge den måde hvorpå vi tilgår genstandsfeltet. Vi vil i den forbindelse rette mere fokus på, hvorvidt en demokratisk planlægningsproces finder sted, om magtforhold er udlignet og om information er tilgængelig for alle, da vi abonnerer på, at en sådan tilgang kan være hensigtsmæssig. Af samme grund vil analysen tillægges en kritisk vinkel, i tilfælde af den undersøgte planlægningspraksis viser sig, at være i modstridende med en kommunikativ planlægningstilgang. Men trods vores enighed i potentialet ved Aggers udlægning af kommunikativ planlægning, er det muligt, at en del af den eksisterende planlægningspraksis har sin berettigelse. Hensigten er derfor at åbne op for den eksisterende planlægningspraksis samt den iboende styring heri, for afslutningsvis at diskutere hvorvidt der kan åbnes op for nogle mere overordnede debatter omkring, hvordan man terrorsikrer i København, og om en mere kommunikativ planlægningspraksis kan være fordelagtig i den forbindelse.

Projektet vil således ikke tage udgangspunkt i en kommunikativ planlægningsteoretisk analyse, men lader sig i stedet inspirere af nogle overordnede tanker, der er nævnt ovenfor. Vi vil tilmed lægge fokus på indholdet af de rationaler, der eksisterer, og med afsæt i problemformuleringen håber vi, at den viden vi producerer kan bidrage til en beplantning af en række refleksive tanker hos de aktører, der har en interesse i måden, hvorpå man forstår og tilgår terrorsikring som en planlægningspraksis i København.

2 - Review af anti-terrorplanlægning i en bredere kontekst

Formålet med følgende kapitel er, at danne en bredere rammeforståelse for en række overordnede problematikker omkring terrorsikring og anti-terrorplanlægning i en vestlig kontekst.

Dette kapitel præsenterer diskussioner og perspektiver vedrørende anti-terrorplanlægning, som findes i det akademiske miljø. Et fællestræk ved de perspektiver og problematikker præsenteret i følgende, er deres kritiske og dystopiske blik på genstandsfeltet. Der er en enighed om, at den måde, hvorpå man har tacklet terrorsikring, bør udfordres, og at der er nogle grundlæggende diskussioner, der bør tages. Disse vil blive redegjort for i følgende kapitel.

Mange af de udgangspunkter, der er at finde i teksterne, relaterer sig til en anden kontekst end den danske. Der er fokus på de steder, hvor der indtil nu er foregået flere terrorhandlinger, såsom storbyer i USA og England. Dog finder vi det stadig relevant at præsentere dem, da de befinder sig i en vestlig kontekst og giver os et indblik i, hvilke tendenser, der kan være relevante at undersøge og dreje fokus mod i den analytiske del af projektet.

Diskussioner og problematikker ved anti-terrorplanlægning

"Barricades and bollards have become the newest accessory on this country's psychic frontier. [...] You might call it the architecture of paranoia. They [planners] call it "defensible space design.""

(Brown 1995)

Diskussionen om nødvendigheden i at sikre byer er ikke ny, og kritikken af hvordan man gør det heller ikke. I ovenstående citat, refererer journalisten Patricia L. Brown i New York Times, til bogen af arkitekten og byplanlægger Oscar Newman *Defensible Space - Crime Prevention through Urban Design* fra 1972. Denne udgivelse er en af de første, der relaterer sig til feltet mellem urban design og kriminalitet. Newmans udgangspunkt var den stigende kriminalitet i New Yorks sociale boligområder, som han mente, kunne løses ved øget overvågning. Newmans rationaler og

designløsninger diskuteres stadig, eftersom de til en vis grad ligger til grund for, hvordan man tackler terrorsikring i dag (Coaffee 2009:22). Ifølge Coaffee, argumenterer Newman for, at det fysiske design af byrummet kan påvirke den måde, hvorpå det bliver brugt; hvis man designer for at forhindre kriminalitet, vil kriminelle holde sig væk. Kriminalitet, ifølge Newman, kan forhindres ved at skabe markerede zoner i boligområder. Disse bør ikke være afgrænset af noget højt eller solidt, men af eksempelvis lave buske eller hegn. På den måde vil det iboende fællesskab kunne overvåge stederne selv og holde øje med kriminalitet (Coaffee 2009:20-21) Coaffee beskriver Newmans kongstanke således:

“Defensible space was seen as the physical expression of a social fabric that could defend itself and could arguably be achieved by the manipulation of architectural and design elements”

(Coaffee 2009:20)

Den kritik de ideer blev mødt med, var deres deterministiske tilgang og blev set som generaliseringer. Her manglede empiriske beviser på relation mellem fysisk design og menneskelig adfærd (Coaffee 2009:21). Selvom Newman og bogen *Defensible Space* mødte kritik, blev hans ideer hængende. Centralt her er ideen om, at den fysiske indretning af stederne og overvågningen kan sikre et byrum. *Crime prevention through environmental design*, blev en form for retningslinje, som sikkerhedsbranchen benytter sig af. Nye metoder er dog taget i brug, såsom adgangskontrol, CCTV og teknikker såsom 'target hardening' (Coaffee 2009:21). Target hardening er at sikre bygninger ved at afskrække mod eller forsinke terrorhændelser, gennem stærke og synlige fysisk beskyttelse. Den løsning Christiansborgs Slotsplads er indrettet med på nuværende tidspunkt, med granitsten, og den kommende løsning med perlekugler, kan være et eksempel på en target hardening-designløsning. De har til formål at beskytte pladsen og Christiansborg, og kan vise sig, at være en måde hvorpå man signalerer robusthed for at afskrække mod terror. Dette vil tages op senere i projektet.

Michael Sorkin, arkitektet og professor i Urban Design hos City College of New York, og forfatteren til bogen *Indefensible Cities (2008)* kritiserer Newmans ideer, hvor design og arkitektur der har til formål at manipulere med den menneskelige adfærd, ikke tager højde for den sociale kontekst (Sorkin 2008:xiii). Mere specifikt peger Sorkin på Newmans forslag til områdefornyelse i den sydlige del af Chicago, hvor Sorkin mener, at Newman ikke forholdt sig til, at den fattige del af befolkning bliver ryddet fra området og konsekvenserne heraf (Sorkin

2008:xiii). Yderligere kritiserer Sorkin den naive forestilling, der lå hos Newman ved at beskrive hans forslag om et elektronisk overvågningssystem, som skulle monitoreres af borgerne:

“The fallacy lies in the imagined eternity of good intentions, in the notion of technology’s neutrality, in the idea that, treated properly, Big Brother can be a helpful guy”

(Sorkin 2008:xiii)

Brugen af teknologien og konsekvensen heraf, kan også læses i Stephen Grahams udlægning af feltet. Graham er professor i Cities and Society ved Global Urban Research Unit på Newcastle University's School of Architecture, Planning and Landscape. Graham beskriver og kritiserer, i bogen *Cities Under Siege - The New Military Urbanism*, den måde hvorpå byer er blevet militariseret. Centralt i Grahams kritik er, hvordan militære rationaler og krigsførelses teknologier vinder indpas i de vestlige byer. I denne sammenhæng peger han på kontrol og overvågningsteknologier; Disse teknologier, skal være i stand til selv at forudse, gennem overvågning af individer og deres adfærd, om de vil begå en terrorhandling. På samme måde 'drømmer' militær- og sikkerhedsteoretikerer om teknologier, der i krigsføring, selv kan identificere og dræbe fjenden, hvilket allerede er at se ved for eksempel brug af droner (Graham 2010: XII). Graham peger på teknologiens almagt som det rationale, der går igen, både i krigsføring og i den måde hvorpå man sikrer byerne i den vestlige verden. Her understreger Graham; at selvom effekten er anderledes, er rationalet bag den det samme og er dét, som karakteriserer "den nye militariseret urbanisme" og derved gør byer og deres borger til trusler (Graham 2010: XIII). At byen og borgerne anses som trusler, mener Graham, kommer til udtryk i den måde ordet *war* bruges som metafor til at beskrive byernes betinget problematikker. Mere specifik nævner han følgende udsagn: "*war against drugs, against crime, against terror, against insecurity itself*" (Graham 2010:XII-XIV).

Ovenstående pointe kan anses for at være i harmoni med Foucaults forståelse af, hvordan en indsigt i diskurser kan bruges til at forstå rationaler og meninger eksisterende i samfundet, og hvordan den diskursive praksis præger den måde, hvorpå der planlægges. Om en lignende diskurs eksisterer i Danmark, hvordan den kommer til udtryk og hvordan den influerer de identificerede praksisser, vil vi forsøge at afdække senere i projektets analyse.

Sorkin problematiserer også, at der planlægges ud fra, at der er en konstant trussel, og at den trussel afspejler sig ved den fysiske indretning af byen, uden at der stilles spørgsmål ved det. Han

mener, at man først bør diskutere hvad, der ligger til grund for hvorfor man designer, og ikke starte diskussionen med hvordan man skal designe (Sorkin 2008:xiii-xiv). Her peger han på diskussioner om, hvad der er bedst: synlige eller skjulte overvågningskameraer, uniformerede eller civilt klædte betjente, den åbenlyse barriere eller den mere adfærdsændrende; Sorkin mener, at hvis man starter en diskussion vedrørende designvalget og ikke selve problemet for designløsningen, at man har overgivet sig til frygten (Sorkin 2008:xii). De rammer, der er opsat omkring sagsbehandling af terrorsikringen ved Christiansborg, hvor genstanden for behandlingen er selve designløsningen, kan have en påvirkning på, hvordan myndigheder i denne sag forholder sig og diskuterer grunden for at sikre byen mod terror. Eftersom projektet også har til formål at bidrage med en nuanceret diskussion om, hvordan terrorsikringer planlægges, kan et blik på hvordan 'frygten for terror' afspejler sig i planlægning i København være relevant.

Jon Coaffee, Professor i Urban Geography ved The University of Warwick, forsker i samspillet mellem de fysiske og socio-politiske aspekter i urban 'resilience' med fokus på påvirkning af terror i urbane områder og forfatter til bogen *Terrorism, Risk and the Global City* (2009), har et interessant historiske perspektiv om byer og sikkerhed. Her påpeger han, at siden byer begyndte at være centrale styrings steder, har de haft et fremtrædende sikkerhedselement for at beskytte sig mod fremmede kræfter (Coaffee 2009:15). Den måde hvorpå man fysisk sikrede byerne blev brugt til at signalere magt over for fremmede. Selvom truslerne i dag er anderledes, ser Coaffee nogle perspektiver i det, at overvågning øges og at sikkerhedsindsatsen bliver større (Coaffee 2009:15). Det forstår han som en måde, hvorpå nogle sociale grupper kan have en større dominans over nogle andre, og derved på sin vis retfærdiggøre sikkerhedsindsatsen ved at pege på de sikkerhedsmæssige trusler (Coaffee 2009:16). Et eksempel på dette kan blandt andet findes hos Professor i Byplanlægning ved Columbia University Peter Marcuses tekst *The threat of terrorism and existential insecurity: Urban policy responses* (2007). Her italesætter Marcuse den måde hvorpå præsident Bush, efter 9/11, forklarede terrorhandlingerne på, og hvordan det ikke helt stemte overens, med hvad al-Qaeda havde udtrykt som begrundelse for angrebet. Mens Bushs retorik handlede om, hvordan de, al-Qaeda, ville angribe ytringsfriheden, demokratiet og religionsfrihed, omhandlede al-Qaedas motivation på den anden side USAs indblanding i Mellemøsten (Marcuse 2007). Mens Bushs forklaring af 9/11 var, at angrebet var mod hele samfundet, var al-Qaedas forklaring mere henvendt til magthaverne og deres politiske indblanding i Mellemøsten. Den måde hvorpå man fremstiller og reagerer på en terrorhandling, kan ses at have påvirkning i den overordnede diskurs om terror, og hermed på hvordan

terrorsikring finder sted. Vi vil således gennem projektets analyse undersøge, hvorvidt en forståelse for terrorbegrebet i Danmark er med til at styre den planlægningspraksis som finder sted.

Der er en generel enighed om, at 9/11 har haft stor betydning for terrorsikring og sikkerhedsplanlægning. Ifølge Coaffee, før præsenteret, og Lee, lektor ved School of Geography, Earth and Environmental Sciences ved University of Birmingham, der er forfattere til bogen *Urban Resilience - Planning for Risk, Crisis and Uncertainty (2016)*, er det tydeligt, at der efter angrebet er kommet mere overvågning, og flere overvågningssystemer er blevet udviklet siden; Udbredelsen af overvågningskameraer og andre overvågningssystemer kobles nu direkte til terrorsikring (Coaffee & Lee 2016:165). Før har disse teknologier muligvis været mere koblet til andre typer kriminelle handlinger, som eksempelvis kriminalitet i boligblokke, som beskrevet af Newman. Terrortruslen bliver på den måde brugt som begrundelse for at øge overvågningen og implementere sikringsløsninger i byerne.

Coaffee og Lee understreger, at den måde man reagerede på angrebet, umiddelbart efterfølgende var "*tilfældigt og improviseret*", hvor fokus på at sikre nøgle-bygninger var central, og den højeste prioritering lå i bygningssikkerhed og sikring af bygningens brugere, frem for sociale, økonomiske, æstetiske og trafikale forhold (Coaffee & Lee 2016:174). Den indledende fase af terrorsikring af Christiansborg, hvor Folketinget og TMF beslutter sig for at implementere en midlertidig sikringsløsning, med granitsten rundt om Slotspladsen og lukning af Rigsdagsgården for biltrafik, afspejler også det hér beskrevet rationale. Dette vil blive yderligere udfoldet i kapitlet *Terrorsikring i København*, hvor planlægningsforløbet gennemgås.

Planlæggerrolle

Selvom man, som i ovenstående, kan kritisere, de tiltag byerne arbejder ud fra i forhold til terror, og om det er gået for vidt, er terrorsikring og byernes sikkerhed en realitet. Hvilke udfordringer, der ligger i det planlægningsmæssige, og hvordan planlæggere bør tackle de udfordringer, tager Coaffee og Lee op. De kan se, at der er et potentiale i, at inddrage feltet i en overordnet byplanlægningspraksis og derved søge at adressere nogle af de førnævnte problematikker (Coaffee & Lee 2016:186).

Vi finder det interessant, at se på hvordan deres refleksioner om planlæggerens rolle, applicerede i en dansk kontekst, kan bidrage til en hensigtsmæssig planlægningspraksis når der planlægges imod terror. Vi vil i følgende præsentere Coaffee og Lees udlægning, for senere at kunne reflektere over denne gennem analysen.

Først og fremmest bør en planlægger være den medierende aktør, blandt de mange aktører, der kan være involveret i et terrorsikrings planlægningsforløb (se figur 3). Figur 3 viser Coaffees og Lees identificerede aktører i anti-terrorplanlægningsfelt samt beskriver aktørenes roller og rationaler, som ofte kan være modstridende (Coaffee og Lee 2016:186). For at håndtere stridigheder og konflikter kan planlæggerens rolle, som medierende aktør, være central.

Built environment Professional/stakeholder	Dominant emerging perception
Planner	Potential mediator amongst other vested interests
Architect	Protect ability for innovative design
Urban designer	Innovative design and public usability
Landscape architect	Embed landscape elements into counter-terrorism strategies
Structural engineer	Ensure physical robustness
Surveyor	Cost suppression
Developer	Usability and cost
Police	physical security and crime/terror prevention
Emergency planner	Mitigation of risk from a wide range of hazard and threats
Public space manager e.g. town center manager, or building user	Vibrant, safe and 'operational' spaces
Insurer	Decreased risk and attack mitigation of impact

Figur 3 - Emergent (and indicative) stakeholders perceptions of designing counter-terrorism features. (Coaffee & Lee 2016:187)

For at en planlægger kan indtage en medierende rolle, skal planlæggeren have sig et *framework* at arbejde ude fra. Dette skaber rum for bedre, at kunne planlægge ud fra nogle bredere og mere bæredygtig kriterier (Coaffee og Lee 2016:186-187). I denne sammenhæng er Coaffee og Lee modstandere af, at man laver regulativer og bureaukratiske processer, da disse kan være for kostbare og ineffektive. De ser flere fordele ved at klæde planlæggerne på med redskaber, som de kan gøre brug af i terrorsikrings sager og behandle sagerne enkelvis (Coaffee og Lee 2016:187-188). Det er interessant, at Camilla van Deurs, arkitekt hos Gehl Architects, også fremhæver, at der ikke er nogen lovgivende ramme for håndtering af anti-terror planlægning i Danmark. Hun peger dog på, at konsekvensen kan være, at projekterne kan blive skudt over målet. Af den grund ser hun fordele ved, at der bliver lavet fælles regulativer på dansk/skandinavisk plan (Bilag 2 - Interview resumé Camilla van Deurs).

Coaffee og Lee mener, at når planlæggeren engageres i terrorsikring løftes flere problematikker. En diskussion, der udspringer heraf, er om en planlægger af den grund får det overordnede ansvar for terrorsikring, hvilket kan være et stort ansvar af løfte (Coaffee og Lee 2016:188). Terrorsikring udspringer oftest ud fra en vurdering af efterretningstjenester, som besidder viden, de ikke deler i sin fulde form (se kapitel 6 - *Analyse*). På den måde kan det være svært for en planlægger, som ikke kender trusselscenarier, at vurdere og tage ansvar for terrorsikringsløsninger.

Derudover frygter Coaffee og Lee, at en inkludering af terrorplanlægning i planlæggerens daglige arbejde kan normalisere terrorsikrings indsatsen (Coaffee og Lee 2016:188), og som tidligere påpeget, kan en sådan normalisering fjerne fokus for diskussion om, hvorfor og til hvilke formål terrorsikringsløsninger bliver implementeret i byen.

Mere konkret foreslår Coaffee og Lee, at planlæggeren bør have sig følgende for øje, hvad angår at planlægge imod terror:

1. Sikkerhed bør inddrages i en startfase af en planlægningsproces, så den tænkes i en kontekst og i en helhed. Det er mindre kostbar og har potentialet for at blive mere æstetisk tiltalende.
2. Vigtigheden i kompetenceudvikling inden for emnet. Alle aktører, særligt dem med beslutningskompetencer, bør have en bred forståelse af, hvilke løsningsmuligheder kan være relevante at implementere.

3. Et bredere og bedre samarbejde med andre politiske indsats, såsom bæredygtighed og kriminalitet. En fælles planlægningsindsats kan være fordelagtigt, fordi løsninger kan integreres således, at de imødekommer flere problemer og er mere økonomiske forsvarlige.
4. Finde en balance mellem risikonedbrydning og æstetik i de udviklede løsninger. Samt overveje hvordan disse løsninger vedligeholdes.
5. Have velorganiseret sikkerheds instanser, der tænker det politiske, det sociale og det økonomiske, når der foretages ændringer i byrummet.
6. Være opmærksom på at der er en brandingværdi i at have en sikker by eller et sikkert område, og på den måde tiltrække investeringer .

(Coaffee og Lee 2016:189-190)

Disse anbefalinger kan sættes op imod, hvordan terrrorsikring planlægges i Danmark. Disse vil løbende blive reflekteret i forhold til de analytiske pointer, som forekomme senere, men vi vil her kort præsentere, hvordan de kan relateres til projektets genstandsfelt.

Først, at det sikkerhedsmæssige aspekt inkluderes i starten af en planlægningsproces, er uden en mere dybdegående undersøgelse svært, at konkludere om hvorvidt der er tale om en sådan tilgang til anti-terrorplanlægning i København. Dog ser vi, at denne tilgang har set dagens lys i kraft af den nye FN bygning i Nordhavn, hvor man har vurderet terrrorsikring på lokalplans niveau (Bilag 4 - Interview resumé Søren Kastoft).

At man giver alle beslutningstagende aktører en nuanceret forståelse af feltet, som punkt 2 anbefaler, kan argumenteres for dels kommer til udtryk i den måde det andet forslag til terrrorsikring af Christiansborg bliver til. Her hyrer Folketinget et rådgivningsfirma, der afholder en række workshops med forskellige aktører. Her får de deltagende mulighed for, at høre hvordan de andre forholder sig til emnet, og på den måde kan de hver især få et mere nuanceret blik på feltet og dets problematikker set fra flere vinkler (se kapitel 5 - *Terrrorsikring i København*).

Som det tredje punkt foreslår, bør terrrorsikring overvejes i en bredere kontekst. Det samme mener van Deurs, arkitekt hos Gehl Architects, som kritiserer den vedtagne løsning for Christiansborgs Slotsplads, for ikke at være mere ambitiøse. Hun peger på, hvordan en løsningen på Slotspladsen, eksempelvis samtidig med at sikre kunne være mere inviterende til et inddragende byrum (Bilag 2 - Interview resumé Camilla van Deurs).

Punkt 4, hvor æstetik og risiko bør overvejes på lige fod, kan vi se der bliver taget hensyn til, i kraft af at Akademirådet¹ har deltaget i de foretagne workshops vedrørende sikringen af Christiansborg området.

Punkt 5 er hér vanskeligt at relatere til København, uden at foretage en dybdegående analyse. Det er dog et aspekt, som er gennemgående for flere af projektets senere analytiske punkter.

Som det sidste punkt fremhæver; at der er en branding værdi i at fremstille en by som sikker, kan diskuteres at have yderligere konsekvenser. København har på forhånd en branding værdi som en 'by for mennesker', med Jan Gehl i spidsen. Hvis fortællingerne ændrer sig, vil det så være på bekostningen af den nuværende fortælling? At synliggøre det sikkerhedsmæssige aspekt kan, som beskrevet tidligere, også fremhæve byen som et trussels mål. Byens fortællinger er dog et punkt vi har valgt at afgrænse os fra i senere analyse.

Opsamling

Ovenstående kapitel italesætter nogle relevante aspekter at have sig for øje i anti-terrorplanlægningen, ud fra hvad Graham, Sorkin, Coaffee og Lee på nuværende tidspunkter identificerer som problematikker. Herunder kritiseres Newmans tro på, at design og arkitektur alene kan påvirke den menneskelige adfærd, som på den ene side ønsker at gøre lokal befolkning til sikkerhedsvagter, og på den anden side holde kriminalitet væk, uden at tage højde for den sociale kontekst. Derudover kritiserer både Graham og Sorkin den måde hvorpå teknologien anvendes. Sorkin kritiserer troen på teknologiens neutralitet og Graham kritiserer den måde hvorpå teknologien ses at have almagt.

Graham mener yderligere, at den måde hvorpå der tales om, at byerne befinder sig i en krig mod terror (oversat fra 'war against terror'), gør byen og dens borger til trusler.

Yderligere beskrives Coaffee og Lees, overvejelser vedrørende planlæggerens rolle i anti-terrorplanlægning som sættes i relation til projektets genstandsfelt.

Alt i alt, bliver en række plankritiske opmærksomhedspunkter fremlagt. Disse er på sin vis for os en inspiration til, hvorfor vi vil bidrage til diskussionen om anti-terrorplanlægningsprocesser i

¹ Statens æstetiske rådgiver

København. Selvom problemstillingerne relaterer sig til en anden kontekst end den danske, kan disse faresignaler bidrage til at sætte fokus på hvilken retning vi ønsker at undgå.

Vi har i gennemgangen af ovenstående kritikpunkter valgt ikke at foretage en nuanceret udlægning af feltet, hvor mindre kritiske udgangspunkter fremlægges, men nærmere italesat de mange frustrationer vedrørende terrrorsikring, som opstår i kølvandet på den stigende terrortrussel. Denne mangel på repræsentation af den front, som er mere pro de beskrevne terrrorsikringsløsninger, kan således risikere at være gennemgående for projektets tilgang til feltet, men med dette for øje vil vi forsøge at tilgå feltet så nuanceret som muligt.

3 - Et governmentalityperspektiv

Gennem forrige kapitel belyste vi en række perspektiver på hvordan terror og terrortruslen håndteres samt hvilke problematikker, der opstår heri, som kan være relevante at have for øje, når vi undersøger feltet i København. Vi vil i følgende præsentere governmentalityperspektivet, der i projektet har til hensigt at give os et redskab til at analysere feltet.

For at belyse hvordan terrorsikring tager form i en planlægningsproces, hvilke rationaler er indlejret i processen og hvordan de inddragede aktører arbejder med feltet, fandt vi det hensigtsmæssig at inddrage governmentalityperspektivet, af Michel Foucault. I følgende afsnit vil vi redegøre for dette perspektiv på baggrund af teksten, *En vilje til planlægning: Om styring via rationalitet, viden og praksis (2007)* af Anne Jensen, cand.techn.soc og forsker i miljøsociologi, som reflektere over hvordan planlægning kan ses som en governanceaktivitet, og præsenterer governmentality som en senmoderne form for governance. Derudover inddrages teksten *Criminology and terrorism - Which Thesis? Risk Society or Governmentality? (2006)* af Gabe Mythen og Sanda Walklate, begge sociologer, ved Institut for Sociologi, Socialpolitik og Kriminologi ved Manchester Metropolitan University.

I den første tekst reflekterer Jensen over, hvordan planlægning kan anses som governance, og præsenterer, hvordan governmentalityperspektivet kan bruges til kritisk at analysere planlægning som en governanceaktivitet. Anden tekst reflekterer over, hvordan Becks risikosamfundsperspektiv og Foucaults governmentalityperspektiv kan bruges til at forstå den nuværende fremstillingen af terrortruslen. Deres udlægning af Becks risikosamfund vil ikke inddrages i følgende, da kapitlet har til hensigt at forstå governmentality begrebet, og gøre rede for hvordan projektet kan gøre brug af dette perspektiv til at analysere anti-terrorplanlægning i København.

Set i lyset af, at man i planlægningsteori begynder at have en mere konstruktivistisk tilgang i 60'erne, som et opgør mod den rationelle planlægning, får diskursperspektivet en større rolle i, at forstå hvordan planlægning tager form (Jensen 2007:108-109). Dette perspektiv belyser, hvordan sproget danner meninger og betydninger i en social og tidsbestemt kontekst, og præger den måde, hvorpå man tænker og handler (Den Store Danske 1). Governance, som styringsform, tager afsæt heri. Eftersom verden betragtes som foranderlig og kompleks, i kraft af den

konstruktivistiske virkelighed, er meninger, diskurser og praksisser forbundet i tid og spredt i et netværk og eksistere ikke udelukkende hos staten og/eller marked; I et governanceperspektiv, inddrages derfor flere aktører, måder og praksisser (Jensen 2007:110).

Når planlægning arbejder med at udforme planer og strategier for samfundets udvikling, argumenterer Jensen for, at planlægning udgør en form for styring eller governance (Jensen 2007:110). I og med at projektet har til formål at forstå hvilke perspektiver og dilemmaer, der kan identificeres i anti-terrorplanlægningen i København, finder vi det relevante, at analysere hvordan planlægningen som styringsform aftegner sig, hvilke meninger, der findes i netværket af aktører og hvilken påvirkning disse har på selve planlægningspraksissen. Ifølge Jensen kan denne tilgang; *“indfange, hvordan planer, organisationer og planlægger fremstiller den omverden, som planlægning/governance retter sig mod”* (Jensen 2007:111). Derfor vil vi bruge denne analytiske indgang til at kortlægge aktørerne og forstå genstandsfeltet.

Et redskab til at analysere governance aktivitet er Michel Foucaults governmentalityperspektiv. I et governmentalityperspektiv spiller diskurser og magt en væsentlig rolle. Diskurser tager form i sproglige udsagn og opfattes som værende grundvilkår i det sociale og betydningsfuldt i meningsdannelsen (Jensen 2007:111). For at forstå hvilke meninger og rationaler man arbejder ud fra og forstår verden på, kan en analyse af netop diskurser være relevant. I projektet, foretager vi os ikke en dybdegående kodning af sproglige udsagn, men tager højde for, at de diskursive elementer spiller en rolle i, hvordan anti-terrorplanlægning tager form i København. De sproglige udsagn er derfor relevante at have sig for øje, når vi skal forstå hvilke rationaler og meninger de forskellige aktører har om emnet.

Ved at anvende et governmentalityperspektiv bør vi være opmærksom på, at diskurser omdannes til praksis (Jensen 2007:111). At man for eksempel vælger at sikre Christiansborg, kan være udtryk for en diskurs om, at demokratiet og statens magt er truet af terror eller som en måde at vise befolkning robusthed. Dette analyseres senere i opgaven.

Jensen peger på, at planlægges fortolkning af diskurser er central for, hvordan diskurser bliver til praksis, og hvordan disse fortolkninger afhænger af de anvendte vidensformer (Jensen 2007:111). Disse vidensformer kan eksempelvis være kulturel viden, erfaringsbaseret praksis viden eller disciplinbaseret viden (Jensen 2007:112). En forståelse af hvilke vidensformer, der anvendes i fortolkning af diskurser, kan have betydning for, den praksis man udfører. Derfor kan det være relevant at undersøge de vidensformer eller vidensdomæner, der anvendes af de

forskellige aktører i de konkrete praksistiltag. Her vil vi søge at identificere de vidensformer, der bliver brugt i terrorsikring af Christiansborg.

Endnu et centralt element i forståelsen af den diskursive praksis er, at undersøge hvad, der undlades i diskurser og i praksisser (Jensen 2007:112). For eksempel kan vi kigge på, hvordan TMF argumenterer for, at Christiansborg bør sikres yderligere.

“Politiets Efterretningstjeneste (PET) anbefaler, at Folketinget sikrer Christiansborg bedre mod evt. terrorangreb. Folketinget har på baggrund af PET’s anbefalinger søgt Københavns Kommune om tilladelse til dels at ombygge Christiansborg Slotsplads og dels at lukke Rigsdagsgården og Tøjhusgade for gennemkørende trafik uden ærinde til Christiansborg”

(Københavns Kommune 1)

Der peges udelukkende på PETs anbefaling, uden at henvise til deres konkrete vurdering. Vurderingen bliver ikke offentliggjort eller redegjort for. At den undlades eller at anbefalingen ikke beskrives yderligere, vil analyseres og diskuteres i projektet.

I governmentalityperspektivet spiller magt en fremtrædende rolle. Jensen påpeger, hvordan Foucault ser magt som relationel, nærværende i det sociale og strategisk (Jensen 2007:112); Magten findes i relationer og er decentralt, og derfor ikke noget man som en aktør kan besidde. For at forstå magt, må der således undersøges, hvordan diskursive praksisser modificerer andre diskursive praksisser og validerer dem. Disse magtrelationer findes i netværk og blandt de sociale aktører, dermed ikke noget staten eller markedet besidder. Derfor er magten nærværende i det sociale. Det strategiske element kommer til udtryk i den måde hvorpå, at nogle bestemte vidensformer valideres og autoriseres, hvor andre frafalder. Ved at gøre dette påpeger Jensen, at verden gøres tænkelig og synlig på en bestemt måde, og understreger, at den strategiske magt tager form ved at definere et handlingsrum, hvor man fastlægger og validerer bestemte vidensdomæner (Jensen 2007:113). Netop det som fremstilles som værende sandfærdigt og legitimt i sådan et perspektiv, kaldes for styringsrationaliteter (Jensen 2007:115).

Mythen og Walklate påpeger netop, hvordan det diskursive element i håndtering af terrorisme tager form, og hvilke konsekvenser dette har i det sociale:

“It is also evident that understandings of terrorism are being discursively shaped by the agencies involved in risk definition. Forms of knowledge are being manufactured and circulated by an institutional matrix, involving the state, politicians, security experts and the media.”

(Mythen & Walklate 2005:389)

Her peger de på, hvordan nogle vidensformer gøres synlige, og retfærdiggøres ved den diskursive praksis. Selvom de erkender, at terrortruslen er en realitet, mener de at forståelsen af terror i højere grad, er ved at blive en fortælling. En interessant diskussion, som står os nær og som relaterer sig til denne problematik, er hvorvidt angrebet på Krudttønden og synagogen på Krystalgade i 2015, i virkeligheden var terror. I medierne og af politikere blev angrebet omtalt som terror, men spørger man politikerne Flemming Steen Munch eller Allan Mylius Thomsen fra TMU, så hælder de mere til at kalde angrebet; en desperat handling udført af en gal unge mand (Bilag 8 - Transskribering af debatinterview med Thomsen og Munch).

Omar Abdel Hamid el-Hussein, som stod bag angrebet ved Krudttønden og synagogen i 2015, var kendt af politiet og var anklaget for legemsangreb af særlig rå, brutal eller farlig karakter, for at have umotiveret overfaldet en 19-årig mand, men grundet en ankesag blev han løsladt. 15 dage senere begår han angrebet i København (Madsen 2016). Systemet lukker el-Hussein ud, selvom han har givet udtryk for at være farlig. Berlingske skriver, at PET har været underrettet om, at Omar el-Hussein var blevet radikaliseret i fængsel, dog havde PET ikke grunde til at tro, at han ville planlægge et angreb (Crone 2015). Interessant i denne sammenhæng er den tendens, medierne har til at blæse el-Husseins angreb op som værende terror, fremfor en gal mands værk. Dette kan være med til at forme den overordnet diskurs for, hvad terror er. En pointe vi vil undersøge nærmere i projektets analyse.

Mythen og Walklate påpeger, at formidling af dominerende diskurser om terrorisme kan være med til at kontrollere befolkningen i den forstand, at de bliver påvirket til, at agere på den måde regeringen ønsker (Mythen og Walklate 2005:390). Det kan også have andre konsekvenser, såsom ekskludering af bestemte befolkningsgrupper:

“Regrettably, the ‘war against terror’ is providing a multi-purpose rationale for a variety of authoritarian measures, including punitive restrictions against asylum seekers, illegal detention and unwarranted forms of surveillance.”

(Mythen & Walklate 2005:390)

Et andet vigtig begreb i governmentalityperspektiv er styringsteknologier. Det skal forstås som de konkrete praksisformer, der omdanner rationaliteter til virkeligheden (Jensen 2005:116). Disse har en påvirkning på, hvordan aktørerne i netværket må agere inden for den referenceramme, som dannes af vidensformer. Jensen beskriver det således:

“Det betyder, at vi må have et analytisk fokus på tanken og rationaliteten, som styringsteknologier er koblet til, og som findes indlejret i de konkrete metoder, måder, systemer, praksisser, normer og instrumenter, der bærer planlægning frem, og hvis formål er at forme borgernes og brugernes adfærd.”

(Jensen 2007:116-117)

Dette analytiske fokus vil vi i høj grad have os for øje i projektet. Vi vil se på, hvordan planlægning mod terrorangreb tager form i København, hvordan terrorsikring af Christiansborg bliver behandlet og hvilke metoder aktørerne anvender i sådan en sag.

Centralt for governmentality er yderligere, hvordan individ anses som et subjekt, der tænker og agerer frivilligt og selvstændigt (Jensen 2007:117). Governmentality bygger på en forestilling om, at aktørerne har en handlingskapacitet og derfor er i stand til at gøre styringsrationaliteter til sine egne gennem praksisser og på den måde acceptere dem (Jensen 2007:117).

Netop i kraft af aktørernes selvstyring, kan man ikke være sikre på om magtens rationaliteter bliver accepteret af alle, og derfor peger Foucault på modmagt, som er uadskillelige fra magten selv (Jensen 2005:118). Det kan derfor være vigtigt, at forstå hvordan aktørerne forholder sig til de rationaliteter og vidensformer, der er dominerende og gør dem til sine egne, og om der er tilfælde hvor disse modarbejdes.

Som det diskuteres i reviewopgaven til faget Vilkår og Perspektiver på Planlægning (Daugbjerg et.al 2016), kan governmentalityperspektivet overse en mere tvunget magtudøvelse. I opgaven bruges Jonathan Davies tekst *Rethinking urban power and the local state: Hegemony, domination and resistance in neoliberal cities* (2013) til at reflektere over mangler i Foucaults governmentalityperspektiv. Davies kritiserer governmentalityperspektivet for at ignorere de empiriske fænomener, hvor magten ikke spredes i netværket gennem diskursive praksisser, men udøves af staten direkte (Davies 2013:3219).

Det er interessant, at Davies peger på, ligesom Graham også kan se, at i 'den militariseret by' bliver der udøvede en mere tvunget magt, ved:

"... tactics for policing disorder and erecting green-zones like security apparatuses around the elite financial centres of the world.."

(Davies 2013:3224).

Samme mening deler Mythen og Walklate, som også påpeger, at man efter 9/11 har kunnet se mere direkte magtudøvelse i den måde, hvorpå man håndterede angrebet og terrortruslen (Mythen & Walklate 2005:389).

Selvom vi argumenterer for, at et governmentalityperspektiv kan være brugbart i projektets undersøgelse, kan vi med fordel have os for øje, at perspektivet kan gøre, at vi ikke kan identificere, hvis det er tilfældet, en mere direkte magtudøvelse fra for eksempelvis staten. Derudover kan det være svært at identificere konflikter, hvis udgangspunktet er at identificere måder hvorpå en bestemt diskurs om terror afspejler sig i netværket af aktørerne, eller hvilken praksisformer er udtryk for den diskursiv praksis. Det kan være relevant at have sig for øje, at der kan være andre rationaler og diskurser på spil, som kan være svære at identificere. Dette vil afslutningsvis diskuteres i *diskussionskapitel*.

Derudover er denne tilgang, som også påpeget af Davies, ikke en tilgang, der lægger op til, at man præsenterer en måde, hvorpå man kan tage hånd om de identificerede problematikker, og har derfor mødt kritik (Davies 2013:3227). Derfor vil vi, med inspiration i Bent Flyvbjerg, som det fremgår af senere afsnit *Phronetisk planlægnings research*, forsøge at give et bidrag til feltet, samt yderligere reflektere over de de identificerede dilemmaer. Det er dog ikke et forsøg på at skabe en revolutionerende måde at terrorsikre på, men nærmere et bidrag til en mere nuanceret diskussion vedrørende, hvad man bør overveje ved anti-terrorplanlægning. På den måde ønsker vi på sin vis at imødekomme ovenstående kritik fra Davies.

Opsamling

Governmentalityperspektiv, er et redskab til at analysere governance som styringsform, hvor diskurser og magt spiller en væsentlig rolle. Diskurser, tager udgangspunkt i sproglige udsagn og

fastlægges gennem praksisser. Magt er ikke noget aktører besidder, men noget der findes i relationerne. Derfor ses magt ikke som centraliseret, men fordelt i et netværk af aktører, måder og praksisser. Magten er et strategisk værktøj, der 'framer' subjektets handlingsrum og validerer bestemte sandheder og vidensformer frem for andre.

Governmentality perspektivet kan dog overse mere direkte magtudøvelse, der også kan finde sted i samfundet. Dette forståelsesapparat og metodologiske værktøj præsenterede i ovenstående, vil bruges til at kortlægge og analysere de aktører, som er involveret i terrorsikring i København. Vil vil i følgende kapitel belyse projektets metodiske tilgang til feltet.

4 - Metode

I følgende kapitel vil vi beskrive projektets metodologiske tilgang; Herunder hvordan vi bruger terrorsikring af Christiansborg området som nedslagspunkt til at undersøge, hvordan anti-terrorplanlægning tager form i København samt hvordan vi har arbejdet med empiriindsamling.

At arbejde med en case

I følgende afsnit vil vi redegøre for udvælgelsen af casestudie, som en tilgang vi i projektet er inspireret af, for at tilgå og forstå terrorsikrings planlægningsfeltet. Først vil vi præsentere, hvordan sådan et valg har taget form og efterfølgende, på baggrund af Bent Flyvbjergs tekst *Fem misforståelser om casestudier*, beskrive relevansen af at bruge denne tilgang som undersøgelsesmetode.

Valg af Christiansborg som nedslagspunkt

Som beskrevet tidligere blev dette projekt blandt andet affødt ud fra en undren over mangel på offentlig debat, hvad angår diskussionen omkring terrorsikring i København. En personlig undren vi ville søge at udforske nærmere ved at kigge på nogle af de planlægningsprocesser, som rent faktisk har fundet sted herom. Gennem vores faglige netværk blev vi gjort opmærksomme på et arrangement via Politiken Live. Arrangementet omhandlede arkitektur og terrorsikring. Vi vurderede, at eventet var relevant som givende en indledende forståelse af feltet (Bilag 1 - Resumé af Politiken Live). På daværende tidspunkt var vores intention, at lave en overordnet kortlægning, der ville illustrere alle aktører, som på den ene eller anden måde har indflydelse på terrorsikringer i København. Vi havde forinden Politiken Live arrangementet foretaget os noget indledende research, hvor der til vores intention om at lave en overordnet kortlægning blev skabt frustration, da der primært kun var en enkelt sag, som fremgik med offentlig tilgængelig materiale. Denne frustration blev yderligere bekræftet ved Politiken Live, og vi indså derfor at en kortlægning af feltet, i stedet primært måtte bygges op omkring terrorsikringen af Christiansborg området. Trods denne anerkendelse blev der ved Politiken Live præsenteret en række relevante aktører. Heriblandt fik vi, som gennemgået i projektets problemfelt, et indblik i, hvilken rolle PET

samt arkitekter spiller i praksissen vedrørende terrorsikring. Vi blev blandt andet introduceret til en arkitekt ved navn Camilla van Deurs fra Gehl Architects, som senere viste sig at blive en interessant informant for projektet. Yderligere blev vi på daværende tidspunkt indledt i en række af de problemstillinger, som disse aktører møder i deres arbejde med terrorsikring. Herunder fremgik en spændende diskussion mellem PET og arkitekter, hvor PET på den ene side mener, at synlige sikringer er den bedst tænkelige strategi for at afholde folk fra at begå terror, mens arkitekten, i det her tilfælde, helst anser, at man så vidt muligt skjuler sikringsløsninger for at bibeholde et tåleligt byrum (Bilag 1 - Resumé af Politiken Live). Der er således tale om to forskellige interesser styret af deres vidensdomæner, som sammen skal tilvejebringe den mest hensigtsmæssige løsning.

Med afsæt i denne, efter vores mening, interessante og anderledes start på projektet kunne vi således med adgang til det offentlige materiale af sikringen af Christiansborg området begynde at tænke over hvilke diskurser og rationaliteter, som reflekterer styringsrationaliteten. Nærmere hvilke diskurser, som reflekteres i den måde sagen her er blevet behandlet og formidlet på, samt undersøge hvilke vidensdomæner, som anvendes i processen og af hvilke aktører.

I den videre proces fik vi øjnene mere og mere op for at terrorsikring isoleret set, ikke fylder særlig meget i det daglige planlægningsarbejde inden for Københavns Kommunes rammer. Denne øjenåbner blev blandt andet affødt ud fra en masse færden inde på Københavns Kommunes hjemmeside, og blev yderligere hurtigt bekræftet gennem vores første interview med Søren Kastoft fra TMF (Bilag 4 - Interview resumé Søren Kastoft).

Vi fandt det således hensigtsmæssig at arbejde med Christiansborg som nedslagspunkt, for at kunne få øje på, hvordan Københavns Kommune forholder til terrorsikring, og fik gravet alt vi kunne frem vedrørende terrorsikringen af Christiansborg. Vi indså, at projektet ville blive et forsøg på at sige noget mere generelt om planlægningsprocesserne indenfor terrorsikring i København, primært ud fra dette ene nedslagspunkt. Vi var således tvivlende om, hvorvidt vi var berettiget til at opstille en række påstande baseret på et enkelt tilfælde, men vidste også at vi med de rette overvejelser omkring dette, ville være i stand til at sige noget generelt om de aktører, som arbejder med terrorsikring i København, samt hvilke diskurser og meninger, der finder sted herom.

Vi vil gennemgå disse refleksioner i nedenstående afsnit. Yderligere har vi også andre eksempler på anti-terrorplanlægning i København foruden Christiansborg for øje, og har i vores

empiriindsamling været søgende efter mere generel viden om terrorsikring i København, for at støtte op om de påstande vi kan tolke ud fra denne case.

Casestudiet

Vi blev i denne forbindelse inspireret af Bent Flyvbjerg, professor i Major Programme Management ved Oxford University og tidligere professor i planlægning ved Aalborg Universitet, tekst *Fem misforståelser om casestudiet* (2010). I teksten beskriver Flyvbjerg, hans frustration over den kritik casestudiet har mødt, i forbindelse med hans afhandling *Rationalitet og magt*. Her ville han gøre brug af casestudiet som forskningsmetode, og valgte derfor at undersøge nærmere, hvad denne kritik kom af, og hvad et casestudie egentlig kunne bidrage med. Dette ledte til hvad han navngav; 'Fem misforståelser om et casestudie', og indgår i figuren herunder (figur 4).

Fem misforståelser af casestudiet som forskningsmetode

Vi vil i nedenstående, på baggrund af Flyvbjergs fem misforståelser, give et indblik i de tanker, der har inspireret os i tilvalget af terrorsikringen af Christiansborg som en case. Vi vil dog ikke følge de fem misforståelser til punkt og prikke, men i stedet fremhæve de kvaliteter vi har ladet os inspirere af.

BOKS 22.1: FEM MISFORSTÅELSER AF CASESTUDIET SOM FORSKNINGSMETODE

Misforståelse 1: Generel, teoretisk (kontekstuaafhængig) viden er mere værdifuld end konkret, praktisk (kontekstafhængig) viden.

Misforståelse 2: Man kan ikke generalisere ud fra enkelttilfælde, og derfor kan casestudiet ikke bidrage til den videnskabelige udvikling.

Misforståelse 3: Casestudiet egner sig bedst til udvikling af hypoteser, dvs. i den første fase af den samlede forskningsproces, mens andre metoder er mere velegnede til afprøvning af hypoteser og teoridannelse.

Misforståelse 4: Casestudiet rummer en tendens til verifikation, dvs. en tendens til at bekræfte forskerens forudfattede meninger.

Misforståelse 5: Det er ofte vanskeligt at sammenfatte et konkret casestudie og at udvikle generelle teser og teorier på grundlag af dette.

Figur 4 - Fem misforståelse af casestudiet som forskningsmetode (Flyvbjerg 2010:465)

Som det fremgår af den første misforståelse, mener Flyvbjerg, at en case besidder egenskaben til at danne et indblik i den kontekstbaserede viden, som er afgørende for at få fyldestgørende og dækkende forståelser af et givent felt. Selve læringsprocessen; fra ikke at besidde viden om et felt til at have et indgående kendskab, sammenligner Flyvbjerg med tanken om at gå fra begynder til ekspert. Flyvbjerg påstår, at man for at gennemføre denne udvikling, er nødsaget til at kigge på kontekstafhængig viden (Flyvbjerg 2010:466). Af den årsag er det hensigtsmæssigt at anvende case i vores tilfælde. Ved at tage udgangspunkt i Christiansborg terrorsikrings casen, danner vi en kontekstuel forståelse for den planlægningspraksis, der finder sted herom.

Ydermere tilføjer Flyvbjerg til den første misforståelse en pointe om, at et historisk perspektiv har vist, at det samfundsvidenskabelig studie af menneskelige forhold, som oftest har svært ved at skabe kontekstafhængig viden, som den man ser indenfor det naturvidenskabelige felt. Det skyldes at forudsigende teorier og universelle begreber, ifølge Flyvbjerg, ikke findes i studiet af menneske og samfund (Flyvbjerg 2010:468).

Man kan således påstå, at vi i undersøgelsen af terrorsikringen vedrørende Christiansborg får en indsigt i den kontekst denne planlægningsproces bygger på, som vi opnår gennem dokumenter og interviews (uddybet i Metoder til empiriindsamling). Derved får vi den nære forståelse af feltet, som ifølge Flyvbjerg, er mest hensigtsmæssigt at udvinde ud fra kontekstbaseret viden.

Tvivlen om hvorledes den nære undersøgelse af terrorsikringen af Christiansborg kunne anvendes til at sige noget mere overordnet om aktørernes relationer, meninger og praksisser, blev mindsket efter nærmere overvejelser omkring, hvilket felt det er vi ønsker undersøgt. Ud fra det faktum at der ikke har fundet sammenlignelig anti-terrorplanlægning sted, anså vi det som et fornuftigt valg. Casestudiet var således, for os, den mest hensigtsmæssige metode til at studere dette problemfelt.

Flyvbjerg mener, som det fremgår af anden misforståelse, at det er muligt at generalisere ud fra en case. Det kræver dog, at man foretager de rette overvejelser omkring, hvilket felt det er man undersøger (Flyvbjerg 2010:469). I denne sammenhæng nævner Flyvbjerg eksempelvis, hvordan en case kan anvendes til at falsificere en hypotese og dermed komme med en generel påstand. Flyvbjerg påpeger således at casestudiet besidder en særlig egenskab til at kunne identificere nære enkeltstående tilfælde, som kan bryde med en forestående hypotese grundets dets evne til at gå i dybden med sit materiale (Flyvbjerg 2010:472). Det kan således vise sig i senere analyse,

om nogle af vores forestillinger vedrørende planlægningen af Christiansborg byder på flere nuancer end først antaget.

I flæng med anden misforståelse nævner Flyvbjerg; at komme med nogle formelle generaliseringer er betydeligt overvurderet som hovedkilde til videnskabelige fremskridt. Her peger han på, at viden sagtens kan være relevant uden nødvendigvis at opstille en formel generalisering, og at det er vigtigt, man anerkender de begrænsninger, der indgår i formelle generaliseringer som enestående metode til videnskabelige undersøgelser (Flyvbjerg 2010:471).

I forbindelse med den tredje misforståelse påpeger Flyvbjerg, at en case er velegnet til at afprøve hypoteser og ikke blot som redskab til at opstille dem. I forlængelse af dette nævner Flyvbjerg tilmed, at afprøvning af hypoteser er forbundet med generaliserbarhed, og at generaliserbarhed er bundet med strategisk udvælgelse af ens case (Flyvbjerg 2010:473).

Som beskrevet var Christiansborg casen for dette projekt ikke et tilfældigt udvalg. Den udvalgte case er, som følge af de valg vi tidligere har beskrevet i dette kapitel, blevet strategisk udvalgt. Vi anser overordnet denne case som en informationsorienteret udvalgt case, eftersom vi søger; *at maksimere nytteværdien af information fra en enkeltstående case og den er valgt ud fra en forventning om casens informationsindhold* (Flyvbjerg 2010:475). Her så vi, at vi kunne undersøge praksissen; terrorsikring i København, og udfolde vores interesse vedrørende den styring, som finder sted hos instanser såsom; Københavns Kommune, politikere og PET.

Til slut vil vi påpege, at vi, ligesom Flyvbjerg, i vores tilgang til casestudiet, dog i bemærkelsesværdig mindre grad, har forsøgt at skabe tvetydighed i anvendelsen af empiri, herunder særligt gennem projektets interviewpersoner, som bliver beskrevet senere i *Metodekapitlet*. Yderligere foretager vi kronologisk præsentation af vores case, der illustrere forløbet fra start til slut i kapitlet *Terrorsikring i København*. Denne gennemgang er bygget op ud fra de relevante dokumenter samt interviews, i et håb om at udlægge casen så mangfoldig som muligt, så læseren kan forstå casen i dens helhed (Flyvbjerg 2010:482). Det er et forsøg på at give læseren en kontekstuel forståelse, og for os et redskab til at komme bag det banale og selvfølgelighederne, for at kunne undersøge de diskurser, der bliver skabt omkring terrorsikring, som styrer af den planlægningspraksissen vi ser.

Som beskrevet er vores felt for undersøgelse præget af en videnskæssig begrænsning. Dette aspekt er ikke kun gældende for terrorsikring i sin helhed, men også gennemgående for vores

udvalgte case. Meget af det afgørende beslutningsmateriale ligger hos PET, som værende en efterretningstjeneste, der ikke deler bemærkelsesværdig viden med offentligheden. En pointe, som vil blive behandlet senere i projektet. Man kan derfor stille sig kritisk overfor, om vi kan komme med nogle reelle påstande ud fra en begrænset mængde af data. Vi er derfor nødsaget til, at være refleksive vedrørende det materiale vi nu engang har kunnet grave frem og arbejde videre derfra.

I dette afsnit har vi beskrevet, hvorfor vi primært har valgt at arbejde ud fra en case vedrørende terrorsikringen af Christiansborg området. Derudover har vi begrundet det metodiske valg af at anvende casestudie som en tilgang for at undersøge terrorsikringen i København. Vi ved, at vi i undersøgelsen af terrorsikringen vedrørende Christiansborg får indsigt i de nære kontekster planlægningsprocessen bygger på. Vi får således en forståelse for aktørernes relationer og forhold til hinanden, som ifølge Flyvbjerg mest hensigtsmæssig udvindes ud fra kontekstbaseret viden. Ydermere har forståelsen for et casearbejde givet anledning til nogle refleksive tanker vedrørende den viden, vi søger produceret. Vi vil i næste afsnit uddybe en forståelse af Flyvbjergs tilgang til at forstå og tilgå en planlægningspraksis, da vi finder dette relevant i tilgåelsen af vores eget projekt.

Phronetisk planlægnings research

I ovenstående afsnit har vi gennem Bent Flyvbjergs forståelse af casestudiet redegjort for vores overvejelser omkring, hvordan vi gennem en kontekstuel forståelse af Christiansborg som case, kan tilgå genstandsfeltet med mulighed for at undersøge hvilke aktører og dilemmaer, der indgår i planlægningspraksissen. Vi vil i dette afsnit tage ud på endnu en metodisk rejse med Flyvbjerg. Det kommende afsnit vil kort redegøre for *phronetic planning research*, gennem teksten *Bringing Power to Planning Research: One Researcher's Praxis Story* (2002). Phronetisk planlægnings research er en metodisk tilgang, Flyvbjerg har anvendt i forbindelse med sine casestudier. Metoden tager udgangspunkt i fire værdirationelle spørgsmål, hvis formål er at undersøge og komme i dybden med en planlægningspraksis, for at kunne bidrage med forslag til mulige forandringer.

Videnskaben har altid været beskæftiget med spørgsmålet om, hvordan magten kommer til udtryk. Således bygger Flyvbjerg sin forståelse af magt på ryggen af en række tænkere gennem tiden såsom; Aristoteles, Machiavelli, Nietzsche og Foucault (Flyvbjerg 2002:355). Begrebet phronesis har flyvbjerg lånt fra Aristoteles. Aristoteles anså phronesis som værende praktisk viden. Det var en af tre videnskabelige tilgange, der udover phronesis bestod af henholdsvis videnskabelig viden (episteme) og teknisk viden/know-how (techne). For Aristoteles var phronesis den mest centrale af de tre, da phronesis er koncentreret om det værdirationelle. Phronetisk videnskabs primære opgave er således, at tydeliggøre de værdier, interesser og styringsformer, der udgør grundlaget for en given praksis (Flyvbjerg 2002:355).

Rationalitet og magt er et tema, som har vakt stor interesse hos Flyvbjerg (Flyvbjerg 2002). Han har gennem sin forskning undersøgt, hvorledes rationalitet i planlægning influeres af magt og hvad det betyder for de demokratiske beslutningsprocesser, der ligger bag planlægning. Ifølge Flyvbjerg, er der mange eksempler på, at magten undertrykker det rationelle. Han mener, at der kan forekomme en ubalance mellem den rationelle og fornuftsbaserede viden og den viden som magten fordelagtigt kan drage fordel af:

" in my practical work I had seen, on one hand, that knowledge can be so important that people in powerful positions find it worth their while to repress it. On the other hand, I had also seen examples of knowledge being so weak that this repression actually succeeded. I had seen knowledge being marginalized by power and power producing the knowledge that served its purposes best. I concluded that knowledge about the phenomena that decide whether an economic, social, geographic, or other knowledge gets to count as important is at least as important as that knowledge itself. If you are not knowledgeable about the former, you cannot be effective with the latter."

(Flyvbjerg 2002:354)

Citatet skal ses i forbindelse til Flyvbjergs erfaringer med den kommunale planlægningspraksis, som han gennem flere års arbejde i Aalborg havde oplevet. Her blev han bevidstgjort i, at det var nødvendigt at undersøge koblingen mellem magtens og planlægningens rationaliteter. Denne tilgang til planlægningens rationaliteter tiltaler dette projekts undren. Vi undersøger netop rationalerne bag planlægning af terrorsikring i København. Ved at lade os inspirere af Flyvbjergs praktiske forskningsmetode, kan vi konkret aftegne magtens indflydelse på planlægningen, noget

der med et mere teoretisk blik kan være svært, da man ikke på samme måde sidder med materialet i hænderne. Som citat herunder pointerer, kan man, hvis man kradser lidt i overfladen, i den gængse forståelse af hvordan planlægningen konstitueres, opdage en realitet hvor magthaverne udnytter og validerer de rationaler, som de selv kan drage en fordel af.

“Modern democratic constitutions typically prescribe a separation of rationality and power, much like the untenable separation of fact and value in conventional social and political thinking. The ideal, which often remains unrealized, prescribes that first we must know about a problem, then we can decide about it. In reality, however, power often ignores or designs knowledge at its convenience.”

(Flyvbjerg 2002:355)

En konsekvens af denne blinde vinkel er, at forholdet mellem rationalitet og magt får lidt opmærksomhed i forskningslitteraturen. Der er en gråzone mellem rationalitet og magt, hvilket er uudforsket. For at kunne undersøge og klarlægge planlægningen, anvendte Flyvbjerg ‘dense data’ case studier i sin forskning om grøn omstilling i Aalborg. Her afslørede Flyvbjerg, at den lokale handelsforening havde undermineret planlægningen (Flyvbjerg 2002:357). Eksempelvis havde den tekniske forvaltning et ønske om at reducere biltrafikken i centrum af byen og erstatte den med kollektiv transport. Inden dette forslag blev præsenteret lokalpolitikere var det blevet forholdt handelsforeningen som kunne godkende forslaget (Flyvbjerg 2002:357). Til trods for den rationelle begrundelse om øget trafiksikkerhed og renere miljø blev Teknikforvaltningens data forkastet. Ved det endelige projektforslag som politikerne godkendte, var det paradoksalt erklæret at mindske privatbilismen i centrum af byen. Flyvbjerg kommenterer planlægningen således:

“ the decisive aspect in relation to the fate of the Aalborg Project is not whether the one or the other interpretation is correct, rational, or true but which party can put the greatest power behind its interpretation. The interpretation, which has the stronger power base, becomes Aalborg’s truth, understood as the actually realized physical, economic, ecological, and social reality.”

(Flyvbjerg 2002:360)

Således lykkedes det Flyvbjerg via hans egen metodologi at tydeliggøre de magtforhold, der udfoldede sig planlægnings valgene i Aalborg.

Flyvbjergs pronestike metode tager udgangspunkt i fire værdirationelle spørgsmål, som forskeren forholder sig til. De fire spørgsmål er som følgende:

1	Hvor er vi på vej hen med planlægning?
2	Hvem vinder og hvem taber, gennem hvilke magtforhold?
3	Er denne udvikling ønskelig?
4	Hvad skal der gøres?

(Flyvbjerg 2002:356 (egen oversættelse))

Første spørgsmål *'hvor er vi på vej hen?'*, opfordrer til en *'dense data'* analyse, hvor feltet for en given undersøgelse endevendes. I vores tilfælde er det et spørgsmål om, hvordan er det man planlægger indenfor terrorsikring i København. Det andet spørgsmål undersøger, hvem der drager fordel af og hvem der mister noget i den pågældende undersøgelse, det er her magtperspektivet inddrages i undersøgelsen. Efterfulgt af de to første mere analytiske spørgsmål, kommer der et mere diskuterende spørgsmål, om hvorvidt den udvikling man ser er ønskelig. Disse tre spørgsmål er de centrale spørgsmål i dette projekt. Der tages netop udgangspunkt i en aktøranalyse, hvor diskurser, meninger og vidensformer undersøges gennem blandt andet terrorsikring af Christiansborg. Fjerde og sidste spørgsmål går på, hvad der kan gøres i forhold til, den situation man har fundet frem til i sin undersøgelse. I projektet vil vi afslutningsvis præsentere en række refleksioner, over måden hvorpå vi ser feltet og dets udfordringer.

Vi har i det ovenstående redegjort for Flyvbjergs metodiske tilgang phronetic planning research. Metoden er inspireret af Aristoteles videnskæssige tilgang også kaldet phronesis. Det primære fokuspunkt i phronetiske forskning er altså, at klarlægge de værdier, interesser og vidensformer ud fra fire værdirationelle spørgsmål, disse udgør grundlaget for en given undersøgelse, i vores tilfælde planlægningspraksis omkring terrorsikring i København. Her vil vi inspireret Flyvbjerg implicit tilgå de fire spørgsmål, som han påpeger kan tilgås i arbejdet med at forstå de rationaliteter, der ligger bag planlægningen.

Metoder til empiriindsamling

Følgende afsnit vil være en viderebygning på vores nu fremlagte forståelse af, hvordan vi forstår og tilgår feltet. Det vil nemlig fokusere på projektets metoder til indsamling af empiri. For at forstå feltet for undersøgelse, er projektets empiri således hovedsageligt udledt af en række udvalgte dokumenter samt relevante interviews, der vil være omdrejningspunktet for senere analyse. Med afsæt i dette, er projektets intention at dykke ned under overfladen på de planlægningsprocesser, herunder særligt vedrørende Christiansborg, der understøtter den udvikling, der er at finde i kølvandet på en stigende terrortrussel. Følgende afsnit byder på de refleksive overvejelser, vi har gjort os undervejs i til- og fravælgelsen processen samt i behandlingen af de respektive empirikilder.

Vi blev i denne sammenhæng inspireret af teksten *Pathways to practice: praxiography and international politics* (2013), skrevet af Christian Bueger, som er Reader of International Relations in the Department of Politics and International Relations ved Cardiff University. Teksten inddrager anvendelsen af metoderne; observation, interview og dokumentanalyse, og tilbyder en beskrivelse af refleksioner heri. Buegers tekst tager primært udgangspunkt i den nære praksis, som er at identificere i politiske agendaer, og tillægger et større fokus på metodevalg i undersøgelsen af praksisser (Bueger 2013). Vi mener således, i og med vi blandt andet søger efter en mening- og praksisforståelse, at vi kan drage nytte af Buegers refleksioner, dog foruden observationsdelen. Med inspiration i dette anerkender vi således, at vores metodiske tilvalg af både interviews og dokument er et forsøg på at fortolke på noget materiale, der i sin enkle og umiddelbare form ikke nødvendigvis giver eksplicit udtryk for nogle dybere meninger og forståelser. En sådan erkendelse påkræver således, at man er i stand til at reflektere over sin data og tilgang til disse, for at kunne finde ind til kernen i sit empiriske materiale (Bueger 2013). En fortolkning er ikke ensbetydende med, at man forcerer en bestemt mening ned over sit materiale, men i stedet søge efter nedslagspunkter, hvor vores informanter, giver udtryk for nogle implicite tankestreger, man kan udlede nogle pointer fra. Lige såvel som der ved inddragelsen af dokumenter, kan udledes bestemte baggrundsopfattelser for den sammenhæng, disse indgår i (Bueger 2013). Det kan naturligvis forekomme vanskeligt, og der vil altid være en barriere og et ansvar i forskerens evne til at fortolke på sit materiale. Det medfører, at man skal være i stand til at være refleksiv vedrørende sin metodetilgang, og dernæst sørge for at gøre sine

refleksioner transparente for at skabe en forståelse for hvilke rammer, der arbejdes ud fra, som belæg for den viden, der forsøges at konstrueres (Bueger 2013).

Med afsæt i disse tanker vil vi komme ind på de vigtigste overvejelser, der følger anvendelsen af dokumenter og interviews, samt en præsentation af hvordan vi har fundet frem til de respektive dokumenter og hvilke interviewpersoner vi anvender gennem analysen. Til sidst påtales hvorledes en kobling af de to former for empiri komplementerer hinanden.

Dokumentanalyse

Til vores forståelse for dokumentanalyse trækker vi på Kennet Lynggaard, der er forfatter på kapitlet *Dokumentanalyse* (2010) i bogen *Kvalitative metoder*.

En dokumentanalyse har ofte fokus på en udvikling over en bestemt tidsperiode, hvor man i denne udvikling søger efter stabilitet eller forandringer (Lynggaard 2010:137). Man kan argumentere for, at det er samme procedure projektet gennemgår i analysen, mere specifikt, i den måde hvorpå vi undersøger dokumenterne vedrørende behandlingen af Christiansborgs planlægning. Dokumentanalysen for dette projekt vil i udgangspunktet være styret af projektets problemformulering, hvor vi herfra først og fremmest vil identificere aktørernes indflydelse og relationer i forhold til anti-terrorplanlægning i København, for at kunne identificere dilemmaerne i terrorsikringspraksissen. Derved danner vi en baggrund, for de tolkninger vi senere vil foretage i henhold hertil. Denne procedure byder således på, en forståelse og diskussion af hvilke steder i planlægningsprocessen, der giver anledning til forandring eller hvor der i bund og grund er tale om en stabil planlægningspraksis.

Når man udfører en dokumentanalyse, er det vigtigt at foretage sig nogle metodisk reflektive overvejelser. Dette indebærer hvilke kriterier, der er for indsamlingen af dokumenter, hvordan struktureres brugen af dokumenter i analysen samt refleksioner over hvordan vi kan retfærdiggøre en overlevering af en række påstande ud fra nogle udvalgte dokumenter (Lynggaard 2010:138). Det er således væsentligt at præsentere dokumenterne, og forholde sig til konteksten de er blevet skabt i, for at retfærdiggøre deres relation til emnet for undersøgelsen.

Indledningsvis i processen, som det kommer til udtryk i kapitlet 2; *Review af anti-terrorplanlægning i en bredere kontekst*, har vi benyttet os af en række kilder, der favner over terrorsikring i et større perspektiv for at danne en baggrundsforståelse, for hvad terrorsikring udgør i en større vestlig kontekst. Vores geografiske afgrænsning til anti-terrorplanlægning i

København har derved medvirket til at indskrænke vores søgen efter dokumenter, vi kunne trække på i dette henseende.

Som beskrevet i afsnittet *At arbejde med en case*, gik der ikke længe før vores kikkert fik sigte på Christiansborg området og den terrorsikrings debat og proces, der har fundet sted herom. Vi tog derfor den beslutning at lede efter nogle offentlige plandokumenter med relation til dette nedslagspunkt. Denne søgen ledte os til Københavns Kommunes hjemmeside og undertitlen 'Terrorsikring af Christiansborg', hvorfra vi benyttede os af sneboldmetoden. En metode der følger stien af referencer, indtil opkommende dokumenter ikke længere giver mening i forhold til projektets problemformulering. Således er alle dokumenterne i grunden knyttet sammen gennem deres referencer, og derved har de en relevant relation til emnet (Lynggaard 2010:143). Dokumenterne vedrørende Christiansborg forsøger at afdække en del af den planlægningsproces, som blev indledt nogle år tilbage. De er således et udtryk for den praksis, der i sin processuelle form har ført til skabelsen af en fremtidig Christiansborg området. Det skal dog påpeges, at vi i denne søgen ikke har valgt, at inddrage alle dokumenter vi er stødt på, enten på baggrund af at de ikke havde en bemærkelsesværdig relevans eller grundet begrænsningerne ved tidsrammen for dette projekt, som gør vi har følt os nødsaget til at afgrænse os, for netop at gå i dybden med det materiale vi har fundet mest relevant.

Foruden tekst materialet vedrørende terrorsikringen af Christiansborg har vi benyttet os af kilder, der omhandler nogle af de relevante aktørers relationer til anti-terrorplanlægning i København på et mere overordnet plan. Strategien herfor byggede blandt andet på at grave mere frem om nogle af de aktører vi fik præsenteret ved Politiken Live arrangementet, herunder særligt PET og arkitekter.

Måden vi gjorde dette på var ved at gå eksplorativt til værks på disse aktørers respektive hjemmesider, samt undersøge hvorvidt der på forhånd eksisterede noget relevant akademisk materiale på området. I denne forbindelse faldt vi blandt andet over Rapporten; *Terrorbekæmpelse i Danmark siden 11. September 2001* (2011).

I 2011, udarbejdede Peter Hansen, fra Danish Institute for International Studies, rapporten *Terrorbekæmpelse i Danmark siden 11. September 2001*. I denne rapport kortlægges relevante offentlige aktører, og hvordan disse arbejder med terrorbekæmpelse i Danmark, ud fra en række interviews foretaget med myndighederne. Denne rapport vil bruges i projektet som et af elementerne af det empiriske materiale, der danner grundlag for kortlægning af genstandsfelt og som supplement for det selv indsamlede empiri.

I analysen vil brugen af dokumenter ikke være bundet op på en slavisk kodning af hvert dokument, men nærmere en grundig gennemlæsning og intern diskussion, som udleder en række overordnede temaer og forståelser vedrørende indholdet. Det er således hensigten, at vi derfra kan udlede, hvordan de udvalgte dokumenter belyser casens nuancer og udtrykker forskellige diskurser, meninger og praksisser, som giver anledning til at forstå hvilke styringsrationaliteter, som ligger bag den pågældende planlægningspraksis. Som bidrag til denne proces vil vi tilmed benytte os af interviews. En tilgang vi nu vil gennemgå.

Interview

Et interview er en aktiv proces, hvor man gennem en fælles relation mellem interviewpersonen og interviewereren producerer viden. Det er en proces, der kan ses som afdækkende af allerede eksisterende viden, eller som en mere kreativ proces hvor man sammen skaber nye former for forståelser og fortolkninger vedrørende et konkret vidensfelt (Brinkmann & Kvale 2009:34)

Det er vores intention i senere analyse at søge tolkninger ud fra en række af de påstande og diskussioner, som løbende blev skabt gennem interviews. Derfor er det i denne sammenhæng, på samme vis som i dokumentanalysen, særlig vigtigt at reflektere over den empiri, som produceres i en given interview situation.

Vores interview strategi og spørgsmål har varieret efter, hvilke personer og situationer pågældende interview har fundet sted i. Dette vil vi komme nærmere ind på under præsentationen af interviewene. Dog har vi indledningsvis for alle de foretagne interviews gennemgået et forberedende arbejde, hvor vi har dannet nogle rammer gennem tematiseringer, der har ledt til en række konkrete spørgsmål. En sådan tematisering bidrager til, at der på forhånd opstilles nogle kvalitetskriterier, for hvad man gerne vil opnå med sit interview, og derved kan opretholde disse kriterier under selve interviewsituationen (Brinkmann & Kvale 2009:125-129). Tematisering har vi primært foretaget på baggrund af de før omtalte dokumenter, men har derudover været optaget af at anvende nogle af de problemstillinger, vi stødte på under det tidligere omtalte Politiken Live arrangement. Temaerne fremgår i vores interviewguides, der er vedlagt som bilag (se Bilag 2, 4 og 7). De bestod blandt andet i at undersøge aktørernes forståelse af og relation til hinanden, Christiansborg forløbet, Krystalgade, økonomi, osv.

Foruden disse temaer var vi i udformningen af vores interviewguides først og fremmest interesseret i at vide noget om den interviewedes forståelse og arbejde med terrorsikring i det hele taget. I denne sammenhæng opstod, der løbende nogle 'aha-oplevelser'. Heriblandt bød vores interview med Søren Kastoft fra TMF på denne slags. Denne øjenåbner bundede i, at vores forståelser forinden interviewet bar præg af nogle begrænsede forestillinger om, hvad terrorsikring var for en størrelse, og hvordan planlægningen tog sig ud i det praktiske arbejde. Her kunne Kastoft så småt åbne døren på klem og vise os én vinkel på den komplekse verden, der lurede på den anden side, da Kastoft vel at mærke kun udgør en lille del af det samlede netværk. For Kastoft drejer terrorsikringer sig om planlægning af veje og parkering. For eksempel i tilfælde af at sikre parkeringspladser ved ministerier eller skabe en og sikker rute for bilen til ministeriet. Denne form for planlægning definerer Kastoft som en 'slags terrorsikring' (Bilag 4 - Interview resumé Søren Kastoft). En type af terrorsikring vi ikke havde tænkt med i vores umiddelbare overvejelser, og som illustrere et eksempel på hvorledes dette planproblem er komplekst, da der findes mange grene i det samlede felt. Hvad der videre er at udlede og interessant at undersøge fra ovenstående pointe, er hvordan Søren Kastoft i denne sammenhæng præger feltet gennem hans vidensdomæne, som påvirker hans forståelse af andre involverede aktører.

Efter en forståelse af den interviewedes tilgang til terrorsikring forsøgte vi dernæst, at få en indsigt i hvordan relationen til andre aktører og Christiansborg casen tager sig ud. Her var et af vores primære mål med interviewene, at vi, udover en forståelse af informanternes verden, ville forsøge at komme ind under huden på pågældendes faglige baggrund, for at få dem til at reflektere over egen position i det større terrorsikrings netværk gennem løbende at stille spørgsmål til deres udsagn. Således var det et forsøg på at åbne op for deres relationer og meninger om andre aktører i netværket (Brinkmann & Kvale 2009:126).

En væsentlig kritisk refleksion, der har hjemsøgt os gennem hele processen, er vores berettigelse til at komme med påstande om visse aktører, herunder eksempelvis PETs rolle og indflydelse på terrorsikrings feltet. Dette bunder i, at der har været en række aktører, vi kun har fået indsigt til gennem dokumenter, eller en italesættelse vedrørende aktøren fra vores respektive informanter. Man kan således påpege, at informanterne på sin vis vil være præget af, kun at have en forestilling af hvordan eksempelvis PET arbejder, og derved vil empirien være under indflydelse af disse personers subjektive vurderinger. Graden af informanternes neutralitet vil dog aldrig fremstå eksplicit, og vi må derfor ty til vores evner til kritisk at tolke ud fra materialet.

Dertil skal det dog påpeges, at de informanter vi har interviewet, hver især har repræsenteret forskellige tilgange til anti-terror planlægning i kraft af deres daglige arbejde og faglige baggrund indenfor området. Interviews involverer; Søren Kastoft, ansat hos TMF som enhedschef ved tilladelse til vejændring, Camilla Richter-Friis van Deurs arkitekt hos Gehl Architects og to politikere siddende i Borgerrepræsentationen og TMU, Flemming Steen Munch(V) og Allan Mylius Thomsen(Ø). I tilvalget af informanter har vi været opmærksom på diversitet, for at tilgå feltet så nuanceret som muligt. Forskellen på disse bliver uddybet i følgende præsentation.

Søren Kastoft

Søren Kastoft er ansat hos TMF, hvor han arbejder som enhedschef ved tilladelse til vejændring. Søren Kastoft er uddannet Have og Landskabsarkitekt, hvorefter han senere har taget en Master of Public and Administration. Vi kontaktede Søren Kastoft, på grund af hans indgående kendskab og deltagelse vedrørende terrorsikring af Christiansborg området. Han har i udviklingen af Christiansborg område fungeret som en repræsentant fra Københavns Kommune, grundet hans relevante fagkompetencer indenfor planlægningen af de omkringliggende vej- og trafikforhold. Derudover har han været sagsbehandler på en række af de dokumenter, som vi benytter i dokumentanalysen.

Forinden interviewet med Søren Kastoft udarbejdede vi en interviewguide (se Bilag 4 - Interview resumé Søren Kastoft), som blandt andet bygger på et forud kendskab til Christiansborg gennem diverse dokumenter. Ydermere var formålet at få Søren Kastoft i tale, hvad angår hans arbejde og forståelser for, hvordan terrorsikring tager sig ud i København, samt det samarbejde, der finder sted herom. Vi mener Søren Kastoft tildeler en relevant vinkel empiri til projektet, da hans arbejde hos TMF repræsenterer nogle nære forståelser og tilgange til dagligdagens terrorsikring af København i kraft af hans rolle som faglig beslutningstager og planlægger i Københavns Kommune. Ydermere er hans indgående kendskab til sikring af Christiansborg området særligt iøjnefaldende for os, da vi vil foretage en nærmere analyse med henblik på den proces, der har ført til en konkret sikringsløsning af området.

Camilla Richter-Friis van Deurs

Camilla Richter-Friis van Deurs er partner og arkitekt hos Gehl Architects. Hun har blandt andet arbejdet med den terrorsikring, man har foretaget sig i Oslo efter Breivik angrebet. Pointen heri handler om at sprede de aktiviteter, som potentielt kunne være et mål for terror. Hun påtaler, at bilen er "*major danger potential*", og at man derfor arbejder ud fra en overbevisning om, at for at

forhindre angreb ved at afgrænse biltrafikken i disse områder (Bilag 1 - Resumé af Politiken Live). Yderligere pointerer van Deurs til denne pointe, at man samtidig kan overveje løsningsmodeller, der forbedre byen ud fra et mere holistisk perspektiv, såsom mere plads til fodgænger eller bedre kollektivtransport (Bilag 1 - Resumé af Politiken Live). Ligesom ved interviewet med Kastoft havde vi på forhånd udarbejdet en interviewguide som ledende værktøj under interviewet. Hvad angår dette interview, var vi interesseret i at vide noget om van Deurs daglige arbejde med terrorsikringer og hendes indgående kendskab til feltet mere generelt, set i lyset af hendes faglige kompetencer. Spørgsmålene byggede primært på vores kendskab til van Deurs gennem Politiken Live, hvor vi havde vores første møde med informanten. Foruden de mere overordnede spørgsmål, var vores interviewguide yderligere drevet af at undersøge van Deurs ekspertvurdering og kendskab til terrorsikring af Christiansborg området og Krystalgade. Vi mener, van Deurs tilbyder en relevant indsigt til dette projekt, i kraft af hendes faglige indsigt og indgående kendskab til terrorsikringer rundt omkring i verden.

Allan Mylius Thomsen og Flemming Steen Munch

Projektets sidste to informanter sidder i TMU. TMU er det udvalg i Københavns Kommune, som tager hånd om den umiddelbare forvaltning af kommunens opgaver på bygge- og ejendomsområdet. Det vil sige, at man herunder blandt andet forholder sig til opgaver vedrørende udvikling og afvikling af trafikområder samt udvikling af nye byområder (Københavns Kommune). Der er således i denne forbindelse en klar sammenhæng mellem undersøgelsen for dette nærværende projekt og de opgaver TMU tager del i, særligt med henblik på de konkrete terrorsikringstiltag man har vedtaget i sammenhæng med Christiansborg.

Udvalget består af 11 medlemmer, der alle har en tilknytning til diverse politiske partier, og har Teknik- og Miljøborgmester Morten Kabell i spidsen. Blandt medlemmerne sidder Flemming Steen Munch fra det politiske parti Venstre og Allan Mylius Thomsen fra Enhedslisten, som har bidraget til projektets empiri gennem et interview (Københavns Kommune).

Flemming Steen Munch har tidligere baggrund inden for politiet, som vicepolitinspektør og informationschef ved Københavns Politi. Munchs rolle og bidrag til projektet repræsenterer således en særlig autoritet i kraft af hans faglige baggrund ved Københavns Politi, da politiet og PET er en væsentlig aktør i vores undersøgelse af feltet. Allan Mylius Thomsen arrangerer guidet byvandring, med Københavns historie som udgangspunkt. Vi kan derfor påstå, at Thomsen har et dybdegående kendskab og særligt forhold til den udvikling, der sker i København, herunder terrorsikringens indtog. Hvad der er fælles for dem begge, er deres politiske engagement og

tilknytning til TMU samt deres interesse i København, som de tilmed også er bosat i. Ydermere kan man påstå, at de to repræsenterer vidt forskellige bagland, kva deres variende fagbaggrunde, samtidig med at deres politiske tilknytning også er kendetegnet for modstridende fløje.

I kraft af deres bagland, som beskrevet herover, og deres indsigt i Københavns Kommunes beslutningsprocesser inden for TMU, der har involveret beslutningen vedrørende terrorsikring af Christiansborg området, mener vi, at deres viden kan tildele en relevant vinkel til dette projekt.

Selve interviewsituationen, valgte vi, skulle forløbe som en slags debatinterview, hvor ideen var at facilitere en debat mellem to politikere med hver deres politiske ståsted. En debat, hvor vi selv indgik som en del af interviewet. Som det fremgår af *Bilag 7 - Debatoplæg til debatinterview med Allan Mylius Thomsen og Flemming Steen Munch*, havde vi i denne sammenhæng udarbejdet et debatoplæg. Debatoplægget havde vi forinden interviewet tilsendt informanterne, hvor diskussionspunkterne for forløbet indgik. Denne interviewform åbnede op for at diskutere relevante temaer ud fra nogle mere frie tøjler, fremfor at være styret af nogle stringente interviewspørgsmål. Det medførte således, at begge informanter kom til orde på anden vis, som et forsøg på, i kraft af deres politiske tilgang til debatter, at skabe nogle spændende diskussioner. Debatoplægget var bygget op på en sådan måde, at vi først ville have en indsigt i deres forståelser og arbejde med terrorsikring i en større kontekst, herefter mere konkret om hvordan TMU har indgået i terrorsikringen af Christiansborg og deres tanker vedrørende sikringen af Krystalgade. Til sidst rundede vi interviewet af med en overordnet diskussion vedrørende brugen af økonomiske ressourcer samt borgernes ret til byen.

Som beskrevet er samtlige interviews blevet tilvejebragt på forskellig vis. De omtalte interviewguides og debatoplægget er vedlagt som bilag (se Bilag 2, 4 of 7). Ved de to interviews først beskrevet, med van Deurs og Kastoft, har vi vedlagt interviewguide med tilhørende resume af informanternes svar. Yderligere indgår disse også som lydfil (se Bilag 2,3,4 og 5). Debatinterviewet med Munch og Thomsen er transskriberet (se Bilag 8). Grunden til vi valgte at transskribere netop dette interview grunder i interviewformen. Der var således et behov for at transskribere for bedre at kunne navigere i de mange overlap af stemmer. Ydermere var samtalen mere personlig og værdimæssig sammenlignet med de foregående interviews, der bar præg af mere faktuelle svar.

En samlet refleksion

Efter en gennemgang af de forskellige empirikilder, og en italesættelse af nogle af de overvejelser vi har foretaget i denne henseende, vil vi her påpege, hvordan de to typer af empiri gennem projektet vil supplere hinanden.

Der er naturligvis tale om to forskellige typer af empiriformer. Eksempelvis er et dokument, som oftest, ikke skabt med henblik på at indgå i en videnskabelig analyse, hvorimod et interview er genereret for at besvare analytikerens problemstilling. Dette medfører blot, at man skal foretage de relevante refleksioner i henhold til sin interviewmetode, og ikke at et dokument nødvendigvis er tættere en sandhed. Det tilbyder blot forskellige former for empiri, der trods alt i sidste ende er præget af analytikerens videnskabsteoretiske standpunkt (Lynggaard 2010:140). Til gengæld kan man argumentere for, at et dokument i visse tilfælde postulerer det rationale, som dokumentet var udtryk for dengang. Mens et interview er baseret på nogle efterrationaliseringer af det givne forløb (Lynggaard 2010:140). I denne forbindelse kunne der eksempelvis være tale om, at den empiri vi har indsamlet vedrørende den proces og de workshops fra 2014, der har fundet sted omkring Christiansborg, kan være præget af nogle forskellige opfattelser varierende fra dokumenter til interviews. Det kan således påvirke de meninger, som kommer til udtryk under interviews, eftersom de er blevet vendt og drejet, og man er kommet videre i processen.

Fordelen ved at inddrage både interviews og dokumenter, er at vi kan benytte vores interviews til at få en skærpet forståelse for nogle af de bagvedliggende processer, som indgår i dokumenterne. En sådan løbende sammenligning, fungerer på sin vis som et belæg for at retfærdiggøre produktionen af nogle reelle påstande. I og med de forskellige kilder bibringer en divers vinkling af empirien, og derigennem kan opretholde en kontinuerlig nuanceret tilgang i besvarelsen af projektets problemformulering.

Selve analysen kommer til at følge en på forhånd fastlagt strategi baseret på vores teoretiske ståsted. Men samtidig kan det gavne at bibeholde en åben tilgang til analysen gennem sin empiri for derved at lade sig følge af diskursen og relationerne i materialet, hvor der løbende konstrueres nye meningssammenhænge, som sågar kan føre til revision af problemformuleringen. Således er teorien inspiration til tematikker, mens dokumenterne og

interviews giver anledning til at præcisere brugen af de overordnede rammer, teorien sætter for analysen (Lynggaard 2010:144). Inddragelsen af dokumenter og interviews i analysen kommer til at foregå løbende.

Metodisk opsamling

I dette kapitel er de metodiske valg og tilgange blevet gennemgået. Der redegøres for hvordan valget af Christiansborg terrorsikring er fundet sted, og hvordan man kan tilgå en undersøgelse gennem en case, ifølge Flyvbjerg. Ud fra viden og en analyse af terrorsikring af Christiansborg søger vi at danne en kontekstuel forståelse for anti-terrorplanlægning i København i håb om, at bidrage til mere generel diskussion. Dog trækker vi i mindre grad, tilmed på anden viden og andre eksempler vedrørende terrorsikring, som belæg for at danne en mere nuanceret forståelse af feltet. Desuden præsenteres Phronetisk planlægnings research, som en tilgang til at undersøge et planlægningsfelt, hvori en præsentation af Flyvbjergs fire værdirationelle spørgsmål indgår. Formålet er således er lade os inspirere af disse i tilgåelsen af genstandsfeltet. Vi vil således undersøge, hvordan terrorsikring finder sted i København, for at se på 1) *hvor vi er hen med planlægning*, i en analyse og ved hjælp af governmentalityperspektivet søger vi at forstå 2) *hvem vinder og hvem taber, gennem hvilke magtforhold der er på spil*. Yderligere reflekterer vi over 3) *om denne udvikling er ønskelig*, ved hjælp af de problematikker og perspektiver fremlagt i kapitel 2- *Review af anti-terrorplanlægning i en bredere kontekst*. Afslutningsvis fremlægger vi nogle refleksioner, vi mener kan være relevante for den fremtidig udvikling af anti-terrorplanlægningsfelt i København, og på den måde forholder vi os til 4) *Hvad skal der gøres?*.

Ydermere redegør vi for de anvendte metoder til empiriindsamling, som tager afsæt i dokumenter og interviews. I denne redegørelse fremgår vores refleksive tilgang til tolkningen af det materiale vores respektive empirikilder indeholder, som har til formål at inddrage læseren i vores tanker i til- og fravælgelsen af vores empiri samt behandlingen af samme.

Vi vil nu med afsæt i vores teoretiske og metodiske bagland fremlægge, hvorledes terrorsikringer har fundet sted i København, med særlig fokus vedrørende sikringen af Christiansborg.

5 - Terrorsikring i København

I dette kapitel vil vi præsentere noget af den terrorsikring, som har fundet sted i København. Nærmere tager vi udgangspunkt i sikringen på Krystalgade, men hovedsageligt dækker kapitlet terrorsikringen af Christiansborg området. Vi dykker så vidt muligt ned i planlægningsprocessen og undersøger, med inspiration fra Bent Flyvbjerg, hvor vi er på vej hen med planlægning. Det vil vi gøre ved at undersøge selve planlægningenprocesserne og de aktører, der har deltaget i heri.

Som det blandt andet bliver beskrevet i afsnittet *Review af anti-terrorplanlægning i en bredere kontekst*, så har byens rum i USA og England gennemgået en ændring som følge af, de foranstaltninger terrorangrebet i 2001 har medført (Graham 2010). Flere steder bevogter politi eller vagter bygninger, overvågningskameraer følger hvert et skridt, og andre steder har terrorsikringen fysisk manifisteret sig i form af afspærringer med mur, hegn og pullerter. Denne situation er ikke lige så tydelig i København, men der er dog stadig steder, hvor terrorsikringen er trådt ind i byen. Camilla van Deurs mener, at terrorsikringen skaber steder, hvor borgerne ikke har lyst til, at opholde sig og at det desuden er formålet med disse foranstaltninger. Samtidigt bliver terrorsikringen en del af hverdagen, hvor foranstaltningerne bliver ignoreret og usynlige, og derfor sætter man ikke spørgsmålstegn ved deres tilstedeværelse (Bilag 2 - Interview resumé Camilla van Deurs). I det følgende vil vi præsentere terrorsikringstiltag ved Krystalgade, på baggrund af det vi har observeret og viden indsamlet gennem interviews og procesforløbet omkring terrorsikring af Christiansborg, på baggrund af den empiriindsamling før beskrevet.

Krystalgade

I 2015 under angrebet i København omkom en vagt foran den københavnske synagoge (Jørgensen 2016). Siden har udtrykket på Krystalgade ændret sig markant, som man kan se på nedenstående billede (se figur 5). Afspærringer forhindrer biler i at komme gennem gaden, to politibiler er konstant til stede, og det samme er civile betjente. Yderligere er overvågningskameraer placeret i gaden (I Bilag 9 er at finde flere billeder af Krystalgade). Denne sikring kan ses som et udtryk for target hardening. Der kan, om ikke andet, argumenteres for at sikringen har til formål at afskrække eller forsinke terrorhændelser.

Figur 5 - Krystalgade (Egen tilvirkning)

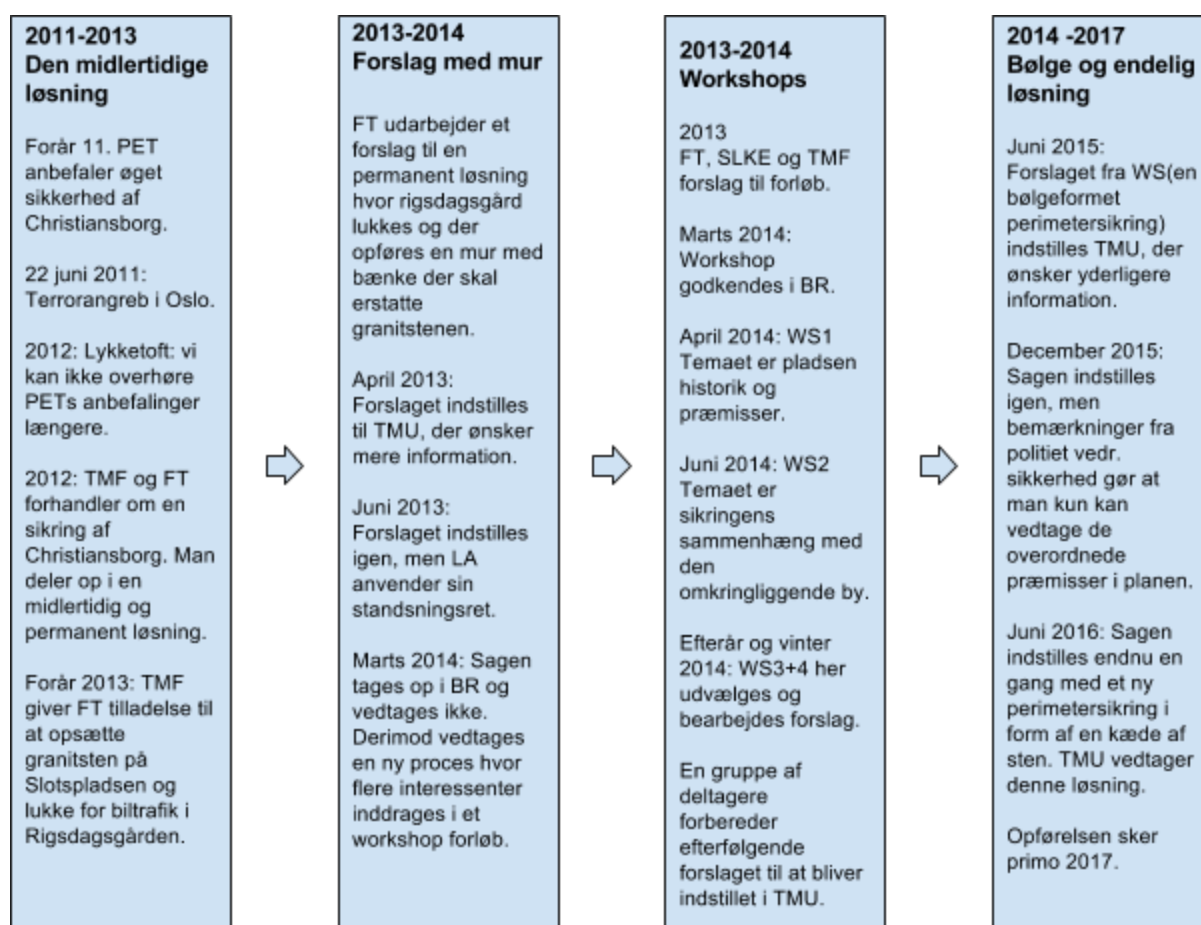
Efter angrebet i 2015 tilførte den daværende regering 20 millioner til sikring af jødiske bygninger (Ritzau 2015), og det første år har politiet brugt 400.000 timer og mere end 100 millioner på at bevogte jøder i Danmark (Ritzau 2016). Der bliver umiddelbart anvendt en del ressourcer på sikringen af den jødiske befolkning i Danmark og dermed også synagogen i Krystalgade. Det er hvert fald den opfattelse Munch og Thomsen har; De mener, at det er et kæmpe spild af penge, og at det er et spørgsmål om at udvise handlekraft, politiet symboliserer kontrol (Bilag 7 - Debatoplæg til debatinterview med Allan Mylius Thomsen og Flemming Steen Munch). Det begrundes de blandt andet med, at forholdene på bagsiden af synagogen er ubeskyttet, og at enhver på den måde kan komme ind til synagogen, hvis de vil. Yderligere har af afspærringen af gaden medført en række trafikale udfordringer for områdets beboere, som især Munch udtalte sig meget kritisk overfor. De to politikers kritik af de trafikale problemer, er tydeligt forstærket af deres holdning til den generelle sikring af Krystalgade, samt at de begge bor i Indre By og dermed

omgås sikringen dagligt (Bilag 7 - Debatoplæg til debatinterview med Allan Mylius Thomsen og Flemming Steen Munch). Det skal dog nævnes, at denne løsning er midlertidig, og at TMF er i gang med at finde en permanent løsning, som skal støtte politiet i deres arbejde foran synagogen, her er blandt andet tale om opsætning af bomme på Krystalgade (Bilag 4 - Interview resumé Søren Kastoft).

Christiansborgs Terrorsikring

I forbindelse med terrorsikringen af Christiansborg har der, i modsætning til Krystalgade, været en politisk behandling af løsningen. I denne proces har der været flere aktører inde over projektet, som er blevet behandlet flere gange for at opnå enighed og finde frem til en permanent løsning. Grundet, at procesforløbet kan være svært at overskue, har vi i den følgende figur lavet en visualisering, der søger at overskueliggøre forståelsen af processen. Illustrationen bliver uddybet i teksten.

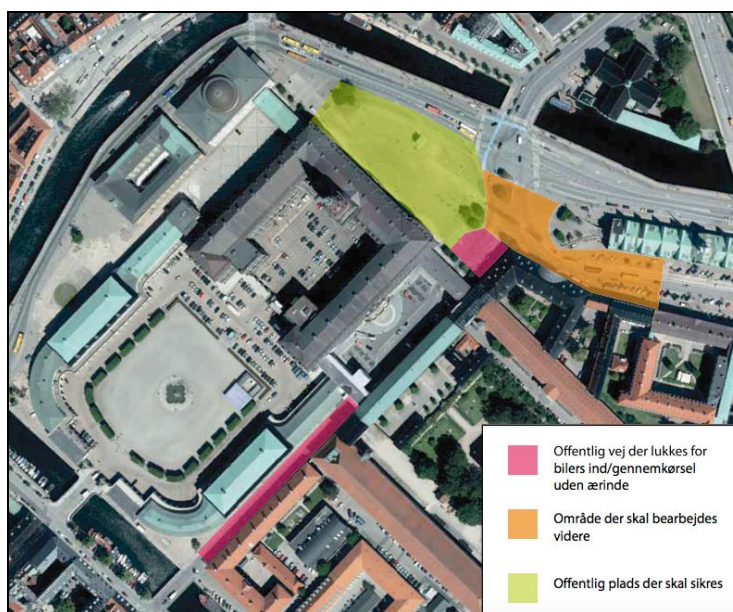
TMF - Teknik- og Miljøforvaltning; TMU - Teknik- og Miljøudvalg; FT - Folketinget; LA - Liberal Alliance; BR - Borgerrepræsentation; WS - Workshop

Figur 6 - Procesforløb - Terrorsikring af Christiansborg

I Foråret 2011 gennemførte PET en sikkerhedsmæssig gennemgang af Christiansborg, dette medførte en række ikke offentligt tilgængelige anbefalinger til en øget sikkerhed i og omkring

Christiansborg (Københavns Kommune 2013). Kort tid efter, d. 22. juni 2011, udførte den højreradikale Anders Behring Breivik terrorangrebet i Oslo. Angrebet havde Breivik, ifølge hans manifest, planlagt i over flere år. Det todelte angreb startede, da Breivik bragte en bilbombe til sprængning i Oslos regeringskvarter, herefter angreb han Arbeiderpartiets ungdomsafdelings sommerlejr på øen Utøya. Inden hans overgivelse havde anslaget kostet 77 menneskeliv, heraf otte i Oslo og 69 på Utøya (Den Store Danske 2). Efter terrorangrebet i Oslo, blev PET, ifølge Politiken, opmærksomme på, at der var et akut behov for at sikre Christiansborg mod et lignende terrorangreb. Sikringen skulle, efter PETs anvisninger, indeholde en lukning af gennemkørende trafik i Rigsdagsgården, således kunne et Breivik lignende angreb forhindres (Hjortdal & Vangkilde 2011). Den daværende Folketingsformand Mogens Lykketoft ytrede blandt andet at man ikke kunne 'overhøre' anbefalingerne fra PET efter Oslo. Folketinget har dog tidligere ignoreret disse anbefalinger. I 2009 præsenterede PET Folketinget for samme trusselsbillede (Skadhede 2012).

Figur 7 - Område omkring Christiansborg (Københavns Kommune 4)

Folketinget tager i slutningen af 2011 kontakt til TMF på baggrund af PETs sikkerhedsvurdering. Gennem 2012 forhandler Folketinget og TMF om ejerforholdene da Ridebanen, Rigsdagsgården og Prins Jørgens Gård er statens ejendom og Christiansborg Slotsplads og pladsen foran Finansministeriet, er ejet af kommunen (Københavns Kommune 2015)(Se figur 7). Munch og Thomsen fortæller, at der altid har været et anstrengt forhold mellem Folketinget og Københavns Kommune (Bilag 7 - Debatoplæg til debatinterview med Allan Mylius Thomsen og Flemming

Steen Munch), derfor synes en løsning under forhandlingerne ikke nærtstående, men da sikkerhedsvurderingen krævede en hurtig løsning, kunne man ikke vente på udarbejdelsen af en permanent løsning og derfor blev TMF og Folketinget enige om at opdele sikringen i to faser (Københavns Kommune 2013):

Fase 1: Først gennemføres sagsbehandlingen af en midlertidig løsning, som indebar en lukning af Rigsdagsgården for biltrafik, en afspærring af slotspladsen mm. i TMF (Københavns Kommune 2013).

Fase 2: Dernæst havde man mulighed for at forhandle de mere formelle juridiske spørgsmål uden at undgå forsinkelser i selve sikringen (Københavns Kommune 2013).

Figur 8 - Billede af granitsten rundt om Christiansborg Slotsplads (Sennov 2013).

I begyndelsen af 2013, giver TMF og Folketinget tilladelse til en midlertidige opsætning af granitsten, samt en midlertidig opsætning af pullerter til at lukke gennemkørsel omkring slottet, dette sker uden om TMU (Københavns Kommune 2013). I April 2013 blev denne lukning

gennemført, det betød at det ikke længere var tilladt for motoriserede trafik at køre gennem Rigsdagsgården medmindre det godkendes af PET og Folketinget (Københavns Kommune 1). Ydermere var det nu vedtaget, at terrorsikringerne også indebar at Christiansborgs Slotsplads, som en midlertidig løsning skulle inddæmmes af 80 tons tunge kampesten, som det ses på billedet ovenfor. Disse sten skulle ligeledes forhindre motoriserede køretøjer at komme tæt på Christiansborg.

Vi vil nu kigge på den proces, der fører til en permanent løsning

Forslag 1

Lukning af Rigsdagsgården og Tøjhusgade for biltrafik

Som led i fase 1, den midlertidige, havde man lukket Rigsdagsgården og Tøjhusgade for biltrafik. Denne løsning ønskede Folketinget at gøre permanent, det hensyn havde PET anbefalet (Københavns Kommune 1). Lukningen betyder, at det ikke er muligt i bil at køre igennem Rigsdagsgården og Tøjhusgade uden særlig tilladelse. I aftalen skulle Folketinget i samarbejde med PET træffe beslutning om, hvilke biler, der kan få adgang til det sikrede område. Folketinget og kommunen var enige om, at det også fremover skulle være muligt for de 8000 cyklister, fortsat at komme igennem (Københavns Kommune 1).

Folketinget har besluttet, at ministerbiler, anmeldte diplomatkøretøjer, kongehusets køretøjer, samt alle former for udrykningskøretøjer skulle være de eneste køretøjer, som kunne få adgang til Rigsdagsgården. Modtagelse af vareleverancer til slottet vil komme til at foregå på det afspærrede område på Slotspladsen. Politi eller civilt personale fra Christiansborg vil alt efter situationen kontrollere adgangen til Rigsdagsgården (Københavns Kommune 1).

Trafikbegrænsningen forbliver den samme under den resterende planlægningsproces.

Slotpladsen

Efter den midlertidige sikring påbegyndtes planlægningsprocessen for en mere permanent løsning. Her er det hovedsageligt foregået på den måde, at Folketinget gennem TMF har præsenteret forslag til TMU, som skal vedtage den permanente løsning. I det første forslag til

sikringen på Slotspladsen ville Folketinget etablere en halvcirkel af granitmur, som skulle løbe parallelt med fortovet. I forslaget (se figur 9), blev der taget udgangspunkt i den eksisterende murs (ved trægruppen mod Slotsholmsgade) form og højde. Muren ville bestå af brudstykker, hvor det ville være muligt for fodgængere at passere. Til gengæld ville det ikke være muligt for biler at komme ind på selve Slotspladsen. Ved Rytterstatuen skulle der imidlertid være pullerter, som skulle muliggøre adgang til slotspladsen ved specielle lejligheder (Københavns Kommune 1).

Figur 9 - På billedet visualiseres det første løsningsforslag som Folketinget præsenterede TMU (Folketinget 2012).

TMF var positivt stemt for forslaget, som de mente harmonerede med de eksisterende forhold. De beskriver således i deres indstilling til TMU at de i løsningen så gode muligheder for byliv på pladsen;

Forvaltningen finder, at forslaget harmonerer godt med de eksisterende forhold. Muren kan danne væg til opholdsarealer med bænke uden at gribe ind i den overordnede rumdannelse. Murene vil sammen med de to grupper af træer på hver side af pladsen give en kant mellem vejen og pladsen, som giver nye muligheder for ophold, uden at pladsen mister sin åbenhed og fremtoning.

Offentligheden vil fortsat kunne færdes på pladsen, og pladsen vil også fremover kunne bruges til forskellige arrangementer.

(Københavns Kommune 1)

Det er tydeligt ud fra TMF udlæggelse, at der har været et rationale om, at pladsen både skulle indbyde til nye opholdsmuligheder, men samtidigt bevare den traditionelle brug af pladsen. I tilfælde af TMU skulle vedtage forslaget indebar det at kommunen, efter opførelsen, overtog ansvaret for vedligeholdes af granitmuren, men at Folketinget fortsat kontrollerede pullerterne (Københavns Kommune 1).

Da TMU forholder sig til denne sag i 2013, anvendte Liberal Alliances Lars Dueholm sin standsningsret og sendte dermed beslutningen over i hænderne på den samlede borgerrepræsentation (Københavns Kommune 1). Ni måneder senere bliver sagen fremlagt Borgerrepræsentationen. De skal dog ikke forholde sig til det løsningsforslag, som blev standset i TMU. I stedet skal de godkende strukturen på en *'særlig proces'*, som skal opnå den bedst mulige løsning for Slotspladsen (Folketinget 2013). I et notat præsenteret for borgerrepræsentationen af Folketinget beskrives det således:

"Inden det samlede projektforslag kan udarbejdes, skal der findes den bedst mulige løsning for selve Slotspladsen. Folketinget og Styrelsen for Slotte og Kulturejendomme ønsker derfor Teknik- og Miljøudvalgets samtykke til i samarbejde med Teknik og Miljøforvaltningen at forestå og gennemføre en særlig proces for udformning af slotspladsen."

(Folketinget 2013)

Det er uklart hvad, der egentligt skete med det første forslag. Gennem interviewet med de to politikere var Munch yderst kritisk over sikkerheden i denne løsning. På baggrund af hans erfaring ved politiet vurderede han, at større forsamlinger ville have svært ved at komme væk fra pladsen (Bilag 7 - Debatoplæg til debatinterview med Allan Mylius Thomsen og Flemming Steen Munch). Søren Kastoft fra TMF ytrede, at det var Folketinget, der ønskede et andet forslag og at det hovedsageligt skyldtes arkitekturen (Bilag 6 - Mail fra Søren Kastoft). I indstilling fremgår det imidlertid, at standsningen bliver foretaget ud fra, at lukningen af veje medføre et mindre antal parkeringspladser (Københavns Kommune 2). Der kan hvertfald konkluderes, at løsning af

forskellige årsager ikke faldt i god jord hos TMU, og at der af den grund blev igangsat en ny proces, som nu vil blive beskrevet.

Forslag 2

Workshop

Som det er nævnt i citatet i forrige afsnit, besluttede Slotte og Kulturejendomme (SLKE) og Folketinget efter godkendelse af borgerrepræsentationen i 2014 at tilrettelægge et workshopforløb. Workshopdeltagerne var en række interessenter, samt nogle eksperter. Workshopsene blev ledet af Sven Felding, tidligere rektor for Kunstakademiets Arkitektskole (Folketinget & Slotte og Kulturejendomme 2015). Workshopdeltagerne var som følger:

- Københavns Kommune var repræsenteret ved stadsarkitekt Tina Saaby, centerchef Niels Tørslev, enhedschef Søren Kastoft og projektleder Britt Sternhagen samt brandinspektør Henriette Elmer.
- Styrelsen for Slotte og Kulturejendomme var repræsenteret ved teknisk direktør Nikolaj Jensen, fagchef restaurering Annette Straagaard, slotshavechef Niels Møllgaard, teamchef Henrik S. Johansen og sikkerhedschef Rene Jørgensen.
- Folketinget var repræsenteret ved vicedirektør Anne Mette Falbe-Hansen, chefkonsulent Jens Christian Jacobsen, chef for Byggesekretariatet Kasper Jacoby, sikkerhedsrådgiver Kai Vittrup og sikkerhedschef Jacob Glahn.
- Akademirådet havde på opfordring udpeget to eksperter, landskabsarkitekten Kristine Jensen og billedhuggeren, professor Morten Stræde.
- Københavns Indre By Lokaludvalg var repræsenteret ved Steen Juul Olesen og formand Bent Lohmann.
- Rådgiver for Christiansborgs perimetersikring er landskabsarkitektfirmaet GHB ved kreativ direktør Jacob Fischer og adm. direktør Torben Møbjerg.

(Folketinget & Slotte og Kulturejendomme 2015)

Deltagerne spreder sig over repræsentanter fra diverse kommunale organer, Folketinget, SLKE, samt en række andre fagligt kompetente interessenter. Yderligere deltog GHB, som samtidigt var de arkitekter, der skulle konvertere workshopsene til et fysisk løsningsforslag. På trods af at sikringen sker på baggrund af anbefalinger fra PET, bidrager de ikke i workshopsene, derimod er der en række andre sikkerhedsrepræsentanter fra Folketinget og SLKE.

Formålet med workshopsene var at fastsætte *“præmisserne for pladsens udformning og forslag til løsningsmodeller drøftes og prioriteres frem mod en pladsudformning, der havde den bredest mulige tilslutning blandt workshopdeltagerne”* (Folketinget & Slotte og Kulturejendomme 2015). Workshopsene strakte sig over fire sessioner med forskellige temaer, fordelt over otte måneder i 2014 (Folketinget & Slotte og Kulturejendomme 2015).

Forløbet

På den første workshop arbejdede man med pladsens historik og præmisser som hovedtema. Blandt deltagerne blev man enige om, at sikringsløsningen skulle indgå i en helhedsbetragtning af Slotsholmen, samt at løsningen ikke skulle danne en barriere, som adskilte borgen og byen (Folketinget & Slotte og Kulturejendomme 2015).

På den anden workshop var fokuset *“Slotsholmens byarkitektoniske, landskabsmæssige, trafikale og opholdsmæssige elementer sat i relation til slotspladsens sikring”* (Folketinget & Slotte og Kulturejendomme 2015). Under sessionen kom man til enighed om, at det optimale for løsningen var at skabe en vision, hvor de omkringliggende byelementer (broerne, vejene, kanalerne og de tilstødende pladser) inddrages i planlægningen (Folketinget & Slotte og Kulturejendomme 2015).

Tredje og fjerde workshop kom der mere konkrete forslag på bordet, her var formålet at udvælge og forædle forslag til sikringen af Slotspladsen. GHB præsenterede deres forslag, som blev debatterede, indtil man efter den fjerde session var nået til enighed i deltagerkredsen om, *“at der forelå et forslag, som med mindre bearbejdnings er en vellykket løsning”* (Folketinget & Slotte og Kulturejendomme 2015).

Figur 10 - På billedet ses den bølgeformede perimetersikring (GBH 2015)

Billedet ovenfor viser forslaget fra workshopsene, det centrale er den bølgeformede perimetersikring, som omkranser pladsen og skærmer mod trafikken. Folketinget og SLKE beskriver, at forslaget *“danner et attraktivt og velfungerende pladsrum op mod slotsfacaden”* (Folketinget & Slotte og Kulturejendomme 2015). Under den sidste workshop blev der blandt workshopdeltagerne udvalgt en mindre gruppe, som skulle forberede forslaget til behandling i TMU (Folketinget & Slotte og Kulturejendomme 2015).

I sommeren 2015 bliver løsningsforslaget forelagt TMU første gang. Forslaget bliver dog ikke vedtaget, men sendt tilbage til TMF, da TMU ikke mener, at de er blevet givet tilstrækkeligt med oplysninger til, at de kan foretage en beslutning. I December samme år bliver sagen endnu en gang indstillet TMU, denne gang med bemærkninger fra Københavns Brandvæsen og Københavns Politi. Brandvæsenet vurderede, at det foreliggende forslag muliggjorde, at brandvæsenet kunne udføre deres arbejdsopgaver uden at blive tilstrækkeligt begrænset (Københavns Brandvæsen 2015). Lige så positivt stemte var Københavns Politi imidlertid ikke. De var bekymrede over, at demonstranter ville blive hæmmet af bølgeløsningen. Eksempelvis var de bekymrede over, at niveauforskellen på pladsen ville kunne medføre at nogen faldt og efterfølgende trådt på. Ydermere var politiet bekymret over, at bølgen ville begrænse deres arbejdsmuligheder under

demonstrationer (Københavns Politi 2015). I stedet for bølgen foreslår politiet, at man i stedet kunne opstille pullerter med afrundede toppe som ikke muliggjorde at folk kunne stå på dem (Københavns Politi 2015)

Som konsekvens af bemærkningerne vælger TMF at anbefale TMU, at man vedtager forslaget ud fra en præmis om, at forslaget grundstruktur forbliver uændret, men at bølgeløsningen forkastes og at en bedre løsning findes (Københavns Kommune 2015). I udvalget stemte man for TMFs løsningsforslag og dermed kom parterne frem til den endelige løsning, som vil blive beskrevet herunder (Københavns Kommune 3).

Forslag 3

Det endelige løsning

Figur 11 - Vedtaget forslag for en perimetersikring med kæde af kugler (GHB 2016).

Den endelige løsning bliver endeligt vedtaget i TMU d. 20. juni 2016. I det samlede projekt tages der først og fremmest højde for, de sikkerhedsmæssige anbefalinger PET har udstukket. Ligeså er der nu blevet indarbejdet en mere hensigtsmæssig perimetersikring efter bemærkningen fra Københavns Politi (GHB 2016). I det endelige forslag er bølgen blevet udskiftet med en kæde af

store kugler, der ligesom tidligere forslag markerer byrummet og samtidigt beskytter mod vejen og trafikken. Rent æstetisk er kuglerne, ifølge GHB ideelle, da der rundt i byrummet er mange kuglemotiver på blandt andet slotstårnet (GHB 2016). Ydermere er kuglerne 110 cm i diameter det gør dem svære at forcere, men samtidigt fremstår de *“venlig, og indbyder til at blive berørt”* (GHB 2016). At terrorsikringen skal have både bløde og hårde kvaliteter, har GHB været bevidste om, de beskriver at: *“Der ligger en indbygget dobbelthed i at skulle beskytte Christiansborg mod udefrakommende trusler og samtidig skabe et åbent og imødekommende byrum”* (GHB 2016). Sikringen af Christiansborg er udelukkende koncentreret af at forhindre biler i komme tæt på bygningen. Det betyder, at der med den endelige løsning ikke længere vil være adgang til pladsen for biler, kun officielle køretøjer kan ved særlige lejligheder komme ind på pladsen. I forhold til diverse aktiviteter på pladsen kan scener, lignende udstyr fortsat opstilles på pladsen under den forudsætning, at de ikke er bilbårne. GHB forudser derfor, at scener og udstyr ved events og demonstrationer oftest må opstilles uden for kæden af kugler (GHB 2016). Projektstart forventes primo 2017.

Opsamling

Vi har dette kapitel med udgangspunkt i Krystalgade og Christiansborg undersøgt, hvordan disse udvalgte antiterrorplanlægningstiltag tager form i København. Her har vi kunnet se, at processen i begge tilfælde er blevet igangsat efter anbefalinger af PET. Hvad PETs anbefalinger omhandler er fortroligt, og ligeså er det uklart, hvor meget de påvirker selve planlægningsprocessen. Ydermere skal det nævnes, at PETs anbefalinger ikke er ultimative. Ved Christiansborg reagerede Folketinget først på PETs anbefalinger efter terrorangrebet i Oslo 2011, det til trods for at PET i 2009 havde anbefalet yderligere sikring. Når der skal handles på anbefalingerne, bliver der både på Krystalgade og på Christiansborg arbejdet med en midlertidig løsning, der senere søges udskiftet med en mere permanent løsning. Set ud fra vores synspunkt kan det virke forundrende, at man i Christiansborg casen bruger tre år på at beslutte at gå fra firkantede til runde sten i perimetersikringen omkring Slotspladsen. Når det er sagt, fremstår løsningen på Christiansborg som en løsning hængt op på en masse gode overvejelser, som at pladsen skal afspejle demokratiet med åbenhed og mulighed for ophold. Om den arkitektoniske løsning understøtter dette skal være usagt, men overvejelserne fremgår som et element i planlægningen. Her kan de forskellige fagligheder, der har indgået i workshopsene have haft en betydelige rolle, der har udfordret hinandens forståelser og inkorporeret forskellige synsvinkler ind i løsningen.

6 - Analyse

I analysen vil vi, på baggrund af det indsamlet empiri og ud fra Bent Flyvbjergs spørgsmål; Hvor er vi på vej hen med planlægning samt Hvem vinder og hvem taber, gennem hvilke magtforhold?, lave en analyse af feltets aktører, for at tydeliggøre deres meninger og positionering i forhold til terrrorsikring i København. Vi ønsker hermed at fremhæve dilemmaerne, som kan være på spil i anti-terrorplanlægning i København.

Terrrorsikring af Christiansborgs vil bruges som nedslagspunkt, og med udgangspunkt i det forløb, der er præsenteret i forrige kapitel, vil vi undersøge nærmere, hvordan sagen blev behandlet undervejs, hvilke kriterier, der blev taget hensyn til, hvilke aktører blev inddraget og hvordan beslutninger er blevet taget. Fokus for analysen er at finde frem til de diskurser og praksisser, der ses i København samt hvordan forskellige aktører ser feltet og dets udvikling. På den måde fremhæver vi dilemmaerne, der kan være på spil i sådan en planlægningsproces. Et magtkritisk perspektiv anvendes, hvor vi undersøger hvilke styringsrationaliteter og vidensdomæner finder sted i arbejdet med terrrorsikring i København. Yderligere vil review-afsnittet bruges til at nuancere nogle forståelser og problematikker af genstandsfeltet. Vi vil desuden gøre brug af den viden indsamlet ved interviews med Søren Kastoft enhedschef i TMF, Camilla van Deurs arkitekt hos Gehl architects og Allan Mylius Thomsen og Flemming Steen Munch, medlemmer af TMU.

Det er begrænset, hvor meget terrrorsikring præger planlægningsprocesserne i København, og som det fremgår, tidligere i nærværend projekt, har terrrorsikringen i forbindelse med Christiansborg været den eneste større politiske behandlet planlægningsproces, der er offentlig tilgængelig. Grundet dette omfang har vi i følgende analyse valgt, at tilgå præsentationen af relevante aktører ud fra netop den planlægningsproces, som har fundet sted herom. Vi finder det således relevant, at tilgå denne proces i ud fra et procesforløbsperspektiv, for at afdække og overskueliggøre, hvilke aktører, der med i processen fra start til slut. Det vil sige, at vi starter med at analysere PETs rolle, eftersom terrrorsikring som udgangspunkt tager afsæt i en vurdering fra PET. Derefter kigger vi på Folketinget, som efter PETs vurdering igangsætter sagen, ved at ansøge TMF om at terrrorsikre området. En analyse af TMF forekommer efterfølgende, da de indblandes i processen efter at modtage indstilling fra Folketinget. TMUs rolle analyseres herefter, da

ansøgningen bliver gennemgået af udvalget. Afslutningsvis vil en analyse af rådgiver og arkitekters rolle forekomme.

Vi vil løbende inddrage empiri fra dokumenter og interviews, som ikke nødvendigvis har en direkte relation til selve forløbet, men bruger udsagn fra disse for at italesætte nogle relevante problemstillinger, der til sidst bliver opsamlet i en delkonklusion for dette afsnit.

På den måde ønsker vi at besvare følgende arbejdsspørgsmål: *Hvordan kan en undersøgelse af relevante aktører give indsigt i de planlægningsprocesser, der finder sted vedrørende terrorsikring i København? Og hvordan kan denne indsigt bidrage til at identificere, hvilke planlægningsmæssige dilemmaer forekommer i anti-terrorplanlægning i København?*

Politiets Efterretningstjeneste (PET)

Som det fremgår af forrige kapitel, hvor terrorsikring af Christiansborg beskrives, bliver terrorsikrings planlægningen sat i værk ud fra en anbefalingen af PET om at øge sikkerheden mod et eventuelle terrorangreb.

Gennem vores research har vi i stigende grad haft antagelse om, at PET generelt har spillet en stor rolle, når det gælder terrorsikring i København. Vi er derfor interesseret i, at forstå PETs rolle, deres samarbejde med andre myndigheder og undersøge, hvordan deres vurderinger og anbefalinger bliver modtaget, både med udgangspunkt i terrorsikring af Christiansborg, men også i forhold til terrorsikring i det øvrige København. Under udarbejdelsen af projektet har PET ytret, at de ikke ville deltage, derfor vil følgende afsnit være baseret på informationer indhentet fra avisartikler, PETs hjemmeside, DIIS *Rapport om Terrorbekæmpelse i Danmark*, samt de øvrige informanternes meninger og erfaringer med efterretningstjenesten.

PETs rolle og opgaver i en terrorsikrings kontekst

PET definerer deres mission til "*at identificere, forebygge, efterforske og imødegå trusler mod friheden, demokratiet og sikkerheden i det danske samfund*" (Politiets Efterretningstjeneste 1).

PET reguleres både af PET-loven, som trådte i kraft i januar 2014, og en senere bekendtgørelse, fra juli 2014, vedrørende behandling af oplysning om fysisk og juridiske personer. Med loven blev

der oprettet et tilsynsorgan, Tilsynet med Efterretningstjenester. PET er yderligere undergivet kontrol fra Justitsministeriet, Folketingets Kontroludvalg, Folketingets Ombudsmand, domstolene, Den Uafhængige Politiklagemyndighed, Rigspolitiet og Rigsrevisionen (Politiets Efterretningstjeneste 1 2014).

I DIIS Rapporten *om Terrorbekæmpelse i Danmark*, beskriver Peter Hansen, hvordan PET kalder sit arbejde for kontraterrorisme, ved at overvåge personer og miljøer, som har relationer til terrororganisationer og general forhindre konkrete terrorangreb (Hansen 2011:26). Yderligere har PET også en rolle indenfor sikkerhedsarbejde, der mere konkret går ud på at rådgive både offentlige institutioner og private virksomheder. Herunder eksisterer tre kriterier for, at de vil vejlede de organisationer, der søger deres rådgivning. Disse er:

“For det første skal den pågældende virksomhed eller institution være truet, hvilket beror på en vurdering foretaget af PET. For det andet skal den være kritisk for opretholdelse af samfundets funktioner [...]. Og for det tredje skal den være sårbar, hvilket typisk beror på institutionens egne analyser og vurderinger”

(Hansen 2011:36)

Christiansborgs terrorsikring er et godt eksempel på et område, hvor disse kriterier kommer til udtryk. Her har PET vurderet, at Christiansborg har været særligt udsat i forhold til et eventuelt terrorangreb. Stedet er arbejdsplads for folketingspolitikere og kan samtidig ses som et symbol på det demokratiske samfund. Da det ikke har været muligt at fremskaffe meget information, hvad angår PET, fremstår det en anelse uklart, hvordan Folketinget har forholdt sig til truslen, og i denne sammenhæng hvordan deres kontakt med PET har foregået. Vi kan dog i Skadhedes artikel, om lukning af Rigsdagsgården læse, at den daværende Folketingsformand Mogens Lykketoft udtale sig om hvorledes, at folketingspolitikere føler sig ‘påvirket’ af angrebet i Oslo:

“Der er ikke noget nyt trusselsbillede. Men vi er påvirkede af erfaringerne fra Oslo. Det er svært at tage ansvar for at overhøre PET's anbefaling især efter det, der skete i Oslo”

(Skadhede 2012)

Ovenstående viser, at Folketinget også har følt sig berørte og vurderede dermed, at en sikringsløsning bør findes for at bedre sikre Christiansborg.

Peter Hansen understreger dog, at de sikkerhedsmæssige tiltag, som PET anbefaler i et sådan rådgivningsarbejde, skal finansieres af den pågældende institution (Hansen 2011:36). Således forholder det sig på samme vis i forhold til Christiansborg. Problemet vedrørende sikringen af Christiansborg var imidlertid, at sikringen foregår på tværs af kommunale og statslige grunde, derfor kom der ingen permanent løsning, før de finansielle forhold var forhandlet på plads. Her endte det med, at Folketinget betaler for den samlede sikringsløsning (Københavns Kommune 3).

Det er også relevant at belyse, at PET de sidste par år er blevet tildelt flere midler, for at forstå hvordan opmærksomheden omkring terrortruslen er steget. Som det fremgår af en note fra information d. 13. december 2016, er PETs budget vokset fra 349 millioner kroner i 2008 til 808 millioner kroner budgetteret til 2017, en stigning på 131 procent (Dahlin 2016). Der understreges dog, at beløbet er svært at sammenligne, eftersom nogle opgaver er flyttet fra andre politi organer til PET. Det kan dog stadig udledes, at PET er vokset, og muligvis er blevet en mere selvstændig enhed. Den første National Trusselsvurdering udgives i 2012 (Politiets Efterretningstjeneste 2). Disse faktorer kan ses som en følge af de terrorangreb set i vesten de seneste 15 år, og viser den måde, hvorpå man håndterer terror-problematikken i Danmark, det samme mønster, der beskrives i kapitel 2 - *Review af anti-terrorplanlægning i en bredere kontekst*. Sikkerhedsindsats og overvågning er også i Danmark øget siden 9/11, frygten for et terrorangreb kan her ses i det PET tildeles flere beføjelser.

I 2007 opretter PET Center for Terroranalyse (CTA), som har ansvar for at vurdere og analysere terrortruslen mod Danmark. CTA har medarbejdere fra Forsvarets Efterretningstjeneste, PET, Udenrigsministeriet og Beredskabsstyrelsen. CTA har direkte adgang til oplysninger fra de fire myndigheder. Vurderingerne udarbejdes især for PETs operative afdelinger og myndigheder, herunder ministerier, styrelser og politikredse (Politiets Efterretningstjeneste 3).

I den seneste vurdering fra april 2016, vurderer CTA, at truslen mod Danmark er 'fortsat alvorlig'. Truslen er især bundet i IS propaganda, som kan påvirke personer i Danmark til at begå et terrorangreb; Her er myndigheder, personer, institutioner eller begivenheder, som opfattes islam krænkende, samt jødiske mål, truet. Der vurderes også, at ubeskyttede civile mål kan være truet (Politiets Efterretningstjeneste 2016). Denne udlægning kan retfærdiggøre terrorsikringen af Christiansborg og synagogen i København. Trusselsvurderingen og offentliggørelsen af den kan anses som en måde, hvorpå diskursen om terrortruslen i Danmark gøres til virkeligheden og

sandheden. Det er hertil interessant at bemærke, at PET begrundelse ved offentliggørelsen af sådan en vurdering. PET skriver på deres hjemmesiden, at grunden til at offentliggøre en trusselvurdering er:

"[...] at give befolkningen en bredere og bedre forståelse af terrortruslen. Men formålet er også at imødekomme offentlighedens store interesse for dette område og samtidig undgå myter og misforståelser."

(Politiets Efterretningstjeneste 4)

At PET udgiver en vurdering, for at gøre offentligheden klogere på terrortruslen, kan anses ud fra et governmentalityperspektiv, som troen på at befolkning og myndigheder vil tage det til sig og bruge det som baggrund for deres egne handling. Det kan anses som en styringsteknologi, i det dokumentet skaber en 'ramme' for håndtering af terrorproblemet og forståelse af samme.

PETs rolle og arbejdsopgave er på den ene side, at vurdere terrortruslen i Danmark, men også i høj grad at rådgive institutioner og organisation i terrrorsikring. Dette er tilfælde ved terrrorsikring af Christiansborg.

Terrrorsikring af Christiansborg

Som beskrevet tidligere, har PET anbefalet Folketinget at øge sikkerheden ved Christiansborg. Dette er sket som følge af hændelserne i Oslo i 2011, hvor frygten for et lignende angreb i Danmark har gjort både PET og Folketinget mere opmærksom på, at et terrorangreb kan finde sted i Danmark (se Kapitel 5 - Terrrorsikring i København). Terrrorsikringen af Christiansborg indledes med at lukke Rigsdagsgården, samtidig med der bliver lagt granitsten rundt om Christiansborgs Slotsplads. Herefter igangsættes processen med den mere permanente løsning. Det er interessant, at denne sikring finder sted på baggrund af hændelsen i Oslo, og ikke før. Man kan stille spørgsmålstejn ved, om angrebet i Oslo bør kunne ændre trusselsbilledet så markant? Det fremgår af PETs *National Trusselvurdering* fra januar 2012, at angrebet i Oslo kan virke inspirerende for højreekstremister i Danmark (Politiets Efterretningstjeneste 2012). Dette kan ses som rationalet for anbefalinger om at sikre Christiansborg yderligere. Men i hvor høj grad er højreekstremister en trussel for Christiansborg? Af den seneste trusselvurdering, vurderes der, at højreekstremister i Danmark udgør en større risiko for asylcentre, flygtning og migranter samt

berørte myndigheder (Politiets Efterretningstjeneste 2016). Christiansborg kan anses som værende en berørt myndighed, men med alle de nye tiltag om lukkede grænser og lignende, er de måske ikke så truet alligevel. Af PETs vurdering fremgår militante islamister som en større trussel for det danske samfund (Politiets Efterretningstjeneste 2016). De vurderes også til at kunne begå et angreb mod *“sikkerhedsmyndigheder og andre myndigheder/myndighedspersoner”*. Den manglende tydelighed på hvem, der i virkeligheden er truet, gør at man kan positionere sig kritisk i forhold til, om vurderingen kan retfærdiggøre en beskyttelse af Christiansborg. Vi har dog ikke kendskab til, om PET har en mere specifik vurdering vedrørende Christiansborg, som kan legitimere anbefaling om at øge sikkerheden ved området.

I PETs vurdering fremgår det tilmed, at terrorangreb kan være svære at forudse. De beskriver det således:

“Angreb kan finde sted, uden at der på forhånd foreligger efterretningsmæssige indikationer herpå.”
(Politiets Efterretningstjeneste 2016)

Man kan argumentere for, at frygten for at blive angrebet, ligesom i Oslo, muligvis har spillet en rolle. Den samme frygt kan man argumentere for ses på Krystalgade, hvor politiet viser sig synlig efter angrebene herpå. Det er interessant, hvordan der fremstår en tendens til, at der foretages fysiske synlige sikringer på Christiansborg og Krystalgade, så snart et terrorangreb har fundet sted. På den ene side, kan det være et tegn på at sådan hændelser øger risici for et lignende angreb, mens det på den anden side kan anses som en måde at vise robusthed over for befolkning, eller terroristerne selv. Flemming Steen Munch og Allan Mylius Thomsen fra TMU kalder Christiansborgs terrorsikring for symbolpolitik, dette bliver uddybet i senere.

At en sikring reelt bliver igangsat efter angrebet og ikke før, må betyde at Christiansborg ikke har været truet i så høj grad før, med mindre Folketinget ikke har taget PETs vurdering alvorligt. Man kan derfor spørge sig selv; hvad grunden er til, at de ikke sikrede sig tidligere? I Skadhedes artikel udtaler Folketingetsformand sig om, at PET i flere år har anbefalet at lukke Rigsdagsgården. Dette vil blive udfoldet i næste afsnit.

Det er også interessant at stille terrorsikringsløsningen på Christiansborg, beskrevet i kapitel 5 - *Terrorsikring i København*, op imod PETs trusselsvurdering. Denne beskrivelse er den samme i trusselsvurdering fra 2014, 2015 og 2016. Her vurderes følgende:

"[...] der i Danmark eksisterer kapacitet til at gennemføre terrorangreb med lettilgængelige våben såsom stikvåben, skydevåben, brandstiftende bomber og mindre, hjemmelavede bomber, eller angreb med andre forhåndenværende midler. Sådanne simple angreb kan gennemføres efter kort eller slet ingen planlægning" (red.)

(Politiets Efterretningstjeneste 2016), (Politiets Efterretningstjeneste 2015) og (Politiets Efterretningstjeneste 2 2014)

Når større bombeangreb ikke udgør truslen kan det diskuteres, i hvilken grad Christiansborg er truet af et angreb fra Slotspladsen. Rigsdagsgården, som er den primære indgang til Christiansborg er et forholdsvis lukket område, hvilket gør at effekten af en bombe større i og med, at sprængkraften ikke spreder sig. Slotspladsen er en åben plads, så her vil en sprængning ikke have samme effekt som inde i Rigsdagsgården (Bilag 8 - Transskribering af debatinterview med Allan Mylius Thomsen og Flemming Steen Munch). På den anden side kan man se løsningen som en måde at beskytte befolkningen, der befinder sig på pladsen i tilfælde af en bilbombe, eksempelvis ved demonstrationer. Ved sådan lignende tiltag kan andre løsninger have samme effekt, som f.eks hegn eller lignende, eller øget beredskab. Hvad *forhåndenværende midler* er, er uklart. Her er PET ikke særlig specifik, men siden at de overordnede kalder det for "simple angreb", og selvom vi ikke er eksperter i bomber og lignende, kan man stille spørgsmålstejn ved rationalet bag sikring af Slotspladsen.

Samarbejde

I interviewet med Søren Kastoft nævner han, hvordan samarbejdet med PET finder sted mere generelt. Uden at være særlig konkret fortæller Kastoft, at PET kan finde på at blande sig i TMFs arbejde, i tilfælde af TMF har fundet på en løsning, som PET ikke synes hensigtsmæssig. Kastoft fortæller senere i interviewet, at hvis PET kommer med en løsningsanbefaling, som TMF vurderer, kan have utilsigtede konsekvenser for borgerne, indgår PET og TMF i en dialog:

"Hvis der ikke kommer en ud, i forhold til opgaven, med en passende mængde stjerner på, og siger: "det her, det er vigtig", og vi forklarer ham. "Vi kan godt gå med til det, hvis du synes det er vigtigt, men du skal være klar over at dette valg kan genere borgerne, så vil i tage den sag?", Hvis han ser os dybt i øjnene og siger ja, så går vi videre med det." (red.)

(Bilag 5 - Lydfil fra interview med Søren Kastoft 41:06)

Det er interessant, at TMF ikke tager PETs løsningsforslag for givet. Derfor vælger de at drøfte situationerne med PET, TMF ikke kan stå inde for PETs forslag, da fralægger de sig alt ansvar i tilfælde af, at der bliver gjort en "sag" ud af det. Det viser, at der ikke er konkrete retningslinjer for hvornår PET anbefaler noget, men det drejer sig i højere grad om en dialog mellem begge parter. Dog kan PET udvise dominere magtforholdet, i og med de har det sidste ord i sådan tilfælde, forstår vi ude fra Søren Kastofts beskrivelse af sådan en dialog.

Ydermere udtrykte Kastoft en interessant pointe vedrørende, hvordan TMF kan påkræve, at i tilfælde af de bliver bedt om at foretage ændringer begrundet med terrortrussel som præmis, skal vedkommende person/institution "*have PET i hånden*", før TMF tager sagen. Årsagen til dette kommer blandt andet af, at Kastoft mener, at nogle ansøgninger eksempelvis opstår ud fra et ønske om at få reserveret parkeringspladser. Kastoft mener således, at der kan være en mistanke om, at terrortruslen bliver brugt som en undskyldning (Bilag 4 - Interview resumé Søren Kastoft)

I kraft af at Flemming Steen Munch har arbejdet i politiet, har vi i interviewet fået en lille indsigt i samarbejdet mellem PET og politiet. For det første nævner Munch, at PET ikke beslutter men rådgiver politikredse, f.eks. hvis Krystalgade skulle permanent lukkes for trafik. Han udtrykker det således:

"Hvis fx PET beslutter at Krystalgade skal være lukket for al tid og evighed, så hedder det ikke at PET har besluttet, så har hedder det PET anbefaler at...Så skulle det nok være en politimester med meget hård hud på samtlige legemsdele, der siger "i kan rende mig et hvis sted", så gør man det. "

(Bilag 8 - Debatinterview med Allan Mylius Thomsen og Flemming Steen Munch 1:13:37)

Det kan godt læses som, at PET udviser en vis magt over for politiet, og selvom de ikke er berettigede til at tage beslutninger, tager man i politiet, PETs anbefalinger til sig. Det lyder på Munch, at der skal meget til, før nogen i politiet tør stille sig op imod PET. Munch nævner desuden, at dialog kan finde sted, men grunden til, at man tager PET alvorligt, er fordi PET besidder den højeste ekspertise på terrorområdet (Bilag 8 - Debatinterview med Allan Mylius Thomsen og Flemming Steen).

Opsamling

PET, mere konkret CTA, er den myndighed, der efterforsker og vurderer, når det drejer sig om terrortrussel og terrorsikring. Meget af deres arbejde er ikke offentligt tilgængeligt, og det respekterer de andre aktører, som nøjes med PETs vurdering og arbejder ud fra den. Folketinget igangsætter Christiansborg terrorsikring, ved at lukke Rigsdagsgården og igangsætter sikringen af Slotspladsen. TMF indgår i dialog med PET, men stoler på deres vurdering, selvom det kan være på bekostning af borgerne. Politiet tager også PETs anbefalinger alvorligt. Der er ikke retningslinjer for, hvordan PET inddrages i planlægningsprocesser, dog, på baggrund af det gennemgået, ser det ud til, at de i højere grad 'blander sig', når de vurderer, at det er nødvendigt. DIIS-rapporten om Terrorbekæmpelse i Danmark nævner at, de fleste myndigheder har tiltro til PET, og tiltro på at hvis de vurderes i fare, at PET vil advare dem (Hansen 2011:58).

Men når de ikke udtaler sig om baggrunden for deres vurdering, som Søren Kastoft nævner i interviewet, men at deres vurdering tages som sandheden og virkeligt, er der så plads til at diskutere løsninger på lige fod? Denne diskussion tages op i *diskussionskapitlet*.

Folketinget

Ved Christiansborgs terrorsikring, spiller Folketinget en væsentlig rolle. Det er Folketinget, der indstiller terrorsikrings sagen til TMF. Derfor findes det væsentligt at præsentere og undersøge; hvordan Folketinget fremstår i forløbet, deres samarbejde med forvaltningen, samt hvordan deres rolle kommer i spil, og hvilken betydning deres rolle har i sådan en sammenhæng.

Som vi nævnte i forrige kapitel havde PET i foråret 2011 gennemført en sikkerhedsgennemgang af Christiansborg og udarbejdede en anbefaling for at øge sikkerheden omkring Christiansborg. Det fremgår af et redegørende dokument, som Flemming Steen Munch bestiller i forbindelse med TMUs inddragelse i sagen, at forvaltningen er imødekommende over for selve sikringen, men at Folketinget selv skal stå for udarbejdelsen og udførelsen af planerne. I samme dokument præsenteres det at trusselsvurderingen i 2012 ændres, hvortil PET reviderer anbefalinger overfor Folketinget (Københavns Kommune 2013). På den baggrund vurderer Folketinget, at terrorsikringen skal igangsættes hurtigere end før antaget:

"Trusselsbilledet ændres, og Folketinget vurderer, at de ikke kan vente på udarbejdelsen af en permanent løsning. Derfor ansøges om en midlertidig områdesikring/afspærring."

(Københavns Kommune 2013)

Den midlertidige løsning, henvist til her, er den løsning hvor Rigsdagsgården lukkes for bil-gennemkørsel og Slotspladsen afspærres med granitsten.

Som beskrevet tidligere er det terrorangrebet i Oslo, som påvirker politikerne herhjemme. Hertil udtaler den daværende Folketingsformand, Mogens Lykketoft, sig i Altinget om sagen:

"Der er ikke noget nyt trusselsbillede. Men vi er påvirkede af erfaringerne fra Oslo. Det er svært at tage ansvar for at overhøre PET's anbefaling især efter det, der skete i Oslo,"

(Skadhede 2012)

I tidligere kapitel 2 - *Review af anti-terrorplanlægning i en bredere kontekst*, peger Coaffee og Lee på, hvordan man efter 9/11 reagerede "tilfældigt og improviseret" ved at lave sikkerhedsmæssige ændringer i byrummet. Her mener Coaffee og Lee, at der var en særlig opmærksomhed på nøgle-bygningers og bygningers brugeres sikkerhed, frem for at rette opmærksomheden mod de sociale, økonomiske, æstetiske og trafikale forhold. Dette billede er genkendelig i den måde hvorpå planlægningen, især ved den første fase for sikringen af Christiansborg forløber. Den måde hvorpå TMF beskriver i dokumentet, at Folketinget vurderede at: *"ikke kan vente på udarbejdelsen af en permanent løsning"* og Mogens Lykketoft udtaler, at de ikke vil stå til ansvar for ikke at have taget PETs anbefalinger til sig. Allan Mylius Thomsen, kalder denne reaktion for 'panik-løsning' :

Pludselig når der går panik, 'ja nu må vi sikre os'. 'Det kan godt være, men det er ikke din gade'. 'Jamen vi må da have lov til at sikre os'. Altså den der panik tanke, der opstår i stedet for at sige; 'prøv at hør, kan vi ikke lige finde ud at hvordan vi gør det?'. Så gør man det bare, fordi man er landets højeste myndighed. Ingen over eller ingen ved siden af sig selv.

(Bilag 7 - Debatinterview med Allan Mylius Thomsen og Flemming Steen Munch 41:30)

Den midlertidige løsning bliver accepteret af TMF, og sendes ikke til politisk behandling hos TMU eller Borgerrepræsentation. Den diskussion som Thomsen efterspørger, er; at man skal gøre sig

nogle tanker om, hvad man vil gøre og hvorfor man gør det, før man foretager sig sådan en beslutning, er her interessant at diskutere. Den diskussion bliver sat i gang under forhandlingerne om en permanent løsning, men at der på forhånd ligger en midlertidig beslutning, kan fjerne fokus fra hvorfor man sikre, til hvordan man sikre og hvilken løsning er bedst. Den diskussion nævnes af Sorkin, i kapitel 2 - *Review af terrorsikring i en bredere kontekst*. Her mener Sorkin, at når diskussionen i højere grad handler om designløsningen og ikke den bagvedliggende grund for designet, at man har overgivet sig til frygten (se kapitel 2 - *Review af anti-terrorplanlægning i en bredere kontekst*).

Ud fra et governanceperspektiv, kan man reflektere over magtforholdene, når man indfører sådan en midlertidig løsning. Det er her, at governmentality kan være tvetydig og kritikken af Foucault, som beskrevet i kapitel 3 - *Et governmentalityperspektiv*, kan være relevant at have sig for øje. Sådan en beslutning, hvor diskussion om dens nødvendighed udskydes med begrundelse i trusselsvurdering og Oslo angrebet, kan være et tegn på Folketinget besidder en mere absolut magt. Thomsen peger også på, at den form for magtudøvelse, som kan være på spil her, ved at sige: *"Så gør man det bare, fordi man er landets højeste myndighed"* (Bilag 8 - Debatinterview med Allan Mylius Thomsen og Flemming Steen Munch 41:30).

Her vurderer TMF, at der ikke er behov for at indstille sagen til videre politisk behandling hos TMU. I dokumentet hvor forløbet bliver gennemgået, begrundes forvaltningen, at grunden til ikke at sende indstillingen om den midlertidige løsning til TMU, var trusselsvurderingen:

"Hensigten fra forvaltningens side var at indstille en samlet løsning for Borgerrepræsentationen. Da en samlet løsning endnu ikke er fundet, og da sikkerhedsvurderingen pegede på en hurtig indsats, foreslog forvaltning, at sagen deles i to for at undgå forsinkelse af selve sikring."

(Københavns Kommune 2013)

TMF deler således mening med Folketinget og PET om, at terrorsikring af Christiansborg er en alvorlig sag og vigtig at få igangsat hurtigst muligt. En diskussion om betydningen af planforløbet, hvor en løsning skal findes på baggrund af en allerede implementeret løsning, vil forekomme i diskussionsafsnittet.

En yderligere pointe i forhold til governmentalityperspektivet, er hvordan valget af, at imødegå terror ved implementering af en fysisk løsning, kan anses som værende en styringsrationalitet.

Dette kommer til udtryk i den måde, hvorpå Folketinget vælger at terrortruslen og frygten for et angreb løses gennem fysisk at sikre Slotspladsen og lukning af Rigsdagsgården. Denne beslutning kan opfattes som en måde at diskursen om terror bliver gjort til virkeligheden, ved synliggørelsen frygten for et angreb. Det at Folketinget imødekommer terrortruslen gennem en fysisk ændring, kan præge resten af netværket, og validere at det er acceptabelt at lukke områder og kontrollere adgangsforhold. Det kan således tolkes som en anerkendelse af terrortruslen og måden at håndtere denne på, der valideres af det højeste politiske organ i samfundet.

Derudover er det interessant at undersøge det økonomiske element af sikringen af Christiansborg. Folketinget er skadesvolder² og skal derfor finansiere forløbet og løsningen. Camilla van Deurs nævner i interviewet, at hendes oplevelse er, at de institutioner, der skal have foretaget en sikring, ikke forholder sig til, hvor meget den pågældende terrorsikringen koster. Van Deurs nævner, at der hersker en dominerende diskurs om, at der er en følelse af nødvendighed for at terrorsikre og, at det er årsagen til, at der ikke bliver stillet spørgsmålstegn ved de udgifter, der er forbundet ved terrorsikring. Eksempelvis om pengene kunne bruges bedre på antiradikalisering (Bilag 2 - Interview resumé Camilla van Deurs). Thomsen og Munch påpeger også, at man i TMU var overraskede over, hvordan økonomi slet ikke blev diskuteret fra Folketingets præsidium side. Hertil siger Munch: *“de var ligeglade med hvor meget det kostede”* (Bilag 8 - Debatinterview med Allan Mylius Thomsen og Flemming Steen Munch 45:00). Af DIIS rapporten fremgår det også, at der er et manglende overblik på økonomiske udgifter, der er i feltet. Her konkluderes, at viden om de økonomiske udgifter i terrorbekæmpelse ikke prioriteres politisk (Hansen 2011). Det kan skyldes, at sikkerhed kan være et følsomt politiske emne. Da vi forholder van Deurs, til hendes indtryk af hvorfor medierne ikke er mere kritiske i deres dækning af terrorsikring, peger hun på, at medierne sidder i forreste række og er udsatte overfor angreb, derfor kan de ikke stille spørgsmålstegn uden selv at sænke sikkerheden (Bilag 2 - Interview resumé Camilla van Deurs).

Med Folketingets rolle i sagen gennemgået, er næste instans, som indgår i forløbet og den aktør vi nu vil gennemgå, TMF.

² person eller instans der har det juridiske og dermed det forsikringsmæssige ansvar for en ulykke, et økonomisk tab el.lign.(Den Danske Ordbog)

Teknik- Miljøforvaltning (TMF)

Teknik- og Miljøforvaltningen er den instans, der står for at varetage daglig administration af sager med tilknytning til TMU (Københavns Kommune). TMF har ansvaret for at drive og udvikle byen til gavn for dens borgere, brugere og erhvervsliv og er overordnet inddelt i en fire serviceområder; Byens Anvendelse, Byens Drift, Byens Fysik og Byens Udvikling (Københavns Kommune 5).

TMFs relation til Christiansborg casen er essentiel, da de i planlægningen har været en fremtrædende aktør, som uddybet gennem interviewet med Søren Kastoft. Da Kastoft ikke kan udtale sig på vegne af de andre enheder, vil der i alt sin naturlighed forekomme et større fokus på den enhed han er tilknyttet (Tilladelse til vejændring), men vi vil i et vis omfang stadig beskrive nogle mere overordnede pointer med TMF som samlet enhed.

Overordnet har det været vanskeligt at finde nogle konkrete kilder på, hvordan TMF som samlet enhed tilgår terrorsikring i det daglige arbejde. Eksempelvis i Københavns Kommunes *Sikker By 2014-2017*, hvor TMF også er inddraget, bliver terror ikke nævnt en eneste gang. Programmet har især fokus på det kriminelle præventive arbejdet i København (Københavns Kommune 6). Det kan være et tegn på, at Københavns Kommune, herunder TMF, ikke har set nødvendigheden i at foretage sig konkrete retningslinjer eller planer for håndtering af terrortruslen på trods af PETs seneste trusselsvurderinger.

Søren Kastoft tilføjer i interviewet, at TMF arbejder ud fra nogle fælles retningslinjer, hvor god kvalitet og videnskabelig redelighed er det væsentligste (Bilag 4 - Interview resumé Søren Kastoft). Kastoft påpeger, at disse retningslinjer ikke adskiller sig i arbejdet med terrorsikring, selvom det for nogle umiddelbart kan være et ømt samtaleemne; Der tildeles således, ifølge Kastoft, ingen bemærkelsesværdig opmærksomhed, hvad angår dagligdagens arbejde med terrorsikring (Bilag 4 - Interview resumé Søren Kastoft.).

TMFs rolle er at sikre de forslag, som de modtager fra personer/institutioner, der ønsker en ændring, stemmer overens med loven, og sikre sig, at det gennemgår en politisk behandling i tilfælde af det vurderes nødvendigt. Ved terrorsikring af Christiansborg indstiller TMF Folketingets forslag til TMU, men først da man arbejder på en permanent løsning. Den samme fremgangsmåde synes at være tilfældet på Krystalgade, hvor TMF forsøger at finde en mere

permanent løsning, for at støtte politiet, inden det bliver indstillet til TMU (Bilag 4 - Interview resumé Søren Kastoft). I forhold til løsningen på Krystalgade siger Søren Kastoft, at den skal erstatte de nuværende afspærringer for biltrafik, for at lette håndteringen af den biltrafik der skal igennem, såsom varevogn, osv (Bilag 4 - Interview resumé Søren Kastoft). Forholdene på Krystalgade forhandles mellem politiet og TMF. Kastoft pointerer, at forhandlinger mellem TMU og politiet kan forekomme, i tilfælde af en politiker ønsker at tage sagen op. Dog pointerer han også, at i tilfælde af at politiet og TMU ikke enes, vil politiet kunne gennemtrumfe den løsning, de synes er bedst af henhold til politiloven (Bilag 4 - Interview resumé Søren Kastoft). Rationalet bag ikke at sende det midlertidige forslag til politisk behandling hos TMU er, at kommunen ikke har bestemmelse i den sag - det har politiet; I tilfælde af at TMU og politiet ikke var enige, ville TMF virke som mediator mellem parterne (Bilag 4 - Interview resumé Søren Kastoft). Her indtræder TMF som bindeled mellem politiet og det politiske organ i kommunen.

Når TMF virker som bindeled, kan deres rolle, som det pointeres af Coaffee og Lee, ses som værende en medierende aktør positioneret mellem forskellige involverede aktør. I det før beskrevet eksempel, har TMF en mere passiv rolle, i form af de kun videregiver information mellem parterne. Forvaltning har som opgave at forholde sig til loven. I og med at det, i det her tilfælde er politiloven der gælder, kan forvaltning ikke forholde sig til andet, eller problematisere politiets mening yderligere. Hvis der, som Camilla van Deurs efterspørger, var nogle retningslinjer for, hvilke hensyn planlæggere bør tage i anti-terrorplanlægning, kunne det forestilles, at der ville skabes et rum med bedre plads til diskussion af hvilken proces og hvilke løsningsforslag, som er mest hensigtsmæssig.

Teknik- og Miljøudvalg (TMU)

Med København som udgangspunktet for vores undersøgelse var det oplagt at oprette kontakt til TMU. Denne beslutning beror på, som tidligere forklaret, at TMU er det udvalg i Københavns Kommune, som tager hånd om den umiddelbare forvaltning af kommunens opgaver på blandt andet bygge- og ejendomsområdet (Københavns Kommune 2014). Det vil sige, at man herunder blandt andet forholder sig til opgaver vedrørende udvikling og afvikling af trafikområder samt udvikling af nye byområder, herunder Christiansborg. Ydermere er udvalget knyttet TMF, som varetager den daglige administration af de sager, der hører under udvalget (Københavns Kommune 2014). I dette afsnit vil vi gennem interviewet med Flemming Steen Munch og Allan

Mylius Thomsen og yderligere inddragelse af empiri i form af dokumenter fra terrørsikring af Christiansborg, analysere hvilke diskurser og meninger de to politikere indtræder i gennem deres involvering som medlemmer af TMU, særligt med henblik på de konkrete terrørsikrings tiltag, man har vedtaget i sammenhæng med Christiansborg.

Christiansborg case

Som tidligere beskrevet i kapitlet *Terrørsikring i København*, har TMU været en aktiv spiller i planlægningens forløb af den permanente løsning på Christiansborg. Det skyldes, at de som lokal myndighed har skulle godkende de forandringer, som bliver foretaget i byens rum, herigennem ændringerne foretaget på Christiansborg Slotsplads. Vi vil nu kigge nærmere på forholdet mellem de nationale og lokale politikere, og hvilken betydning deres indbyrdes forhold har haft på planlægningsprocessen.

Nationale og lokale politikere

Den midlertidige løsning, med granitsten på Slotspladsen vækker frustration hos Thomsen og Munch. Som beskrevet tidligere, under afsnittet *Folketinget*, når den løsning ikke at gå gennem TMU.

Ved at foretage ændringer på kommunens grund uden TMUs vidende har Folketinget undermineret de lokale politikeres indflydelses ret. Thomsen mener, at Folketinget har handlet panisk fra Folketingets side af:

"Problemet er jo i virkeligheden at når man sådan handler lidt panisk, hvilket åbenbart Christiansborg har en tendens til at gøre, det er jo dem selv det kan gå ud over, så glemmer de at Christiansborg ikke er et selvstændig stat, men de er underlagt et rådhus. Det er derfor Christiansborg og Københavns Rådhus aldrig har haft det godt med hinanden." (red.)

(Bilag 8 - Debatinterview med Allan Mylius Thomsen og Flemming Steen Munch 40:32)

Thomsen har her en forståelse af, at Christiansborg og dermed Folketinget har en tendens til at tilsidesætte rådhuset, grundet at de som øverste instans negligerer, at deres planmæssige adfærd ikke er legitim, da de i sådanne sager, må indordne sig kommunens politikere og forvaltning. Thomsen postulerer yderligere i citatet, at forholdet aldrig har været positivt mellem

Christiansborg og Kommunen. Der kan her argumenteres for, at magtforholdet de to instanser imellem er prøvet. Dette kan skyldes, at magt rollerne, når det kommer til den konkret planlægning på Christiansborg, ikke er de samme som i den normale politiske praksis, hvor national politikerne er i toppen af fødekæden. TMU stiller sig eksempelvis på bagben over for Folketingets permanente forslag: *"der var elleve mennesker herinde der sagde nej tak"* (Bilag 8 - Debatinterview med Allan Mylius Thomsen og Flemming Steen Munch 41:59).

Et eksempel med omvendt fortegn kunne være den efterfølgende hændelse, Munch kalder en *'magtdemonstration'* fra Christiansborgs side. Folketinget indkalder en delegation fra TMU, som skal mødes med hele Folketingets præsidium samt Folketingets direktion om sagen. At Folketinget mødte op med stærkeste opstilling, mente Thomsen og Munch var noget voldsomt i forhold til sagen (Bilag 8 - Debatinterview med Allan Mylius Thomsen og Flemming Steen Munch 42:06).

Det er tydeligt gennem måden Thomsen og Munch fremstiller, at der ikke er det bedste forhold de to instanser imellem. Disse magtkonflikter havde vi ej fået indsigt i gennem de sagsbehandlinger, som er tilgængelige fra TMUs møder. I disse fremgår en mere diplomatisk diskurs, hvor denne konflikt ikke fremtræder så eksplicit som gennem interviewet. Her kommer deres personlige meninger til udtryk. Thomsen og Munchs personlige holdninger, som er forholdsvis ens på dette område, på trods af deres forskellige politiske ståsteder, kommer også frem under interviewet, hvorvidt en sikring overhovedet var nødvendig.

" man stiller nogle kampesten op nede ved Christiansborg, hvor i realiteten, at enhver med en Christianiacykel, der kan pakkes med jeg ved ikke hvor mange tusinde tons sprængstoffer eller en rygsæk for den sags skyld med en atombombe kan bæres ind lige meget hvor mange sten man stiller op. men det er jo nok mere en symbolopsætning, der foregår i den sammenhæng end det er en reel terrorsikring." (red.)

(Bilag 8 - Debatinterview med Allan Mylius Thomsen og Flemming Steen Munch 04:47)

De eksempler Thomsen bruger her, er ret karikerede ud fra de rationaler vi gennem interviewet med van Deurs fik præsenteret (Bilag 2 - Interview resumé Camilla van Deurs). Her fortæller hun, at man som arkitekt sikrer ud fra forbehold omkring mængden af sprængstof og mulighederne for at transportere det. Men udsagnene fremstiller, til trods for dette, fint Thomsen og Munchs grundholdning til terrorsikring, nemlig at 100 % sikkerhed ikke eksisterer. Måden hvorpå terroren bliver foretaget, kan være forskellige, og derfor kompliceret at sikre sig imod, og de to

eksempler Thomsen giver i ovenstående citat, fremstiller to måder, hvorpå terrrorsikring muligvis kan omgås ved brug af teknologier, der ikke kan tages højde for i planlægningen.

Symbolpolitik?

Thomsen mener, hvilket Munch erklære sig enig i, at der er tale om symbolpolitik i stedet for et reelt sikrings ønske. Denne symbolpolitik er begge yderst kritiske overfor, og de stiller spørgsmålstejn ved motiverne bag national politikernes behov for at sikre dem selv. De mener, at der er *'opportunistiske politikere'*, som ofte ser sit snit til at lukrerer på at trække terror-kortet, så de kan få penge til projekter eller få mere personlig beskyttelse i form af politi og sidst, men ikke mindst, så giver det garanteret medieomtale, da det sælger aviser. Denne form for politik kan endnu engang anses som værende medskabende af den overordnet diskurs, for hvad der retfærdiggør de tiltag, man udøver i kampen mod terror (Bilag 8 - Debatinterview med Allan Mylius Thomsen og Flemming Steen Munch). Prioriteringen er således helt forkert, som Munch beskriver her:

"Hvis man vil bringe en bombe til sprængning på Christiansborg slotsplads, hvad sker der så? Hovedparten af sprængkraften vil gå ud mod pladens og en begrænset del vil gå ind på muren og hvad sidder der ovenover muren? En tom folketingsal. Så det vil kun være en symbolsk handling, så hvis man virkelig vil det som terroristerne vil, at dræbe mennesker, det gør man jo ikke der, så derfor, hvis man endelig skulle gøre noget terrrorsikring her i København, så skulle man placere et kæmpe stor sikkerhedsapparat for eksempel foran Nørreport station, hvis man går ind på Nørreport station klokken 8 om morgen, gud forbyde det for der sidder min kone i toget, så kan du virkelig tage en masse mennesker med i faldet." (Red.)

(Bilag 8 - Debatinterview med Allan Mylius Thomsen og Flemming Steen Munch 28:50)

Munch mener her, at områder med mange mennesker i højere grad burde sikres, dermed sætter han sig op imod den forståelse som PET arbejder ud fra, han køber ikke den præmis, at Christiansborg som symbol på demokratiet er mere vigtigt end tilfældige menneskeliv (Bilag 8 - Debatinterview med Allan Mylius Thomsen og Flemming Steen Munch).

At terror bliver *'undskyldningen'* for foretage forandringer, gennemgås også i kapitel 2- *Review af anti-terrorplanlægning i en bredere kontekst* af Coaffee og Lee samt Sorkin. Coaffee og Lee peger på, at overvågning nu bliver direkte koblet til terror, og begrundet i den forbindelse, og Sorkin på at terrortruslen bliver brugt til at begrunde ændringer foretaget i byen (Se afsnittet Review).

I forlængelse af ovenstående kan der relateres til det tidligere omtalte eksempel vedrørende angrebet på Krudttønden og Synagogen på Krystalgade i 2015 begået af Omar Abdel Hamid el-Hussein gennemgået i kapitel 3 *Et governmentalityperspektiv*. Her præsenterede vi Mythen og Walklates følgende pointe:

“It is also evident that understandings of terrorism are being discursively shaped by the agencies involved in risk definition. Forms of knowledge are being manufactured and circulated by an institutional matrix, involving the state, politicians, security experts and the media.”

(Mythen & Walklate 2005:389)

Vi forklarede tilmed, hvordan Munch og Thomsen mere anser dette angreb som en gal mands værk end en reel terrorhandling. Mythen og Walklates pointe består yderligere i, at en formidling af dominerende diskurser kan være med til at kontrollere befolkningen. Vi ser ved angrebet på Krudttønden og Krystalgade, hvordan diskursen om dette som en terrorhandling tager form og bliver skabt af dominerende aktører, udgjort af medier og politikere. Magtforholdet, der indgår i denne udlægning af diskursen, gør at der ikke stilles spørgsmålstejn ved denne. Vi kan ved at kigge bag facaden på en sådan selvfølgelighed, således åbne øjnene op for de diskurser, der bliver skabt omkring terror og som derved styrer den anti-terrorplanlægningspraksis, der er at se i København. Der kan i denne forbindelse argumenteres for, at terrorbegrebet bliver integreret som værende tættere på livet af befolkningen, og derved er med til nemmere at retfærdiggøre fysiske terrorsikringer som en nødvendighed i samfundet.

“Politik er det muliges kunst”

Sådan starter Munch sin begrundelse for, på trods af sin stærke kritik, at fortsætte planlægningsprocessen og samarbejde med Folketinget. Det kan virke paradoksalt, at terrorsikringen af Chrisitansborg er blevet færdigbehandlet i TMU, når begge politikker tager modstanden til løsningen. Munch mener, at politik er en købmandsforretning, man køber og sælger. Og nogle tjener noget (Bilag 8 - Debatinterview med Allan Mylius Thomsen og Flemming Steen Munch). Man er med dette udgangspunkt kommet frem til en løsning, som såvel Folketinget som Kommunen kunne acceptere (Bilag 8 - Debatinterview med Allan Mylius Thomsen og Flemming Steen Munch).

Netop den forhandling er interessant i dette forløb. TMU har udøvede sin forkastelsesret i forbindelse med de første forslag, og har bedt Christiansborg om at forbedre ansøgningen. TMU forholder sig til konkrete sager, og den konkrete løsning de kunne forholde sig til i denne sag har været designløsningen. De bliver ikke bedt om at forholde sig til, om projektet overhoved skal gennemføres. Selvom de vil kunne have forkastet hele projektet, kan man forestille sig det vil øge stridigheder mellem de to politiske organer yderligere. Efter at have bedt Folketinget om, at forbedre ansøgningen, hvortil Folketinget præsenterer en mere udarbejdede plan, kan det politisk set virke provokerende ikke at godkende den sidste.

Selvom Thomsen og Munch udtrykker modstand over for forslaget, godkender de projektet afslutningsvis i udvalget. Det kan virke til, at det kan være begrænsende, hvad kommunale politikker kan stille op, når værdipolitik for Christiansborg er på spil. Når vi under interviewet spørger dem om; hvorfor de ikke er gået til medierne med deres mening om ændringer af byen begrundet terrortrusler, siger de at medierne ikke er interesseret i at få dem i røret (Bilag 8 - Debatinterview med Allan Mylius Thomsen og Flemming Steen Munch).

Folketingets eget forslag

Efter granitstenenes midlertidige opstilling præsenterede Folketinget et forslag. Det blev dog tilbagesendt af nogle umiddelbart uklare årsager, hvad der blot fremgår af et referat fra borgerrepræsentationen er, at forslaget er blevet nedlagt hos netop Borgerrepræsentationen (Københavns Kommune 2). Det kommer dog til udtryk, hvordan der er blevet stillet kritik mod det sikkerhedsmæssige aspekt ved løsningen.

"... det er derfor Christiansborg eksempel i sin substans er og var latterlig. Især da man [Folketinget] ville lave den der 120 centimeter mur. Det var i øvrigt min protest som gammel strømmer, der gjorde at den i hvert fald blev fjernet. Hvis man fyldte pladsen med fredelige demonstranter fra fagbevægelsen, og så på et eller andet tidspunkt, så går der ged i den og så skal pladsen ryddes, så skal alle hoppe over sådan en halvanden meter høj mur, så det blev heldigvis imod Folketingets direktions vilje ændret." (red.)

(Bilag 8 - Debatinterview med Allan Mylius Thomsen og Flemming Steen Munch 28:50)

Eksemplet illustrerer en mening, der kommer til udtryk vedrørende borgernes sikkerhed. I dette eksempel er det således et spørgsmål om Christiansborgs sikkerhed, men på bekostning af hvad? Som det fremgår af citatet, er det borgernes sikkerhed, der er fremtrædende i det praksis valg,

som ligger i fravalget af muren, beskrevet i forrige kapitel. En mening, man kan argumentere for, opstår på baggrund af forskellige parametre. Et af disse parametre kan ses i idealerne for pladsen, som er at pladsen, i kraft af sin placering foran Christiansborg som symbol på det danske demokrati, har en historisk karakter af at indbyde til større befolkningsmængder ved demonstrationer (GBH 2016). Der er stor risiko for, at i tilfælde af demonstrationer, at demonstranter ikke vil kunne evakueres (Københavns Politi 2015). Dette kunne muligvis lede til, at man slet ikke får lov af politiet at holde demonstrationer på pladsen. Dette er formodentlig en værdi, man gerne vil bevare, og kan anses som en diskurs i det danske samfund om at symbolisere et åbent og demokratisk samfund.

Yderligere henviser Munch til, at det var til Folketingets ærgrelse, at forslag blev afslået og dermed et punkt de ikke havde overvejet i deres løsningsforslag (Bilag 8 - Debatinterview med Allan Mylius Thomsen og Flemming Steen Munch). Dette bliver yderligere bekræftet af Søren Kastoft (Bilag 4 - Interview resumé Søren Kastoft).

I dette afsnit har vi dykket ned i kommunalpolitikere Munch og Thomsens forståelser omkring terrørsikringen. Deres grundholdning er, at terrørsikring er unødvendig, i det omfang det bliver opført i dag. Dette skyldes at terrørsikringen på Krystalgade og på Christiansborg efter deres opfattelse blot er symbolpolitik, om dette er tilfældet vil vi senere diskutere i *Diskussionen*.

Arkitekter som Rådgiver

Følgende afsnit giver et indblik i den gruppe af aktører, som rådgiver beslutningstagerne vedrørende anti-terrorplanlægning ud fra et arkitektur fagligt synspunkt. Denne undersøgelse trækker blandt andet på den indsigt, vi har fået vedrørende arkitekternes rolle gennem interview med Camilla Ritther-Friis van Deur fra Gehl Architects, samt hvordan man har involveret arkitekter i terrørsikringen af Christiansborg. Formålet er at få en indsigt i de rationaler, der arbejdes ud fra og undersøge, hvordan disse indgår i mødet med terrørsikringens planprocesser.

Ifølge van Deurs influerer terrørsikring mere og mere planlægnings feltet. Hun har blandt andet arbejdet med terrørsikring i Oslo, New York og enkelte steder i København, som ikke kan uddybes af klassificerede årsager (Bilag 2 - Interview resumé Camilla van Deurs). Denne viden er modstridende med de indtryk, der indtil nu er blevet fremlagt vedrørende terror sikringens

aktualitet, og man kan således sige, at van Deurs i højere grad står med fingeren på pulsen, sammenlignet med vores andre informanter. Indenfor bestemte infrastrukturelle felter er anti-terrorplanlægning således langt mere aktuelt end, hvad vi indtil nu har fremlagt. Der findes ydermere projekter, hvor man har sikret alt fra lufthavne, til stationsbygninger, til private virksomheder, til banker, til vandværker eller til hospitaler (Bilag 2 - Interview resumé Camilla van Deurs). Beklageligt for undersøgelsen er en indsigt i materialet på dette område fortroligt, hvilket er grunden til det ikke indgår som empiri for dette projekt.

I Danmark ser man blandt andre landskabsarkitekterne GHB, SLA samt nogle arkitektfirmaer, har ført en række projekter, heriblandt sikringen af DR byen. Derudover har Gehl Architects selv samarbejdet med COWI, både i Danmark, men også internationalt i forbindelse med terrorsikrings projekter (Bilag 2 - Interview resumé Camilla van Deurs). Som nævnt tidligere er disse projekter klassificeret og en dybere forståelse heraf umulig.

Van Deurs fortæller blandt andet, der er flere forskellige måder at tilgå anti-terrorplanlægning på, men et af de fokuspunkter Gehl Architects arbejder ud fra, er et forsøg på at integrerer sikringsløsningerne, som en del af det eksisterende byrum. Dette kunne eksempelvis være ved at forstærke statuer, bænke eller potteplanter. En anden mulighed er også, at man som arkitekt kan bidrage til at designe varierede byrum, det kan eksempelvis betyde at biler ikke kan opnå høje hastigheder (Bilag 2 - Interview resumé Camilla van Deurs).

Der eksistere således en samling af aktører, som besidder en relevant og erfaringsbaseret ekspertise, der både i fremtiden, men også på nuværende tidspunkt tilbyder anti-terrorplanlægning i København nogle særlige input. Denne viden på området bør ifølge Coaffee og Lees pointer, omkring hvad en planlægger bør have sig for øje, når det drejer sig om at planlægge mod terror, inddrages tidligt i startfasen af en planlægningsproces. Coaffee og Lee mener, at det gør at løsningen tænkes ind i en kontekst og i en helhed. Derved kan implementeringen af en terrorsikringsløsning bidrage til at imødekomme flere problemstillinger, der potentielt kan gøre den samlede planlægning af et givent område mere økonomisk forsvarlig. Vi ser i denne sammenhæng at inddragelsen af disse eksperters vurderinger i sikringen af Christiansborg området, kan bidrage til at imødekomme netop denne problematik, men mener også, at netop denne proces bære præg af, at der er nogle iboende interesser og magtforhold, der komplicere en sådan proces.

At arkitekterne kan yde et bidrag kommer blandt andet til udtryk i deres vidensdomæne, hvor de her har tilegnet sig nogle særlige kompetencer, hvad angår et teknisk rationelt bagkatalog. Et eksempel på dette kom til udtryk under interview med van Deurs:

“Det handler især om bilerne. Du skal have 200-250 kg sprængstof, for at kunne lave en strukturel bygningsskade. Det skal være en lastbil eller bil. Altså det er for tungt til selv at have på en Christianiacykel. Så hvis det er symbol mål, hvor man gerne vil destruere bygninger, så handler det om at få biler ud. Derfor handler rigtig meget anti-terrorplanlægning om at skabe distance fra bilerne. Man kan ikke alligevel ikke gøre noget omkring folk med rygsæk, som ved Boston Marathon. Det fører til en helt lukket by.” (red.)

(Bilag 3 - Lydfil fra interview med Camilla van Deurs 03:44)

Som det fremgår i ovenstående uddrag udtrykker arkitekten van Deurs et rationale, hvor bilen og lastbilen er et afgørende fokuspunkt for arkitekterne i terrorsikrings planlægning. Dette rationale specificeres teknisk videre i interviewet, for eksempel hvorledes man tager højde for lastbilens akseltryk, om der er risici for biologiske våben mm. Større køretøjer er således det hyppigst anvendte transportmiddel i tilfælde af, at man vil udgøre en bemærkelsesværdig skade på bygninger. Arkitekter bidrager således med et anderledes synspunkt i debatten, om hvor fokus for den konkrete sikring bør være.

Yderligere pointerer van Deurs at begrænsning af disse transportmidler er et område, hvor det, rent faktisk, er muligt at sikre sig. Van Deurs påpeger i denne sammenhæng en interessant pointe:

Så det er faktisk parkering og bil adgang, der er det helt store fokus. Også fordi det er så synlig. Det handler i lige så høj grad om at vise hvad man har gjort noget. Det er enormt vigtigt, at de i deres system kan sige vi har nogle scenarier og vi har sikret os så godt vi kan. (red.)

(Bilag 3 - Lydfil fra interview med Camilla van Deurs 04:30)

Van Deurs mener altså, at anti-terrorplanlægning drejer sig om mere end at foretage fysiske sikringer. Det involverer samtidig nogle politiske spørgsmål om, hvorvidt man viser offentligheden, at man tager terror alvorligt. Der er således også et aspekt, der stiller nogle krav til at man som faglig rådgiver skal have kompetencer til at forstå, hvordan en mere politisk

orienteret vinkel påvirker de konkrete løsningsforslag. Et aspekt, der tilføjer endnu et element, og derved yderligere komplicerer terrorsikrings debatten, fra "blot" at være et spørgsmål om at sikre sig, til at man nu også skal forholde sig til den politiske arena og den agenda politikerne ønsker fremført. Dette synes ikke værende en rationel planlægning, men nærmere en planlægning baseret på politiske ønsker frem for faglige argumenter. Denne beskrevet tendens kritisere van Deurs. Van Deurs mener, at der er mangel på diskussion vedrørende fordeling af økonomiske midler, og påpeger hvorledes der, er blevet skabt en følelse af, at man finder sig nødsaget til at foretage fysiske sikringer. Der bliver ikke anvendt ressourcer i samme grad på præventive løsninger i lokalmiljøet. Van Deurs argumenterer for, at det præventive arbejde ikke er synligt og derfor ikke tilskriver sig det nogen handlekraft på samme niveau som et fysisk produkt. En pointe som vores informanter Allan Mylius Thomsen og Flemming Steen Munch på sin vis bakker op omkring, da de mener, at fysiske sikringer bidrager til at skabe frygt:

"Jeg bor 100 meter derfra [Københavns Synagoge] oppe ved noget der hedder Rosengården og i begyndelsen, lige efter det var sket, så var det helt almindeligt, at de kom trampende to politifolk med maskinpistoler på brystet op gennem gaden. Gav det tryghed? Nej."

(Bilag 8 - Debatinterview med Allan Mylius Thomsen og Flemming Steen Munch 12:41)

Trods arkitekterne besidder en ekspertviden, så er det ikke dem, der skal træffe den endelige beslutning. Deres rolle er afgrænset til rådgivere, som det eksempelvis fremgår ved terrorsikringen af Christiansborg. Derfor kan der stilles spørgsmålstejn ved, hvorvidt denne planlægningsproces udfoldes på baggrund af nogle konkrete rationaler, eller om det er en mere symbolpolitisk præget terrorsikring, som vi vil uddybe i diskussionen for projektet. Der eksisterede dog stadig en anerkendelse af at der i terrorsikringen bør inddrages ekspertviden og derfor indledte Styrelsen for Slotte og Kulturejendomme (SLKE) med samtykke fra TMF en række workshops, som beskrevet i forrige kapitel 5 - *Terrorsikring i København*. Her var formålet som følger:

"...at tilrettelægge et forløb med workshops med en række interessenter og eksperter, under ledelse af tidligere rektor for Kunstakademiets Arkitektskole, Sven Felding, arkitekt MAA, hvor præmisserne for pladsens udformning og forslag til løsningsmodeller kunne drøftes og prioriteres frem mod en pladsudformning, der havde den bredest mulige tilslutning i interessentkredsen."

(Folketinget & Slotte og Kulturejendomme 2015:1)

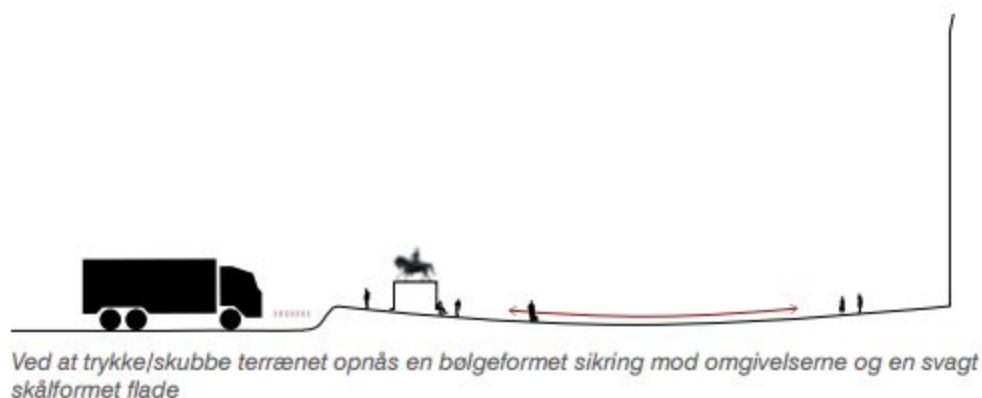
For lige at opsummere blev denne proces inddelt i fire forskellige workshops; En hvor pladsens historie og præmisser som hovedtema, en anden hvor Slotsholmens byarkitektoniske, landskabsmæssige, trafikale og opholdsmæssige elementer sat i relation til slotspladsens sikring var i fokus og en tredje koblet med en fjerde omhandlede en udvælgelse og bearbejdning af forslag til udformningen af selve slotspladsens arkitektoniske udformning og sikringsmodel.

Rådgiverne tilknyttet til dette projekt var landskabsarkitektfirmaet GHB, som havde til ansvar at lytte til de forskellige argumenter og sammenligne det med den viden de har indsamlet og derudfra konstruere et stykke arkitektonisk arbejde (Bilag 4 - Interview resumé Søren Kastoft).

Søren Kastoft fra TMF, der blandt andre deltog i processen beskrev forløbet som værende en atypisk workshop fra dem han tidligere har været involveret i. Kastoft fortalte at efter de indledende oplæg, der satte rammerne for diskussionen, var det en meget planlagt debat; alle havde tur og "man skulle trykke på en knap når man skulle tale". Det var mere en mundtlig høring end en deltagende og medskabende proces. Kastoft påpegede at der var en tydelig respekt for andres faglighed, hvor en vægtning af argumenter var i fokus.

Disse workshops fungerede som et redskab til at åbne op fra deltagernes forskellige opfattelser for, hvordan man kan terrørsikre Christiansborg. Man kan således anse disse workshops som værende en facilitering af et styringsværktøj, der giver rum til at forskellige interessenter kan ytre sig, og derigennem forsøge at skabe fælles forståelser for den overordnet diskurs.

Denne proces ledte blandt andet til et forslag, af GHB, om at gøre pladsen bølgeformet, som beskrevet i forrige kapitel og illustreret herunder (Se figur 12).

Figur 12 - Tegningen viser hvordan den bølgeformede perimetersikring, forhindrer køretøjer i at komme ind på slotspladsen (GBH 2015).

Forslaget her blev endnu engang elimineret af samme årsag, som ved det tidligere omtalte forslag vedrørende Folketingets første forslag (se afsnit: TMU). Ved "bølge" forslaget påpegede en indsigelse fra Københavns Politi følgende:

"Et projekt, der som foreliggende opererer med en niveauforskel på op til 1,20 meter rundt om slotspladsen, vil efter Københavns Politis opfattelse kunne indebære en (øget) sikkerhedsrisiko for tilstedeværende demonstranter, da mulighederne for at falde og blive trådt på, hvis en større menneskemængde kommer i bevægelse, alt andet lige øges, når underlaget er uensartet i højden. Hertil kommer forøgede risici i forbindelse med vejrlig, som kunne gøre underlaget glat (regn og sne), ligesom der kan være en forøget risiko for faldulykker, hvor demonstrationsdeltagere mv. kravler op på forhøjningen for f.eks. bedre at kunne se"

(Københavns Politi 2015).

Som det fremgår af ovenstående uddrag, er der således et dominerende argument i at bevare et fokus vedrørende borgernes sikkerhed, som analyseret tidligere. Det er således en præmis den endelige løsning er nødsaget til at inddrage. Et vigtigt element at pointere herfra, er værdien, der opstår ved inddragelsen af varierende fagaktører, da disse hver især bibringer forskellige former for ekspertrådgivning til terrørsikringen. I dette eksempel havde landskabsarkitekterne GHB, som afsender af løsningsforslaget, ikke overvejet konsekvenserne omkring borgernes sikkerhed i

tilstrækkelig grad. Derfor tilbyder Københavns Politi, der har borgernes sikkerhed højt prioriteret, denne vinkel, hvilket man kan se som en afspejling af deres vidensdomæne.

Efter eliminering af "bølge" forslaget fremkom den endelige løsning, hvis beskrivelse er uddybet i forrige kapitel 5 - *Terrorsikring i København*. Denne løsning må vi antage opfylder kravet om sikkerhed, hvorfor den ikke er blevet elimineret. Yderligere må vi antage at løsningen imødekommer beslutningstagernes ide om at pladsen skal være et symbol på åbenhed og demokrati. Hvad der ved denne løsning er særligt iøjnefaldende er, hvor meget den ligner den midlertidige løsning med granitstene, trods man har brugt store mængder af tid og ressourcer på at facilitere workshops mm. Denne tanke vil vi udfolde nærmere i følgende diskussionsafsnit, hvor vi vil diskutere, hvorvidt beslutningen om den midlertidige løsning har påvirket den samlede planlægningsproces.

Opsamling

Vi har nu fået en indsigt i, hvordan arkitekter som rådgivere besidder en vis mængde erfaringsbaseret ekspertise og hvordan denne kan bidrage til udviklingen af en konkret terrorsikringsløsning. Vi har tilmed endnu engang belyst diskussionen om hvorvidt, selve løsningen ved Christiansborg området er præget af nogle konkrete rationaler eller om der er tale om et mere symbolpolitisk henseende. Et emne vi uddyber i efterfølgende diskussionsafsnit. Ydermere har vi åbnet op for den planlægningsproces, der har taget form i en række workshops, hvor forskellige meninger og vurderinger er kommet til udtryk. Herunder Københavns Politis evne til at nedlægge et forslag ud fra en overordnet diskurs om at borgernes sikkerhed bør prioriteres.

Analyseopsamling

Vi har nu analyseret på, hvilken indflydelse de mest relevante aktører, for projektet genstandsfelt, har på terrorsikring i København, herunder ud fra et primært fokus omkring terrorsikringen af Christiansborg området. Vi vil i følgende afsnit foretage en opsummering af de dilemmaer, vi har identificeret undervejs i analysen, for at komme med et oplæg til en diskussion af hvordan man som planlægger kan reflektere over disse dilemmaer. Formålet er at plante nogle betragtninger, for hvordan man kan tilgå terrorsikring som en planlægningspraksis fremover.

Først og fremmest er vi interesseret i at tydeliggøre en række af de dilemmaer, som opstår i mødet mellem de forskellige aktører. De forhold, der er i relationen mellem aktørerne, er bestemmende, for hvordan den konkrete løsning vinder frem, da det er i disse relationer, som styrer hvordan planlægningspraksissen forløber. Det er vigtigt at anerkende de involverede aktørers forskellighed. Denne forskellighed bunder blandt andet i aktørernes varierende vidensdomæner, som forklaret tidligere, danner grundlag for, hvordan en aktør tolker den pågældende diskurs indlejret i planlægningspraksissen, og dermed hvordan man terrorsikrer.

I denne forbindelse har vi gennem analysen blandt andet fået indsigt i, hvordan PET eller politiet kan nedlægge de løsninger, man hos TMF søger implementeret. I tilfælde af sådan en handling kan der stilles spørgsmålstejn ved, hvorvidt denne magtfordeling synes hensigtsmæssig. Vi ser, hvordan TMF kan udfordre PETs forslag, men trods alt til en vis grænse. En grænse TMF respekterer, da de som embedsmænd stoler på PETs evne til at foretage de rette beslutninger. Vi ser dog anledning til at diskutere, hvorvidt denne magtfordeling kan påvirke anti-terrorplanlægningen og de endelige løsninger, ud fra en tanke om at TMF eller andre aktører formodentlig har nogle andre forudsætninger for at tænke byrum, der kan blive overset i en sådan proces.

Det er naturligvis vanskeligt at drage nogle tydelige konklusioner omkring dette, i og med vi ikke har kendskab til den nære proces og PETs argumenter, men vi mener dog stadig, at man kan stille sig kritisk overfor nogle af de konsekvenser, denne proces potentielt set kan bibringe den pågældende løsning.

Det er interessante den rolle TMF spiller i Christiansborgs terrorsikringscase. Som det fremgår i analysen, bliver den midlertidige løsning, godkendt af TMF uden af være forbi TMU. Det er en beslutning TMF og Folketinget træffer, på baggrund af trusselsvurderingen. Den bliver italesat som midlertidig, og parallelt er man igang med at forberede det endelige forslag, som er det der sendes til TMU. Som Søren Kastoft nævner, har TMF til opgave at vurdere, hvad sendes til politisk behandling. Vi har ikke fået den fulde indsigt i TMFs beslutning i, hvorfor de vælger at godkende den midlertidige løsning uden at forhøre sig ved TMU. Dog kan vi se, ved interview med Flemming Steen Munch og Allan Mylius Thomsen, at de virket uforstående over for denne midlertidige løsning og peger på Folketingets "*paniske beslutning*". Når det er TMF, der har til opgave at informere TMU, er det interessant, at TMUs medlemmer er fornærmet over den måde, hvorpå Folketinget har taget sig af sagen, og ikke, i stedet stiller spørgsmålstejn ved, at TMF ikke

informerer og inddrager dem. Det er svært at drage konklusioner på baggrund af den viden vi besidder, men vi kan på den ene side, se denne reaktion som et tegn på den konflikt, der eksisterer mellem Christiansborg og Rådhuset, som Munch og Thomsen nævner at have eksisteret længe. På den anden side, som et tegn på at Folketinget har en vis magt de, med terrortruslen på ryggen, i sådan et tilfælde kan udøve, og få deres vilje igennem. Der kan dog ses en fælles vurdering af Folketinget og TMF af vigtigheden for nødvendigheden i at sikre Christiansborg hurtigst muligt. At terrortrussel virker til at være et så tungt argument i denne sammenhæng, synes vi en diskussion værd.

Et andet gennemgående dilemma for analysen er, hvorledes processen og beslutningen omkring implementering af den midlertidige løsning har konsekvenser for formningen af den efterfølgende planlægningspraksis. Vi har i denne sammenhæng set, hvordan Folketinget og TMF tager valget om at foretage en midlertidig sikring uden at inddrage TMU. Vi har i analysen fremlagt forskellige tolkninger af, hvorfor man har foretaget dette valg. På den ene side har PET anbefalet at øge terrorsikring ved Christiansborg; Folketinget er bange for et Oslo-lignende angreb, og varetager den midlertidige løsning. På den anden side, ved en nærmere analyse af trusselvurdering og rationale bag implementering af den midlertidige løsning, kan reaktionen ses som symbolpolitik, som også kan have sin berettigelse - dog ikke uden konsekvenser for det videre planlægningsforløb.

Vi ser her flere interessante pointer, vi senere vil diskutere. Herunder Sorkins kritik af, hvorledes man bør ændre fokus af spørgsmålet, så det italesætter "hvorfor man terrorsikre?" fremfor "hvordan man terrorsikrer" (se kapitel 2 - *Review af anti-terrorplanlægning i en bredere kontekst*).

Ud fra diskussionen om hvorvidt der er tale om symbolpolitik affødes et spørgsmål om rationel planlægning. I analyseafsnittet om arkitekternes rådgivende rolle i Christiansborgs terrorsikring præsenterer vi en lille del af den ekspertviden, disse besidder. En ekspertviden, som blandt andet inddrager en mere teknisk rationel tilgang til planproblemet, end den vi kan identificere hos de politiske beslutningstagere. Trods denne ekspertviden ser vi dog også, at arkitekter blot arbejder som rådgivere til en ellers politisk præget planpraksis. Dette kommer blandt andet til udtryk hos arkitekten van Deurs, som påpeger vigtigheden for beslutningstagerne i at udtrykke overfor samfundet, hvorledes der tages hånd om terrortruslen. Vi er i denne forbindelse interesseret i at diskutere, hvorvidt planlægning er rationelt eller symbolpolitisk styret, og hvad dette betyder for den planpraksis, der finder sted herom.

Yderligere finder vi det relevant at belyse, hvordan terror begrebet bliver formet og anvendt i praksis. Vi har i analysen undersøgt, hvordan man ud fra eksemplet vedrørende angrebet på Krudttønden og Synagogen i Krystalgade i år 2015, kan se at sagen bliver italesat som terror, hvilket giver anledning til en diskussion af hvorvidt medier og politikere er med til at forme den offentlige diskurs, der er med til at styre den terrrorsikrings planlægningspraksis, som er at se i København.

Vi vil yderligere tilføje et analytisk afsnit, hvor vi diskutere en række af disse problemstillinger set i lyset af det tidligere beskrevet *planlægnings ståsted*.

7 - Diskussion

Følgende diskussion vil være todelt. Først vil vi diskutere de resultater, vi er kommet frem til gennem analysen, hvorefter vi vil føre en kort diskussion over nogle af projektets teoretiske og metodiske tilgange.

Første del tager blandt andet udgangspunkt i Bent Flyvbjergs spørgsmål, hvor vi spørger os selv, hvorvidt planlægningspraksissen for undersøgelsen er ønskelig?

Kapitlet starter ud med en diskussion, der reflekterer over PETs rolle i anti-terrorplanlægning, herefter problematiserer vi indflydelsen af rationel planlægning overfor symbolpolitisk planlægning, som leder til en diskussion af implementeringen af midlertidige løsninger. Dernæst vil vi forsøge at se feltet i lyset af vores planmæssige ståsted, præsenteret indledende i rapporten. I anden del af diskussionen vil vi reflektere over vores adgang til empirisk materiale vedrørende PET, vores brug af et governmentalityperspektiv og til sidst vores brug af Christiansborg casen som nedslagspunkt.

Afslutningsvis er formålet, at vi samler en række reflekterende tanker, vi håber feltet kan drage nytte af ved fremtidig tilgængeligheden af terrorsikringer i København.

Diskussion af projektets analyse

PETs rolle

I løbet af rapporten har vi kortlagt, hvordan de inddragede aktører forholder sig til hinanden, og hvordan de spiller en rolle i anti-terrorplanlægning i København. Følgende afsnit byder på en diskussion af PETs rolle i denne kortlægning.

Generelt er der enighed om, at PETs arbejde og vurderinger tages alvorligt. Ifølge Søren Kastoft, indordner TMF sig PETs anbefalinger, også i situationer, hvor det kan modstride med TMFs egen agenda. Søren Kastoft nævner i denne sammenhæng, at der ikke deles fortrolige oplysninger mellem PET og TMF, men at TMF vælger at tage PETs vurdering og anbefaling alvorligt, på baggrund af en dialog. Dialogen mellem PET, der tager sig af sikkerheden og terrortruslen og TMF, der har byen og borgerne i større fokus, kan anses som et positivt samarbejde, hvor de forskellige fagfelter komplementerer hinanden. Derfor ville det også være problematisk, hvis

TMF ikke stillede spørgsmålstejn, eller vurderede konsekvenser af PETs anbefalinger. Samme problematik ville være gældende, hvis PET ikke ville stille op til en dialog med TMF. Det viser sig dog, at i nogle tilfælde, kommer PET med anbefalinger til TMF, hvor de ikke får indsigt i det fulde materiale, grundet dette er betegnet som klassificeret. Således kan TMF blot parere ordrer fra en mere magtfuld instans, udgjort af PET, men tildeler samtidig PET det fulde ansvar i sådanne situationer.

Samme proces kan gøre sig gældende ved politiet. Dette fremhæver Flemming Steen Munch, ved at påpege, at man skal være en politichef med "hård hud" for ikke at gøre, hvad PET anbefaler. Selvom der er kan være dialog mellem aktørerne, kan der stilles spørgsmålstejn ved hvorvidt PET, afviger fra deres egne anbefalinger.

PETs dagsorden er at sikre landet og forhindre terrorangreb i Danmark; Men hvorvidt de overvejer hvilke konsekvenser deres anbefalinger kan have på andre områder, som ikke direkte vedrører sikkerheden, kan være relevant at diskutere i et planlægningsmæssig regi. Hvad er det på bekostning af, at der implementeres terrorsikringsløsninger i byen eller at overvåge borgerne, og i hvor høj grad er det værd at indføre disse løsninger?

Der flourerer en række holdninger, som vi kan argumentere for stiller sig kritisk over for dette, i kraft af at vores informanter ikke finder planlægningsprocessen og løsningen tilfredsstillende. Herunder van Deurs, som mener man kunne have givet sikringen vedrørende Christiansborg Slotsplads et mere inddragende og ambitiøst udtryk i forhold til at tænke demokratiet aktivt ind (Bilag 2 - Interview resume Camilla van Deurs). Dog ser det ikke ud til, at der eksistere et bemærkelsesværdigt forum, hvor disse meninger kan komme frem i lyset, og derved kan det fører til at det gode byrum bliver præget af PETs anbefalinger. Årsagen til dette kan skyldes, at sikkerheden er højest på dagsorden og svær at stille sig op imod, og at der er nogle aktører, som får tildelt mere magt i beslutningsprocesserne. Folketinget er, ved Christiansborgs terrorsikring, med til at validere denne diskurs, i det at de støtter op om, at terrorsikre i dette henseende. Ydermere, at PET er blevet tildelt flere midler og beføjelser, kan også ses som et tegn på, at terrortruslen fylder mere. Det er, set i lyset af et styringsperspektiv, med til at validere PETs opgave og sætte terrortruslen i fokus. Dermed ikke sagt at terrortruslen ikke bør tages alvorligt. Vi mener blot at for meget magt potentielt set kan ende i en glidebane, hvor nogle andre gode kvaliteter frafalder, hvilket giver anledning til refleksion.

At vi i senere tid, har set flere terrorangreb finde sted, som i Nice og i Berlin, hvor målet har været større forsamlinger af mennesker i det offentlige rum, kunne man forestille vil få konsekvenser for det offentlige byrum, ligesom angrebet i Oslo havde konsekvenser for området omkring

Christiansborg, og angrebet ved synagogen havde for Krystalgade. Den forestilling bunder i, som vi fremlægger i analysen, en kobling mellem angreb og sikringer, der rykker ud i byen og er synlige. En diskussion om hvordan vi vil lad byen blive påvirket af terrortruslen, kan her i høj grad være relevant. Vil vi undgå at forsamle os, eller vil vi hegne offentlige pladser af, fordi vi er bange for et terrorangreb?

Planlægningsgrundlaget

Idealet om rationel planlægning bygger på en opfattelse af planlægningen om en fornuftsbaseret, neutral og videnskabelig aktivitet, som indgår i en hierarkisk styreform (Agger 2014:34). Politikerne forventes at fastlægge de overordnede rammer på baggrund af uvildig og faglige input fra embedsmændene. Derfor kan der stilles spørgsmålstejn ved, hvorvidt planlægningen i forbindelse med terror udfoldes på baggrund af nogle konkrete faglige rationaler, eller om terrorsikringerne præget af en mere symbolpolitisk tendens. Vi har gennem denne rapport skitseret holdninger fra forskellige aktører om den terrorsikring, der er gennemført i København. Kigger vi på løsningerne, på både Krystalgade og Christiansborgs Slotsplads, så melder lokalpolitikere og arkitekter ud, at de mener, at det i høj grad er et produkt af symbolpolitik. Dette begrundes de med, at formålet fra PET og national politikere kan være at udvise, at de har reageret på truslen, hvorvidt den foretagne terrorsikring er effektiv kommer i anden række. De overvejelser, der ligger bag sikringerne er ej heller nuanceret planlægningsmæssig, således at man ikke forholder sig til implementeringerne i en større byrums kontekst. Det kan tolkes som endnu et tegn på, at sikringerne blot er symbolsk opsat. Van Deurs nævner, at der ved terrorsikringer ikke bliver overvejet, hvilke konsekvenser sikringerne medfører, eksempelvis, at man tænker udover selve sikringen og inddrager sikringen i nogle bylivsfremmende elementer.

I forhold til, diskussionen om hvordan man terrorsikre, kan det påpeges, at van Deurs, såvel som Kastoft italesætter, at der som sådan ikke er nogle faste retningslinjer inden for anti-terrorplanlægningsfeltet og at det skyldes, at det er et forholdsvis nyt element i planlægningen. At der som sådan ikke er nogen retningslinjer at forholde sig til, kan medføre at de løsninger, der kommer frem til, på trods af gode intentioner rammer ved siden af målet. På den måde kan man sige, at den rationelle planlægning egentlig er til stede, da planlægningen ifølge Kastoft er baseret på faglighed. Der er til gengæld en manglende viden, som er årsag til, at planlægning ikke har det nødvendige indhold. Kigger man på sikringen i Krystalgade, kan der

argumenteres for at sikringen ikke er foregået med den påkrævede faglighed, hvis Munchs faglighed som tidligere politimand tages alvorlig, så ytrer han foragt over måden hvorpå terrørsikringen udsætter de politimænd, som er til stede i gaden. Den risiko de er udsat for, står i skærende kontrast til de muligheder, der er for at omgå sikringen. Munch påpeger, at synagogen er bygget ind i en karré hvor alle beboerne, avisbuddet, skraldemændene alle har adgang til gården (Bilag 8 – Debatinterview med Allan Mylius Thomsen og Flemming Steen Munch). Man kan argumentere for, at der er nogle fundamentale brister i den her sikringsløsning. På den anden side kan man sige, at det der fremstår som symbolpolitik, blot er et udtryk for, at den løsning man laver er den, der er mulig at sikre imod. Van Deurs siger direkte, at man ikke kan sikre sig mod manden med rygsækken og at man i stedet har stort fokus på motor transporteret trusler, da det netop er her man kan gøre en forskel (Bilag 2 - Interview resumé Camilla van Deurs). Det er svært at konkludere, om der i højere grad er tale om symbolpolitisk planlægning eller rationel planlægning i den her sag, men det er klart, at der er nogle klare elementer af begge dele i planlægningen. Der kan dog argumenteres for, at hvis sikringerne er udtryk for en kombination af symbolik og rationel planlægning, så fremstår symbolpolitikken stærkest blandt de informanter, der forholdte sig til spørgsmålet, og at det muligvis kan skyldes at sikringen har ramt forbi målet. Vigtigheden og værdien, symbolpolitik kan have for byen og dens befolkning kan dog have sin berettigelse. Uanset bør dette også problematiseres og diskuteres.

Implementering af midlertidige terrørsikringsløsninger

Det har vist sig, at der er en tendens til at implementere midlertidige løsninger umiddelbart efter et terrorangreb, har fundet sted andetsteds. PETs rationaler for at handle således, er, at et terrorangreb kan virke inspirerende for andre terrorister, som gør at andre lignende angreb kan blive begået. Ydermere, er der tegn på, at det også kan være en måde at vise robusthed og handlekraft over for samfundet. Sådan et midlertidig sikringstiltag har derfor også en mere symbolsk karakter. Uanset rationalet, kan denne hastige handling have yderligere konsekvenser for byen, og ikke mindst for den videre planlægningsproces, der kan finde sted på den baggrund. Både ved Christiansborg og ved Krystalgade har de midlertidige løsninger vist sig at blive permanente. Ved Christiansborgs Slotsplads har man gået fra firkantede sten til runde kugler, på Krystalgade er planen, at man går fra afspærringshegn til bomme set fra parkeringspladser (Bilag 8 – Debatinterview med Allan Mylius Thomsen og Flemming Steen Munch). Løsninger ændre sig

ikke markant, og de midlertidige løsninger kan ses som blivende permanent. Det er dog værd at diskutere beslutningsgrundlaget for sådanne tiltag; Hvis det, på den ene side, medfører at midlertidige løsninger bliver en retningslinje, der vil anvendes hver gang, der foregår et terrorangreb, som potentielt set kan ske oftere og oftere, kan det være værd at diskutere om den type løsninger, der afspærre byrummet, er de mest hensigtsmæssige midlertidige løsninger at bruge. Et trist scenarium er at byen, lidt efter lidt, afspærres helt. På den anden side, kan sådan midlertidige løsninger, som ikke er udsprunget af en planlægningsproces, have en betydning for hvordan en mere gennemtænkt løsninger bliver til. Dette bør tages til overvejelse, når sådan midlertidige løsninger er tilladt. Hvis implementering af sådan løsninger ikke gennemgår et mere nuanceret planlægningsforløb, hvor flere parter bliver hørt, rationale bag løsninger bliver diskuteret og flere løsninger bliver overvejet, kan uforudsete negative konsekvenser forekomme, som de mere dystopiske tekster præsenteret i kapitel 2 - *Review af anti-terrorplanlægning i en bredere kontekst* beskriver. Eller man kan glemme at stille spørgsmålstejn ved de økonomiske midler, der bliver brugt på midlertidige løsninger og transformationen af disse. En mere åben og demokratisk proces ved anti-terrorplanlægning vil i følgende blive diskuteret.

En kommunikativ planlægnings diskussion

Følgende afsnit vender tankerne tilbage til det tidligere kapitel om vores planlægningsmæssige ståsted, for at samle op på, hvordan vi efter en analyse og diskussion af feltets dilemmaer mener, at planlægningspraksissen kan lade sig inspirere og gøre brug af nogle af de idealer, der hersker inden for kommunikativ planlægningsteori.

Vi har indtil nu klargjort en række interesse modsætninger, der florerer ved anti-terrorplanlægningen i København. Herunder eksempelvis konflikten mellem projektets informant van Deurs, som mener, at terrorsikrings løsninger bør designes som værende skjulte for ikke at påvirke byrummets eksisterende funktion, da dette kan risikere at skabe frygt. Her har Folketinget modsat et ønske om, at udvise handlekraft overfor samfundet gennem fysiske løsninger, som beskrevet i forrige diskussionsafsnit.

Et andet eksempel kommer til udtryk i måden hvorpå, forskellige aktører er styret af deres differentierede vidensdomæne, som kan betyde, at der tillægges forskellig fokus i måden hvorpå, man forstår og planlægger terrorsikring.

Vi ser i begge tilfælde to forskellige udlægninger af, hvordan aktører har forskellige meninger om, hvad en terrørsikring skal kunne. Procesforløbet herom har vi således søgt at belyse ud fra, hvorvidt der er tale om at nogle af de omdiskuterede værdier eller praksisser opnår en position, hvor der ikke stilles spørgsmålstejn ved disse. Vi har således i vores søgen efter diskurser, som skaber af meninger og praksisser, været kritiske overfor hvorfor nogle beslutninger vinder frem, mens andre frafalder, og undersøgt hvorvidt der er tale om nogle dominerende magter, som styrer beslutningerne. Vi mener, at en indsigt i interesse modsætninger potentielt set kan bidrage til, at åbne nogle tanker for hvordan man kan designe en planpraksis, så den byder på en mere demokratisk og inkluderende karakter.

Vi må anerkende, at undersøgelsen er præget af mangel på indsigt i de nære daglige forhandlingsprocesser, som former planlægningen inden for terrørsikring. Vi kan derfor ikke udtale os om, hvorvidt eksempelvis at PETs fortrolige materiale er afgørende for planlægningspraksissen eller hvad Christiansborgs landskabsarkitekter tænker om det konkrete løsningsforslag. Vi må til en vis grad antage, at der er en hensigt, med måden tingene bliver gjort på i dette henseende, og vi må heller ej forkaste eksperter kompetencer, vi kan blot stille spørgsmålstejn ved disse.

Hvad vi dog kan identificere, er at der blandt andet ved implementeringen af den midlertidige løsning har været manglende dialog mellem TMU, TMF og Folketinget. En planlægningspraksis, vi mener, giver anledning til refleksion, da vi som tidligere diskuteret ser, hvordan processen har været med til at forme det fokus diskussionen tager. Der i denne sammenhæng giver anledning til at demokratisere planlægningsprocessen yderligere for at fremme beslutningerne med vægt på konsensus.

Vi mener således, at man set i lyset af det kommunikative planlægnings ideal, som involveret i processen bør reflektere over, hvorvidt man kan skabe rum for debatten mellem de deltagende aktører. Man kan se faciliteringen af de tidligere omtalte workshops som værende et lille skridt på vejen, men samtidig kritisere disse for at være centreret om fagpersoners vurderinger. I denne forbindelse kan diskussionen om, hvorvidt en inkludering af borgerne i disse workshops ville bidrage til processen. Ifølge kommunikativ planlægning vil en sådan tilgang potentielt åbne op for nye og mere nuancerede diskussioner. Dette kunne vi forestille os, eksempelvis ville være i form af borgernes forståelse for brugen af Christiansborg området, eller nogle større overordnede værdidiskussioner omkring, hvad terrortruslen betyder. Man kan således

argumentere for, at denne metode ville være hensigtsmæssig, da den blandt andet tilbyder borgernes indsigt i tankerne på dette område. På den anden side mener vi også at, der kan være et behov for, at man bevarer de workshops, som er mere lukkede omkring fagpersoner, da disse kan anvendes til at diskutere en højere detaljegrad grundet fagpersonernes kontekstuelle forståelse. Vi mener derfor, at man eventuelt kunne gøre brug af begge former for workshops, for at få det mest hensigtsmæssige resultat, der tager højde for alles interesser.

En yderligere pointe er, at kommunikativ planlægning tilmed bygger på, at alle aktører har lige adgang til informationer, og at alle bliver informeret om andres interesser, hvilket vi efterhånden har påpeget ikke altid er tilfældet, hvad angår terrrorsikringen i København. Overordnet ser vi en planpraksis, hvor der opstår vanskeligheder i at imødekomme alles interesser, men mener at vi med et styringssystem, der byder på mere end blot nogle få bestemmende enheder, som træffer beslutninger ud fra nogle ekspertorienteret rationaler, men som også består af mindre fora, der sammen kan forhandle sig til de bedste løsningsforslag, i tilfælde af man inddrager til en diskussion.

Som afrunding af dette perspektiv kan spørgsmålet om; hvor borgernes stemme i hele denne proces kommer til udtryk, stilles. Aspektet har ikke været involveret i projektets analyse, da formålet var kigge på den eksisterende planlægningspraksis, hvori borgernes rolle kun er repræsenteret gennem de involverede politikere. Trods mangel på indsigt i borgerne, finder vi det dog interessant at reflektere over, hvordan en inddragelse af deres holdninger og meninger om, hvordan man bør terrrorsikre, kan bidrage til debatten, som forklaret tidligere. I denne sammenhæng ville kommunikativ planlægning argumentere for at man gennem en sådan inkluderende tilgang ville skabe nye forståelser og viden, der ville bidrage til at imødekomme eventuel fremtidig negative konsekvenser af en planlægning. Det er dog en diskussion vi ikke vil uddybe yderligere.

Diskussion af projektets metode og tilgang

I følgende vil vi diskutere projektets metodologisk valg og tilgang, som vi ser, har en betydning for projektets konklusioner. Først vil vi diskutere, hvilke betydninger det har haft for projektet, at vi ikke har interviewet PET. Efterfølgende vil vi diskutere, hvordan governmentalityperspektivet

anvendes i projektet og hensigten i samme. Afslutningsvis vil en diskussion om betydning af at undersøge et planlægningsfelt, med hensigten at kunne komme med et bidrag til samme, når der kun findes én fremtrædende politisk behandlet sag i København.

Empiri om PET

Vi forsøgte at komme i kontakt med PETs Forebyggende Afdeling, som rådgiver offentlige myndigheder (Politiets Efterretningstjeneste 5). De ønskede ikke at stille op til et interview, grundet manglende ressourcer. Vi havde på forhånd antaget, at det kunne være problematisk at oprette kontakt til PET. Selv Peter Hansen, fra DIIS, der havde et mere omfangsrigt forskningsprojekt, har ikke kunne få PET til at stille op til et interview. Derfor har vi bestræbt os på at indhente information om PETs opgaver og deres tilgang til håndtering af terrortruslen, gennem officielle og offentliggjorte dokumenter, men også gennem de interviewede aktører, som har haft samarbejdet med PET. Viden om den måde hvorpå PET samarbejder med de øvrige aktører, har vi hovedsageligt fået gennem interviews. Dokumenterne har vi brugt for at kunne analysere på, hvordan PET udtaler sig udadtil om terror og terrortruslen. At vi har undersøgt PET og deres rolle gennem den før beskrevet tilgang, mener vi, er tilstrækkelig dækkende for at kunne besvare projektets problemformulering. Dette stiller dog krav til vores evne til, at tolke på den empiri vi har om PET og evne til at forholde os kritiske til de udsagn, eksempelvis informanterne kommer med. Vi har dog fået forskellige aktører i tale, og analyseret deres udsagn, for at kunne se om de harmoneret eller var modsigende, i deres udlæg af PETs rolle i håndtering af terror i København.

Et interview med PET kunne på den anden side, bidrage til at nuancere vores forståelse af deres rolle og opgaver. Vi drager nogle konklusioner, vedrørende PETs magtfulde position på området, derfor kunne det være interessante ,at høre deres perspektiv på hvordan de ser sig selv, og hvordan de opfatter den magtfulde rolle, samt hvordan de opfatter de yderligere aktører.

Det kan dog diskuteres, om vi har overset nogle perspektiver omkring terrortruslen og nødvendigheden i at terrorsikre, når vi ikke kender til rationaler og baggrund for vurderinger PET arbejder med i sin helhed. En samtale med PET kunne have bidraget til en mere nuanceret kortlægning af feltet og den trussel man søger håndteret.

Governmentalityperspektiv

Med et governmentalityperspektiv har vi undersøgt, hvordan diskursen omkring terrorsikring i byen formes og spredes i netværket. Vi undersøger hvilke aktører, der inddrages i terrorsikring i København og hvilke vidensdomæner anvendes og valideres gennem diskursen. Som Anne Jensen påpeger, kan sådan et perspektiv "*åbne op for en kritisk indfaldsvinkel til at analysere planlægning*" (Jensen 2007:124), eftersom der kortlægges den dominerende diskurs og selvfølgeligheder indlejret i planlægning. På den måde kan perspektivet bruges til at problematisere udgangspunktet, for den måde man planlægger terrorsikringer i København. Det kunne eksempelvis være den måde hvorpå, fysiske sikringer implementeres efter et angreb, som set ved Christiansborg og Krystalgade, der i projektet bliver problematiseret. Dog kan det diskuteres, om sådan en tilgang overser de positive konsekvenser og hensigten i at sikre disse steder, især når vi ikke har kunnet tale med PET, og ikke har indsigt i truslens helhed. Dog, at vi problematiserer den praksis, kan bruges til en refleksion om intentionen og formålet bag den måde at handle på, som de relevante aktører kan have sig for øje og derved bidrage til at nuancerer feltet yderligere, med den viden de besidder.

Som beskrevet i kapitlet *Et Governmentalityperspektiv*, kan sådan en tilgang overse konflikter, eller andre diskurser, og måder at se på et genstandsfelt på. Når van Deurs, bliver spurgt ind til hendes mening om, hvorfor Jan Gehl blev inviteret til at bidrage til workshopsene vedrørende Christiansborg, peger hun på, at han er et symbol på det gode byrum. Holdes det op imod, hvor vanskeligt det er blevet at komme ind på Christiansborg, så er der symbolværdi i at hente Gehl ind. Van Deurs forestiller sig, at der generelt er en følelse af uskyldstab, når Christiansborg lukker sig mere og mere, og her er Gehl en faktor, der trækker i den anden retning (Bilag 2 - Interview resumé Camilla van Deurs). At Folketinget, først efter angrebet i Oslo sætter processen med at sikre sig igang, kan også være et tegn på, at politikerne ikke synes, at Danmark bør sikre sig mod terror, da det offentlige rum forringes eller ændres på grund af løsningerne. Denne diskurs bliver ikke undersøgt dybere i projektet, da vi i højere grad undersøger, hvordan PETs anbefalinger bliver omdannet til konkrete løsninger. Man kunne også diskutere om de mere dystopiske og kritiske perspektiver inddraget i kapitlet 2 - *Review af anti-terrorplanlægning i en bredere kontekst*, også har påvirket projektets kritiske vinkel, når vi identificerer ligheder mellem disse perspektiver og den måde terrorsikring håndteres i København. En mere dybdegående analyse af hvordan diskursen om, at man ikke bør sig 'overgive' til terrortruslen kunne have været relevant,

for at kunne påpege, hvordan en anden diskurs også kommer til udtryk. Dog, er terrørsikring en realitet, derfor ser vi stadig en relevans af at problematisere hvordan dette gøres i København.

Valg af Christiansborg som nedslagspunkt

Projektet har haft fokus på terrørsikringen af Christiansborg. Med dette som udgangspunkt, danner vi nogle konklusioner vedrørende planlægningsprocessen og aktørernes rolle i processen. Ved at inddrage Krystalgade og sikring af synagogen, søger vi at få en bredere forståelse af aktørernes rolle og praksisser, for ikke udelukkende at drage påstande ud fra Christiansborgs terrørsikring. Ved at interviewe Søren Kastoft, enhedschef ved TMF, og Camilla van Deurs, partner hos Gehl Architects, får vi også en mere nuanceret indgang til feltet, som ikke kun bunder i den måde Christiansborgs sikrings forløb er foregået. Af de grunde argumenterer vi for, at den viden dannet i projektet, godt kan perspektiveres til noget mere generelt om, hvordan terrørsikring behandles i København, og de refleksioner præsenteret i næste kapitel, kan derfor have sin relevans i andre sammenhæng.

Selvom vi argumenterer for, at den måde hvorpå vi undersøger feltet kan være brugbar i andre sammenhænge, kan denne sag, være enkeltstående, og dermed ikke vise et nuanceret billede af alle aktører, de eksisterende rationaliteter, og måder hvorpå man tilgås terrørsikring i København eller vil tilgå den i fremtiden. For det første, at Folketinget har en særlig rolle i denne sag, kan have en relevant betydning. Den måde de agerer i sagen kan have større indflydelse på, hvordan diskursen om terrørsikring spredes, i kraft af at Folketinget er et statslig organ. Hvis en privat virksomhed har ansøgt TMF om at få lavede en lignende ændring, er der en mulighed for at processen vil forløbe anderledes, og at andre rationaliteter og praksisser vil vise sig at være på spil. For det andet, kunne vi have lavet en analyse af andre aktører, som også kunne vise sig at have en betydning for hvordan vi ser terrørsikrings planlægning i København. Eksempelvis, har vi ikke hørt hvordan borgerne oplever pladsen, eller hvilken mening lokaludvalget har til processen ved Christiansborg, eller Krystalgade. En sådan yderligere analyse, kunne man forestille sig, kunne have bidraget yderligere til at forstå, hvilke dilemmaer, der findes i anti-terrorplanlægning i København.

8 - Refleksioner om terrorsikring i København

I dette kapitel arbejder vi ud fra følgende arbejdsspørgsmål: *Hvordan kan der på baggrund af projektets resultater opstilles en række reflekterende tanker om terrorsikringspraksissen i København?*

Formålet er således, at imødekomme den frustration vi deler med Flyvbjerg om at vi med vores research skal søge at bidrage med nogle ideer, som kan fremme den planlægningspraksis, der finder sted omkring terrorsikring i København. På baggrund af projektets analyse og diskussion vil vi opstille 4 refleksioner, som vi mener aktører der arbejder med terrorsikring bør have sig for øje.

- *At PET har så meget at sige, kan dæmpe andre opfattelser af hvordan byen skal se ud. Mere åbenhed om rationale bag den terrorsikringsløsning, der foretages, kan være relevant, for at kunne foretage en mere velovervejet beslutning om, hvad der sikres og hvorfor. Hvis en terrorsikringsløsning bliver til for at vise robusthed, skal den robusthed manifesterer sig fysisk, eller findes der andre måde hvorpå man viser befolkning at byen er sikret?*
- *Når man vælger at designe terrorsikringsløsninger i byen, kan en diskussion af hvilke konsekvenser det har for byen være hensigtsmæssig. Konsekvenserne af et muligt terrorangreb bør ligeledes vægtes i overvejselsen. De sociale og økonomiske faktorer bør på samme måde diskuteres. Desto mere mangfoldig et aktørnetværk man inddrager i anti-terrorplanlægning desto mere nuanceret kan en diskussion om hvordan man sikre og på bekostning af hvad, blive til.*
- *At der tillades implementering af midlertidige løsninger, som dem på Christiansborg, ved Krystalgade, eller mere aktuelt betonklodserne lagt på Strøget i København efter terrorangreb i Berlin, kan have en betydning for hvordan terrorplanlægning udvikles. De mere midlertidige løsninger kan hurtigt blive permanente. Dog er processen, hvor der reflekteres og arbejdes med hvilken type af løsninger, der er mest hensigtsmæssige kan*

blive negligeret, grundet den hastige implementeringer. Dette bør overvejes og diskuteres planlægningsmæssig.

- *Den herskende diskurs ved Christiansborg anser terrørsikring som en nødvendighed, og stiller ikke spørgsmålstejn ved brugen af ressourcer på dette. Det florerer som en præmis, hvor udfordrende diskurser, der stiller spørgsmålstejn ved sikringens berettigelse, frafalder grundet de iboende magtforhold, som er at identificere i netværket. En uligevægt, som er at se i planlægningsprocessen, hvorfor der er behov for at reflektere over hvorledes en mere inkluderende og en åben diskussion om, hvorfor man sikrer bør eksistere.*

9 - Konklusion

Efter 9/11 har terrorsikring i højere grad fundet indpas i vestlige byer og affødt ændringer i byen, som dette projekt søger undersøgt. Eftersom det er et relativt nyt planområde, har vi med en eksplorativ tilgang, søgt at identificere de dilemmaer, som finder sted, i den måde terrorsikring tager form i København. Det er her relevant at understrege, at vi er tilhængere af en mere kommunikativ planlægningspraksis, med fokus på åbenhed og demokratiske processer. Dette har influeret den måde, hvorpå vi tilgår projektet, og problematiserer den praksis, der er at se i anti-terrorplanlægning i København.

Med udgangspunkt i en række teoretiker, der har studeret feltet, fremlægges en række problematikker og refleksioner vedrørende de designløsninger, som ses implementerede i vestlige storbyer for at forhindre terror, herunder; den måde hvorpå teknologien influere og styrer samfundet; manglende diskussion om, hvorfor man terrorsikre byerne frem for at fokusere på hvordan; og hvorvidt magtfulde instanser kan være med til at forme diskursen omkring terror. Tilmed præsenteres og diskuteres hvilken rolle planlæggere kan have i en sådan kontekst. Disse perspektiver har givet os en forståelse for, hvor det kunne være relevant at dreje fokus mod i projektets undersøgelse.

Med inspiration i et governmentalityperspektiv søger vi at forstå hvilke diskurser, der findes omkring terrorsikringer, og hvilke magtforhold, der er på spil. Vi undersøger, hvordan meninger og praksisser kan have en betydning for den måde, hvorpå anti-terrorplanlægning tager form i København. Vi er dog opmærksomme på, at der kan være tale om en mere tvunget magtrelation, i modsætning til det governmentalityperspektivet søger afdækket.

Vi har valgt, at undersøge hvordan terrorsikring af Christiansborg har fundet sted, eftersom sagen er politiske behandlet og derfor besidder offentlig tilgængelig dokumentation. Med en case som grundlag for undersøgelsen søger vi, at danne en dybere forståelse for hvilke planlægnings dilemmaer, som er at finde i anti-terrorplanlægning i København. Denne undersøgelse tager udgangspunkt i empirisk materiale udvundet af dokumenter og interviews.

Gennem nærmere analyse og diskussion af feltet fandt vi ud af, at PET har en vigtig rolle, i og med at deres sikkerhedsvurdering er den som udmønter en række anbefalinger, de øvrige aktører tager alvorligt. Rationaler bag disse vurderinger fremgår dog ikke transparent, og kan derfor besværliggøre forståelsen af hvorfor der sikres, samt gøre en diskussion om disse tiltag vanskelig

at tage mellem involverede aktører. En sådan diskussion kan anses, at være relevant, da terrrorsikringsløsninger kan have øvrige konsekvenser for byens rum og de borgere som benytter dette. I denne forbindelse kan en bedre demokratisering af debatten samt en inddragelse af flere aktører være relevant. Det bidrage med at få et mere nuanceret forståelse af både feltet, men også konsekvenser af at terrrorsikre byen.

Yderligere har vi set, hvordan der eksisterer en tendens til at agere umiddelbart efter et terrorangreb i den vestlige verden har fundet sted. Midlertidige løsninger bliver implementeret og terrrorsikring bliver synligt i byen. Ud fra projektets undersøgte eksempler, er det svært at sige om sådan midlertidige løsning altid bliver permanente, dog har det vist sig at det forekommer. Brugen af midlertidige løsninger kan negligere processen, hvorpå der diskuteres planlægningen og dens effekter. Vi mener tilmed at de involverede parter bør reflektere over de indbyrdes magtforhold og vurdere, hvorvidt der findes alternativer, som kan problematisere den herskende diskurs vedrørende terrrorsikringer som en nødvendighed.

De ovenstående dilemmaer diskuteres og præsenteres afslutningvis som refleksterende pointer, der har til formål at bidrage til en nuanceret diskussion om, hvordan anti-terrorplanlægning bør udvikle sig i København.

10 - Litteraturliste

Agger, A. (2007). *Kommunikativ Planlægningsteori - Nye Idealer For Borgernes Rolle*. I *Planlægning i Teori og Praksis*. Jensen, A et al. 1. udg. Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag. S. 31-45.

Brinkmann, S. & Kvale, S. (2009). *Interview*. 2. Udg. København: Hans Reitzels.

Brown, P. (1995). *IDEAS & TRENDS; Designs for a Land Of Bombs and Guns*. The New York Times.

Tilgængelig via:

<http://www.nytimes.com/1995/05/28/weekinreview/ideas-trends-designs-for-a-land-of-bombs-and-guns.html> [Tilgået 22. Dec. 2016].

Bueger, C. (2013). *Pathways to practice: praxiography and international politics*. I *European Political Science Review*. S. 383-406.

Coaffee, J. (2009). *Terrorism, Risk and the Global City*. 1. udg. Farnham: Ashgate Publishing Limited.

Coaffee, J. & Lee, P. (2016). *Urban Resilience - Planning for Risk, Crisis and Uncertainty*. 1. udg. London: Palgrave.

Crone, M. (2015). *PET bekræfter: Vi var allerede advaret om radikalisering af Omar El-Hussein*. Berlingske.

Tilgængelig via:

<http://www.b.dk/nationalt/pet-bekraefter-vi-var-allerede-advaret-om-radikalisering-af-omar-el-hussein> [Tilgået 30. Dec. 2016].

Dahlin, U. (2016). *Flere penge til PET - Note*.

Tilgængelig via:

<https://www.information.dk/indland/2016/12/flere-penge-pet> [Tilgået 14.Dec.2016].

Daugbjerg, S., Gotland, T. & Hedegaard, C.(2016). *Planlægning af terrorsikring i byer*.

Davies, J. (2013). *Rethinking urban power and the local state: Hegemony, domination and resistance in neoliberal cities*. I *Urban Studies*. S. 3215-3232.

Den Danske Ordbog. *Skadevolder*.

Tilgængelig via:

<http://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=skadevolder> [Tilgået 22. Dec. 2016].

Den Store Danske 1. *Diskursanalyse*.

Tilgængelig via:

http://denstoredanske.dk/Geografi_og_historie/Historieteori_og_videnskab/diskursanalyse [Tilgået 22. Dec. 2016].

Den Store Danske 2. *Anders Behring Breivik*.

Tilgængelig via:

http://denstoredanske.dk/Geografi_og_historie/Norge_og_Sverige/Norge_efter_1905/Anders_Behring_Breivik [Tilgået 2. Dec. 2016].

Flyvbjerg, B. (2002). *Bringing Power to Planning Research: One Researcher's Praxis Story*. I *Journal of Planning Education and Research*. S. 353-366.

Flyvbjerg, B. (2010). *Fem misforståelser om casestudiet*. I *Kvalitative metoder*. Brinkmann, S. & Tanggaard, L. 1 udg. København: Hans Reitzels Forlag. S. 463-487.

Folketinget. (2012). *Terrorsikring af Christiansborg. Bilag 2.1*.

Tilgængelig via:

<https://www.kk.dk/sites/default/files/edoc/e51698c4-93a6-489b-89a3-327d8f28cacb/1321d360-2c73-43d6-af16-b996ecf3523d/Attachments/3e31b77a-b0da-4533-a605-c5b677ff1a9e.PDF> [Tilgået 22. Dec. 2016].

Folketinget. (2013). *Notat om proces for udformning af Christiansborg Slotsplads*.

Tilgængelig via:

<http://www.kk.dk/sites/default/files/edoc/c9ac0851-ead6-4416-99d6-d53cd1fcf87f/66519927-8e7c-4a13-a7f0-893a174464d8/Attachments/10785151-10783026-1.PDF> [Tilgået 22. Dec. 2016].

Folketinget & Slotte og Kulturejendomme. (2015). *NOTAT Proces med interessent-workshops i tilblivelsen af sikringsløsning og vision for området omkring Christiansborg Slotsplads.*

Tilgængelig via:

<http://www.kk.dk/sites/default/files/edoc/bc52fe5e-d019-40b7-8fd6-0eae8283646/ea9a9b29-ff22-4275-af6d-e430b7203da1/Attachments/13196212-14697496-1.PDF> [Tilgået 22. Dec. 2016].

GBH. (2015). *Områdesikring af Christiansborg*

Tilgængelig via:

<http://www.kk.dk/sites/default/files/edoc/bc52fe5e-d019-40b7-8fd6-0eae8283646/ea9a9b29-ff22-4275-af6d-e430b7203da1/Attachments/13196167-14694536-1.PDF> [Tilgået 22. Dec. 2016].

GBH. (2016). *Områdesikring af Christiansborg - April 2016.*

Tilgængelig via:

<https://www.kk.dk/sites/default/files/edoc/9ca8e4ce-9b11-4f63-9bca-a65880de3aa7/0749b7-87-da8b-489c-b5ab-e24f74803a6c/Attachments/15348251-18565174-1.PDF> [Tilgået 22. Dec. 2016].

Graham, S. (2010). *Cities under siege - The New Military Urbanism*. 1. udg. London: Verso.

Hansen, P. (2011). *Terrorbekæmpelse i Danmark siden 11. september 2001*. Copenhagen: Diis

Hjortdal, M. & Vangkilde, J. (2011). *PET vil terrorsikre Christiansborg*. Politiken.

Tilgængelig via:

<http://politiken.dk/indland/politik/art5387766/PET-vil-terrorsikre-Christiansborg> [Tilgået 6. Dec. 2016].

Jensen, A. (2014). *En vilje til planlægning: Om styring via rationalitet, viden og praksis*. I *Planlægning i Teori og Praksis*. Jensen, A. et al. 1. udg. Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag. S. 107-129.

Jørgensen, S. (2016). *Overblik: 50 års dødelige terrorangreb i Europa – det var værre i 70'erne og 80'erne*. Jyllands-Posten

Tilgængelig via:

<http://jyllands-posten.dk/international/europa/ECE8532329/overblik-50-aars-doedelige-terrorangreb-i-europa-det-var-vaerre-i-70erne-og-80erne/> [Tilgået 6. Dec. 2016].

Københavns Brandvæsen. (2015). *Vedrørende Områdesikring af Christiansborg*.

Tilgængelig via:

<http://www.kk.dk/sites/default/files/edoc/fcd05322-4d35-4e6f-962b-3f525e9da77e/8644a048-7a98-49f0-8a2b-ccdec7eb2420/Attachments/14116436-16288519-2.PDF> [Tilgået 22. Dec. 2016].

Københavns Kommune. *Teknik- og Miljøudvalgets opgaver*.

Tilgængelig via: <http://www.kk.dk/artikel/teknik-og-milj%C3%B8udvalgets-opgaver> [Tilgået 22. Dec. 2016].

Københavns Kommune 1. *15. Terrorsikring af Christiansborg (2013-8867)*.

Tilgængelig via:

<https://www.kk.dk/indhold/teknik-og-miljoudvalgets-modemateriale/29042013/edoc-agenda/e51698c4-93a6-489b-89a3-327d8f28cacb/4b1f7819-9275-42ed-808c-f72d71c95313> [Tilgået 28. Dec. 2016].

Københavns Kommune 2. *6. Terrorsikring af Christiansborg (2013-0153435)*.

Tilgængelig via:

<http://www.kk.dk/indhold/borgerrepraesentationens-modemateriale/13032014/edoc-agenda/c9ac0851-ead6-4416-99d6-d53cd1fc87f/4dcb3dd4-8008-4abc-b317-b25262565802> [Tilgået 28. Dec. 2016].

Københavns Kommune 3. *7. Terrorsikring på Christiansborg Slotsplads (2015-0262185)*.

Tilgængelig via:

<http://www.kk.dk/indhold/teknik-og-miljoudvalgets-modemateriale/14122015/edoc-agenda/fcd05322-4d35-4e6f-962b-3f525e9da77e/c1aa3e16-3aed-4e8a-b004-0773b5530c9a> [Tilgået 29. Dec. 2016].

Københavns Kommune 4. *Terrorsikring af Christiansborg*

Tilgængelig via:

<https://www.kk.dk/sites/default/files/edoc/e51698c4-93a6-489b-89a3-327d8f28cacb/1321d360-2c73-43d6-af16-b996ecf3523d/Attachments/59511c15-1432-4102-8822-8d5469bb12c1.PDF> [Tilgået 28. Dec. 2016].

Københavns Kommune 5. *Teknik- og Miljøforvaltningen*

Tilgængelig via:

<http://www.kk.dk/artikel/teknik-og-milj%C3%B8forvaltningen> [Tilgået 28. Dec. 2016].

Københavns Kommune 6. *Sikker By Program 2014-2017.*

Tilgængelig via:

<https://www.kk.dk/sites/default/files/edoc/4c998e3c-ea7c-4dc7-9baf-3fff1e730fcb/1673ae50-f7e8-435e-b212-717d3b328c38/Attachments/11126534-11485646-1.PDF> [Tilgået 28. Dec. 2016].

Københavns Kommune. (2013). *Notat: svar på spørgsmål fra Flemming Steen Munch.*

Tilgængelig via:

<https://www.kk.dk/sites/default/files/edoc/e51698c4-93a6-489b-89a3-327d8f28cacb/1321d360-2c73-43d6-af16-b996ecf3523d/Attachments/bd2b2771-341d-43b5-8e7a-a95b1bca48f2.PDF> [Tilgået 28. Dec. 2016].

Københavns Kommune. (2014). *Forretningsorden for Teknik- og Miljøudvalget.*

Tilgængelig via:

<http://www.kk.dk/sites/default/files/migrated/sc/Forretningsorden-for-Teknik--og-Miljoeudvalget-2014.pdf> [Tilgået 28. Dec. 2016].

Københavns Kommune. (2015). *Bilag 6. Forvaltningens opsamlingsnotat om projektet Terrorsikring af Christiansborg.*

Tilgængelig via:

<http://www.kk.dk/sites/default/files/edoc/fcd05322-4d35-4e6f-962b-3f525e9da77e/8644a048-7a98-49f0-8a2b-ccdec7eb2420/Attachments/14116811-16289274-11.PDF> [Tilgået 28. Dec. 2016].

Københavns Politi. (2015). *Politiets bemærkninger.*

Tilgængelig via:

<http://www.kk.dk/sites/default/files/edoc/fcd05322-4d35-4e6f-962b-3f525e9da77e/8644a048-7a98-49f0-8a2b-ccdec7eb2420/Attachments/14116268-16288264-1.PDF> [Tilgået 28. Dec. 2016].

Københavns Politi. (2016). *Øget sikkerhed i København.*

Tilgængelig via:

<http://www.mynewsdesk.com/dk/koebenhavns-politi/pressreleases/oeget-sikkerhed-i-koebenhavn-1701598> [Tilgået 29. Dec. 2016].

Larsen, H. & Hansen, A. (2012). *Retten til byen.* I *Byen i bevægelse.* Andersen, J, et. al. 1. udg. Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag. S. 131-147.

Low, S. (2008). *The New Emotions of Home: Fear, Insecurity, and Paranoia.* I *Indefensible Space.* Sorkin, M. 1. udg. New York: Routledge. S. 233-258.

Lynggaard, K. (2010). *Dokumentanalyse.* I *Kvalitative metoder: en grundbog.* Brinkmann, S. & Tanggaard, L. København: Hans Reitzels. S. 137-150.

Madsen, M. (2016). *Sådan blev Omar el-Hussein til terroristen, alle danskere kender.* BT.

Tilgængelig via:

<http://www.bt.dk/krimi/saadan-blev-omar-el-hussein-til-terroristen-alle-danskere-kender> [Tilgået 22. Dec. 2016].

Marcuse, P. (2007). *Public Space: The threat of terrorism and existential insecurity: Urban policy responses*. Publicspace.org.

Tilgængelig via:

<http://www.publicspace.org/en/text-library/eng/b027-the-threat-of-terrorism-and-existential-insecurity-urban-policy-responses> [Tilgået 22. Dec. 2016].

Mythen, G. & Walklate, S. (2005). *Criminology and Terrorism: Which Thesis? Risk Society or Governmentality?*. I *British Journal of Criminology*. S. 379-398.

Politiets Efterretningstjeneste 1. *Om PET*.

Tilgængelig via:

<https://www.pet.dk/Om%20PET.aspx> [Tilgået 11. Dec. 2016].

Politiets Efterretningstjeneste 2. *Publikationer fra CTA*.

Tilgængelig via:

<https://www.pet.dk/Efterretningsafdelingen/CTA/Publikationer.aspx> [Tilgået 30. Dec. 2016].

Politiets Efterretningstjeneste 3. *Center for Terroranalyse (CTA)*.

Tilgængelig via:

<https://www.pet.dk/Efterretningsafdelingen/CTA.aspx> [Tilgået 12. Dec. 2016].

Politiets Efterretningstjeneste 4. *Trusselsvurderinger*.

Tilgængelig via:

<https://www.pet.dk/Efterretningsafdelingen/CTA/Trusselsvurderinger.aspx> [Tilgået 13. Dec. 2016].

Politiets Efterretningstjeneste 5. *Forebyggende Afdeling*

Tilgængelig via:

<https://www.pet.dk/Forebyggende%20Afdeling.aspx> [Tilgået 12. Dec. 2016].

Politiets Efterretningstjeneste (2012). *National Trusselsvurdering*.

Tilgængelig via:

<https://www.pet.dk/CTA/~media/VTD%20NTV/NTVjanuar201231012012pdf.ashx> [Tilgået 12. Dec. 2016].

Politiets Efterretningstjeneste 1 (2014) *Årlige Redegørelse*.

Tilgængelig via:

<https://www.pet.dk/Nyheder/2015/~media/Aarsberetninger/rligredegreelseforPET2014pdf.ashx> [Tilgået 12. Dec. 2016].

Politiets Efterretningstjeneste 2 (2014) *Vurdering af terrortruslen mod Danmark*.

Tilgængelig via:

<https://www.pet.dk/Efterretningsafdelingen/CTA/~media/CTA/20140124FINALVTDpdf.ashx> [Tilgået 30. Dec. 2016].

Politiets Efterretningstjeneste (2015) *Vurdering af terrortruslen mod Danmark*.

Tilgængelig via:

<https://www.pet.dk/Efterretningsafdelingen/CTA/~media/CTA/20150318VTDPDF.ashx> [Tilgået 30. Dec. 2016].

Politiets Efterretningstjeneste (2016). *Vurdering af terrortruslen mod Danmark*.

Tilgængelig via:

<https://www.pet.dk/~media/VTD 2016/20160428VTDpdf.ashx> [Tilgået 12. Dec. 2016].

Ritzau. (2015). *Regeringen vil bruge 20 millioner på jødiske bygninger*. DR Nyheder.

Tilgængelig via:

<https://www.dr.dk/nyheder/politik/regeringen-vil-bruge-20-millioner-paa-joediske-bygninger> [Tilgået 6. Dec. 2016].

Ritzau. (2016). *Politiet har på et år bevogtet jøder i 400.000 timer*. DR Nyheder.

Tilgængelig via:

<https://www.dr.dk/nyheder/indland/politiet-har-paa-et-aar-bevogtet-joeder-i-400000-timer> [Tilgået 6. Dec. 2016].

Sennov, S. (2013). *Kampesten skal terrorsikre Christiansborg*. Politiken

Tilgængelig via:

<http://politiken.dk/indland/art5442471/Kampesten-skal-terrorsikre-Christiansborg> [Tilgået 22. Dec. 2016].

Skadhede, J. (2012). *Terrorfrygt lukker for bilkørsel ved Folketinget*. Altinget.

Tilgængelig via:

<http://www.alinget.dk/artikel/terrorfrygt-lukker-for-bilkoersel-ved-folketinget> [Tilgået 28. Dec. 2016].

Sorkin, M. (2008). *Indefensible Space*. 1. udg. New York: Routledge.